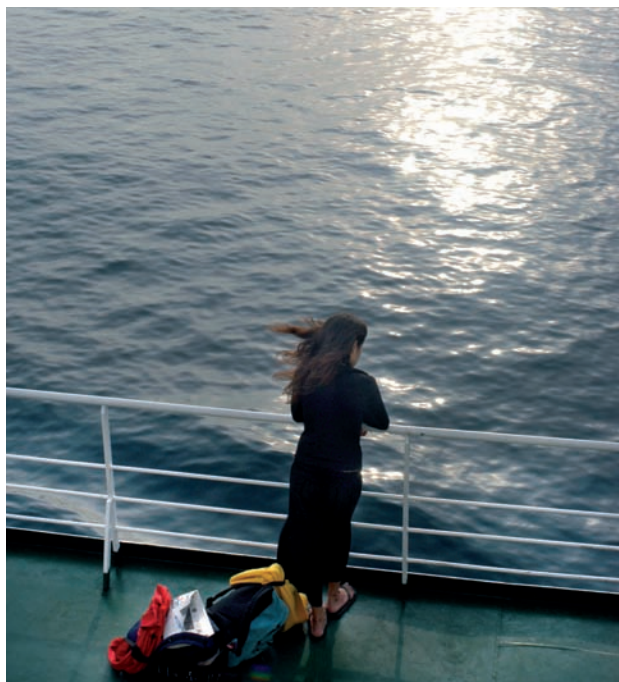

CARÀCTERS

ÉS UNA REVISTA DE LLIBRES

I AQUEST N'ÉS EL NÚMERO **45**

Enric Sòria: "La llibertat escrita. Assaigs de Michel de Montaigne" (sobre els tres volums traduïts per Vicent Alonso).

Esperança Camps: "Entre la lletra i el so" (les relacions entre la literatura i la música catalana, o viceversa).

Gonçal López-Pampló Rius: "La possibilitat d'una literatura" (els blogs "literaris").

Marc Romera: "Els nous narradors catalans".

Francesc Bombí-Vilaseca, Joan-Lluís Lluís, Vicenç Pagès Jordà i Xavier Pla escriuen sobre Joan Daniel Bezonoff.

Xènia Dyakonova parla de la poeta portuguesa Sophia de Mello Breyner Andersen.

Francesc Viadel: "Catalunya a la inquietant sala dels espills".

Entrevista a Raimon, per Vicent Sanchis.

Júlia Zabala tria 'Abd Al-Wahhab Al-Bayati.

Pàgines centrals dedicades a Joan Daniel Bezonoff.

SEGONA ÈPOCA - OCTUBRE 2008

SEGONA ÈPOCA OCTUBRE 2008

núm. 45.

Edita:
Publicacions de la
Universitat de València

Direcció:
Juli Capilla

Coordinació:
Francesc Calafat, Maria Josep Escrivà,
Gustau Muñoz, Susanna Rafart

Col·laboradors:
Sam Abrams, Joan Elies Adell,
Rafael Alemany, Vicent Alonso,
Francesc Ardolino, Enric Balaguer,
Carme Barceló, Josep Lluís Barona,
Arantxa Bea, Adolf Beltran,
Vicent Berenguer, Josep Bernabeu,
Assumpció Bernal, Pere Calonge,
Lluís Calvo, Ferran Carbó, Emili Casanova,
Adrià Chavarría, Jordi Colomina,
Agustí Colomines, Germà Colón,
Isidor Cònsul, Ximo Espinós, Antoni Ferrando,
Josep Antoni Fluixà, Antoni Furió,
Ferran Garcia Oliver, Lluís Gimeno,
Marc Granell, Carme Gregori, Albert Hauf,
Josep Iborra, Maite Insa, Joan Josep Isern,
Ramon Lapiedra, Gemma Lluch, Josep Martines,
Tomàs Martínez, Josep Martínez Bisbal,
Joan Manuel Matoses, Lluís Meseguer,
Abraham Mohino, Isabel Clara Moll,
Isabel Morant, Jacobo Muñoz,
Alexandre Navarro, Miquel Nicolás,
Vicent Olmos, Francesc Pérez Moragón,
Manuel Pérez Saldanya, Vicent Pitarch,
Pere Antoni Pons, Joan Ponsoda, Vicent Raga,
Ramon Rosselló, Pedro Ruiz Torres, Josep Maria
Sala Valldaura, Vicent Salvador, Biel Sansano,
Vicent Simbor, Enric Sòria, Jaume Subirana,
Felip Tobar, Àlicia Toledo, Lourdes Toledo,
Ferran Torrent, Vicent Usó, Francesc Viadel,
Pau Viciano, Rafael Xambó, Júlia Zabala.

Disseny:
Albert Ràfols-Casamada

Redacció:
C/ Arts Gràfiques, 13 - 46010 València
Tel.: 96 386 41 15 - Fax: 96 386 40 67
E-mail: caracters@uv.es
<http://www.uv.es/caracters>

Il·lustracions d'aquest número:
Jesús Prats i Pino

Distribució:
Gea llibres (València i Castelló),
tel. 96 166 52 56
Gaia llibres (Alacant), tel. 96 511 05 16
Midac llibres (Catalunya), tel. 93 746 41 10
Palma Distribucions (Illes Balears),
tel. 97 128 94 21

Maquetació i Impressió:
ARO/ Impresa

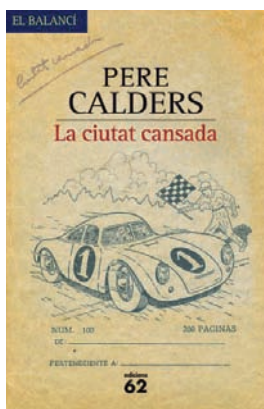
PVP: 3 euros
ISSN: 1132-7820
Dipòsit legal: V. 3755-1997

CARÀCTERS

LLIBRES RECOMANATS

La col·lecció «L'Eclèctica» de Bromera publica *Els fills de la mitjanit*, de Salman Rushdie (Bombai, 1947), l'obra guanyadora del premi Best of the Booker, convocat amb motiu del 40 aniversari d'aquest guardó, el més prestigiós en llengua anglesa. D'aquesta manera, l'editorial valenciana recupera un títol imprescindible de la literatura universal.

Els fills de la mitjanit és la crònica d'una saga familiar contada per un narrador, Saleem Sinai, que naix el mateix dia en què l'Índia i Pakistan proclamen la seua independència política de la Gran Bretanya: la mitjanit del 15 d'agost de 1947. Una coincidència que proveeix el protagonista d'una sèrie de poders telepàtics i sensorials que li permetran de contactar amb els altres mil fills de la mitjanit, nascuts com ell en el mateix moment de la desfeta colonial. Uns poders, però, que seran també la raó de la seua desventura, del seu fracàs personal, paral·lel a la història de l'Índia. Una obra colossal, emparentada amb la ciència-ficció, amb el realisme màgic, amb la crònica periodística i amb la glossa històrica.

Durant vuit anys, en l'exili mexicà, Pere Calders va treballar intermitentment en la novel·la *La ciutat cansada*, alhora que preparava el recull de contes *Cròniques de la veritat oculta* (1954). I és molt possible que fos el desànim per la improbabilitat de veure-la finalment editada i els dubtes sobre la seua recepció el que el va portar a abandonar-la quan ja havia assolit un grau de redacció molt avançat.

Rere una pàtina d'humor corrosiu, *La ciutat cansada* traspuja una visió desencantada de la condició humana. Una visió que Calders ens ofereix sobre la trama d'un èxode, com si es tractés d'una reminiscència bíblica, de tota una ciutat que acaba desertant de si mateixa i de les seves pròpies tradicions. A *La ciutat cansada* s'hi reconeixen tots els elements que caracteritzen la narrativa de l'autor: tractament irònic, personatges desmesurats, situacions dislocades i un argument que, gradualment, enmig d'episodis paradoxals, va derivant cap a l'absurd.

L'avançat estat de gestació i l'evidència que es tracta d'una novel·la que està en la línia del millor Calders és el que va decidir Edicions 62 a rescatar-la de l'estretor d'uns folis manuscrits en una llibreta, on ha estat dormint durant seixanta anys, per posar-la a l'abast dels lectors.

Jesús Prats i Pino (Carcaixent, Ribera Alta, 1963) és fotògraf autodidacta i documentalista al setmanari *El Temps*. Ha fet reportatges de viatges i ha sigut cronista musical per a diferents mitjans, com ara les revistes *Enderrock* o *Musica't* de Barcelona. També ha col·laborat amb *El Periòdic*, *El Punt*, *Boom* i *ACPV*. Algunes de les seues fotografies il·lustren llibres de temàtica musical com les biografies de Serrat, Llach, Al Tall o Ja T'ho Diré. També ha posat imatges en discos i cartells de promoció musicals (Paco Muñoz, Carles Enguix, rondalles d'Enric Valor per Toni Mestre). Va participar en l'exposició «Imatges del Jazz valencià» del IVM. Col·leccionista de discos, aquesta tardor presenta una exposició de 50 anys de discografia catalana al Centre Octubre de València. Totes les fotografies que il·lustren aquest número de la revista *Caràcters* estan fetes a Menorca, la terra de la seua companya, l'escriptora i periodista Esperança Camps, amb qui comparteix la passió per la mar i les terres de l'illa.

Entrevista a Raimon: «Fuster em va alertar que Ausiàs March em separaria del meu públic»

Ausiàs March i Salvador Espriu serien menys March i menys Espriu sense Raimon, un cantant que fa tres quatre dècades va decidir musicar-los. Un risc, en aquell moment. Però amb la música i la transgressió va arribar un reconeixement que hauria estat un altre només amb els poemes. Raimon en parla. I recorre ara dubtes, estupefaccions i alguna seguretat.

-Raimon s'ha reivindicat sempre com un «cantant», enfront del concepte de «cantautor». No s'ha sentit mai a gust amb aquesta segona etiqueta, que tanta sort va fer durant els anys seixanta i setanta. Cantant només? O cantant poeta? No és, potser, un poeta que canta?

-No m'ho he plantejat mai, això. Sempre he volgut fugir d'aquestes coses de l'etiquetatge. Crec que la poesia és una cosa molt seriosa. Hi ha moltes maneres de fer-ne. Això ja ho deia Espriu. No és només una qüestió de versos. La cançó ha estat un vehicle de poesia al llarg de la història. Algunes cançons no aguanten una lectura. Dels mateixos trobadors, per exemple. Perquè n'hi ha que tenien una mètrica que pot fallar i que suplia la mateixa música. Amb les cançons que jo he fet també passa això. N'hi ha algunes —per exemple, *Com un puny*— que aguanten perfectament una lectura independent. O com *T'he conegut sempre igual*. Te'n podria dir vint o trenta que sé que l'aguanten. D'altres van molt lligades al fet cançó. Aleshores cauen en repeticions que, si escrivís per ser llegit, jo trauria. Ara, dit això, algunes de les coses que he fet crec que poden entrar perfectament en qualsevol antologia poètica de les que es fan. Fins i tot de les que es fan amb més de rigor. N'estic convençut.

-Hi ha un altre Raimon, el que musica poemes d'altres.

-M'he apropiat d'una sèrie de poemes per donar-los a conèixer. Aquí sí que hi ha un treball... La gent en diu de

divulgació. No, exactament. En primer lloc, hi ha un treball d'entendre. D'entendre uns poemes del segle XV amb tota la crosta del pas dels anys. Amb una llengua que no és l'habitual i, a més, tal com va l'actual, absolutament llunyana. En el cas de l'Espriu, Edigsa no volia publicar el disc. Perquè jo no vaig triar l'Espriu de *La pell de brau*, ni tan sols el de *Cementiri de Sinera*. Vaig fer l'Espriu de les *Cançons de la roda del temps*, que era possiblement el nucli de la lírica més intensa i reconcentrada. Però és aquest Espriu el que a mi em va tocar. El que em va emocionar quan el vaig llegir. El disc es va publicar, amb retard, gràcies a la portada de Joan Miró. Jo ja el

tenia fet de feia temps. Possiblement a Edigsa tenien una part de raó. Era l'any 65 o 66. I sortir amb *Les cançons de la roda del temps* després del *Diguem no!* podia provocar la desbandada del públic de la sala...

-La va provocar? La desbandada, vull dir.

-En part, sí. La primera vegada que el vaig cantar va ser al saló d'actes de la facultat de Dret. Amb el llibre encara en la mà. Devien ser cent persones o cent cinquanta. Tots amics. El que feia jo ja els estava bé. Però després la vaig cantar al Palau de la Música, en la primera part d'un recital. El Palau era ple. Tot allò va ser gelor. La gent es preguntava què passava. En acabar vaig fer les meues cançons habituals i la gent va respirar. A poquet a poquet allò va penetrar i ja no va ser un problema.

-És l'Espriu que més li va impressionar...

-Sí, aquell lirisme, aquella reconcentració, amb una varietat mètrica i d'accentos molt important. I pel fet també que són tot cançons. Això Joan Fuster ho explica molt bé. No és agafar i musicar un poema, sinó clavar-te en un corpus concret i arribar a donar-li coherència. Jo crec que és on més reconcentrat està el lirisme d'Espriu. En les dotze hores canòniques ell fa el pas de l'home en el temps. No saps mai on comença i on acaba. Ho diu de tal manera... Amb tota la saviesa que hi ha al darrere de la poesia d'Espriu.

-Ja té raó, que hi ha poemes més fàcils. Qui més qui menys ací s'ha encarat amb *Salvat-Papasseit*, per no complicar-se excessivament la vida.

Prats/Camps

-Sí senyor. Per exemple, el primer llibre que em va donar a mi Fuster, va ser un petitet de Salvat-Papasseit. I jo no vaig poder. I a mi m'agrada molt també Pere Quart. I tampoc vaig poder. Per què? Perquè aquí també entra una altra cosa. La llengua d'Espriu en aquell conjunt de poemes és una llengua estàndard. Si hi ha cap paraula que no entens, és al diccionari. S'entén tot. És un llenguatge que no porta, entre cometes, dialectalismes. En la poesia de Pere Quart hi ha molts col·loquialismes d'una regió concreta de l'àrea lingüística. En canvi, allò podia anar a tot arreu. Passa igual amb Vicent Andrés Estellés. La seua poesia té també un punt de col·loquialisme, per dir-ho d'alguna manera. Això em va fer triar Espriu.

-Com li va comentar que pretenia *musicar els seus poemes*?

-Li vaig dir a Fuster que m'ajudés. Que li digués per carta que aniria a veure'l i li cantaria la meua versió. Jo vivia a casa d'Enric Gispert, un músic que vaig tenir molta sort de conèixer. Ell també li va telefonar. Espriu em va dir, taxatiu: «L'admiro profundament». Em va comentar que Fuster ja li havia enviat una carta. Vam quedar, no sé si devien ser les vuit, on vivia i on ara han fet l'hotel aquell tan fi... Casa Fuster! Vaig entrar allà amb la guitarra. Vaig sortir-ne a les tres, quarts de quatre, del matí. Em vaig beure mitja ampolla de no sé què, perquè en aquella època jo encara fumava i bevia, i ell una copeta de no res. Vam estar xarrant de tot. Vam fer una passada per tot el món de la poesia.

-Li va *corregir res*?

-No! Fins i tot li vaig dir que jo parlava a la meua manera. Que jo feia els presents d'indicatiu en e i que ell els escrivia en o. Jo ara ja dic *recordo* i en pau! Però llavors deia *recorde*. Quin embolic em feia. Si deia *recordo* abandonava el dialecte, però si deia *recorde* no era fidel a la poesia original. Aquestes coses, que ara semblen estúpides, em feien patir. Després hi havia la fonètica... Espriu em va dir: «Vostè canti en la seva fonètica i no en parlem més». Però en vam parlar. I jo dubtava.

-El disc va *agradar o va desconcertar els seus seguidors, acostumats a un altre Raimon més, si m'ho permet, combatiu*?

-El disc va fer efecte, perquè hi havia la portada de Joan Miró, les dotze cançons més *Inici de càntic*, un paper

molt bonic de Joan Fuster, un escrit d'Espriu en què explica què són les *Cançons de la roda del temps*, i encara un altre text meu explicant per què m'hi havia posat. L'altre dia a Madrid Antonio Gómez deia que era el millor que s'havia publicat en la música pop espanyola. El mateix Espriu va reconèixer després que Ricard Salvat, en el teatre, i jo, en la cançó, vam donar un altaveu molt fort a la seva obra.

-Després de fer les *Cançons mai més s'ha plantejat musicar i adaptar l'obra d'un poeta contemporani? Estellés, per exemple...*

-L'estructura de la poesia de Vicent Andrés Estellés és molt narrativa.

-Ovidi Montllor la recita.

-Sí. Cantar això... Jo no sé si un altre ho sap fer, però jo no. Fer desaparèixer el cant, fer desaparèixer la música com a tal i que quede un recitat amb un acompanyament musical... és una opció, però no és la meua manera de fer. Ho he fet amb Jaume Roig com una excepció. No diré que no ho vaig intentar amb Estellés, però no. Pensa que, per exemple, *musicar Ausiàs March* em va costar molts anys. Quan finalment ho vaig aconseguir, Fuster em va advertir que allò em podria separar del meu públic natural. «Al segon vers —em comentava— la gent ja no sabrà què dius». Li va agradar, però ell estava per la funció social de la cançó i la llengua.

-La seva funció en aquells moments.

-Exacte. Li vaig contestar que intentaria que això no fóra així i em vaig pro-

posar introduir uns quants poemes en cada recital. No ha estat fins ara que no n'he dedicat alguns de monogràfics a Ausiàs March o a Salvador Espriu. Ara sí que ho puc fer.

-Li va *costar molt decidir com havies de musicar els poemes d'Ausiàs March*?

-Molt.

-I *entendre'l, que és un pas previ*?

-Vaig entendre'l a través de la mateixa antologia que Fuster va publicar-ne l'any 59, si no vaig errat, a la Selecta. Allà en feia una versió moderna, en la qual, òbviament, desapareix la poesia, perquè no pot ser d'una altra manera. Com deia aquell americà, em sembla que va ser Foster, «la poesia és allò que es perd amb la traducció». Després vaig llegir el que en deia Martí de Riquer. El segon volum de la *Història de Literatura Catalana*, de Riquer, és una introducció a l'obra d'Ausiàs March magnífica. Em va fer entendre'n moltes coses. A partir d'aquell moment, lectura, i després anar mirant per aquí per allà, que en deia també Lola Badia...

-Com va fer la *tria dels poemes*?

-No havien de ser massa llargs, perquè, si no, la cançó no pot ser. Tots els poemes que fa després de la mort de la dona són preciosos. Formen un *tinglado* dur, difícil i bonic, però, és clar, no pots tallar per ací o per allà. En canvi, aquells poemes que tenen tres, quatre, cinc o sis estrofes, n'elimines alguna —jo en vaig eliminar alguna a *Veles e vents*, fins i tot deixant alguna rima enlaira que no es nota quan cante— et permeten la cançó. Això sí que ho vaig consultar a Martí de Riquer. Vaig tenir molts problemes amb Ausiàs March. Per exemple, en les rimes que es diuen gràfiques o falses, com ara *cor i dolor*. Ell podia escriure *cor* i *dolor* i no passava res, però jo no podia fer-les rimar en el cant. També em vaig trobar amb esses que apareixien als manuscrits i que no tenien res a veure amb el plural sinó amb un ròssec occità. Al principi vaig voler ser filològicament estricta amb tot el que em trobava escrit, però no té cap sentit, perquè cada manuscrit respon a l'estil d'un copista diferent. Allà no hi ha cap autògraf del senyor Ausiàs March. No sabem com ho va escriure. I després, dins de cada manuscrit hi ha diferents ortografies. Hores, discussions, tot allò realment em va costar molt.

-Amb quin poema *musicat ha quedat més satisfet? Quin ha fet més seu?*

-No li ho sabia dir. Trobe que *Desert d'amics* és molt a prop del que és el poema de Jordi de Sant Jordi. *La balada de la garsa i l'esmerla*, de Roís de Corella, també està molt lligada al poema, amb un canvi de major a menor que coincideix amb la mètrica. Però, mira, jo no escolte les cançons com les pot escoltar vostè. Jo escolte les cançons amb l'atenció fixada en les dificultats tècniques. Si les he pogut superar o no, si m'he quedat curt... Aleshores se'm fa molt difícil triar. Ara, que el *Veles e vents* va tenir immediatament una repercussió com no ha tingut cap altra cançó de les que he fet sobre poemes d'Ausiàs March, això és indiscutible.

-Per què tan poc Roís de Corella? Per què tan poc Jordi de Sant Jordi?

-No tota la lectura que faig de poesia després es pot convertir en cançó. Hi ha coses que m'agradaria haver fet i que no sé com trobar. Algunes m'abocarien a fer una música massa avantguardista, entre cometes, i aleshores es perdria la funció que m'aboca a musical-les. Jordi de Sant Jordi té el problema de la llengua, que encara és occità. Respecte a Roís de Corella, té poca producció profana. La majoria dels seus poemes són religiosos. Fixa't també que parlem del començament del Renaixement. És excessivament retòric.

-Dóna la raó als crítics que històricament l'han considerat excessivament retòric, fins i tot amanerat?

-M'agrada molt més Ausiàs March. Roís de Corella no és un poeta menor, evidentment. Treballa molt la llengua, però té una sensibilitat que a mi m'a-

gafa molt lluny. Mentre que Ausiàs March, com que col·loca el seu jo amb aquella força, amb totes les contradiccions, com que ell vol ser una persona coherent i és un fill de puta, i s'ho diu... I quan insulta... És una bèstia. Mai no en tinc prou. Roís de Corella, també, però a un altre nivell. És una personalitat menys forta i menys contradictòria. Roís de Corella és molt a prop del llatí, n'aprens molt, la literatura catalana s'acaba en ell, però és una altra cosa. Ausiàs March no escriu bé, vaja, entre cometes, no escriu bé... Ho ha de ficar tot en deu síl·labes i va menjant-se el que cal per poder encabir-hi el seu pensament. De vegades fa la sensació que se li queda el poema estret. Ara, quan coincideix que pot dir el que vol dins la mètrica que ha triat, aleshores fa... *bumba!* Quan toca dalt no hi ha cap altre poeta que toque tan alt com ell.

-Quina gràcia li va trobar a Joan Timoneda?

-Em va agradar molt aquesta cosa, diguem-ne, gairebé contemporània. El *So qui so*, per exemple, s'entén tot, és un poema molt bonic, tot i els tòpics, està molt ben resolt. Vaig musical-ne cinc o sis, perquè és fàcil fer-ho, són més fàcilment cançó.

-Després d'Espriu, cap poeta contemporani li va dir de musical-lo?

-Sí, però, és clar, això va com va. Aquí la voluntat juga fins a un cert punt. En algun cas ho he intentat i no m'ha agradat el que he fet. I després alguna de les coses, per a què enganyar-nos, les puc fer jo i aleshores les

intente fer jo. Això podria semblar una mica pedant, però és obvi que no ho dic amb aquesta intenció.

-La poesia catalana actual li sembla menys sòlida que la que feien Espriu, Riba o Foix?

-És molt difícil d'arribar on van arribar aquells homes. Són persones que tenien una llengua... D'altra part, també hi ha una evolució de la poesia en el món, va per uns altres camins, és molt difícil. I pensa també que, a l'hora de jutjar, el fet que nosaltres siguem coetanis dels nous autors ens dificulta el criteri. Sempre tens l'efecte que ho pots fer tu. Mirant el senyor Riba o el senyor Espriu, mai vaig tenir la sensació que allò també ho podia fer jo. És cert que hi ha molt bons poetes, en podria triar un ventall, però la impressió que jo en tinc és personal. No és més que això. Possiblement s'explica perquè jo vaig llegir aquells autors als vint anys i van ser part de la meua formació. El que puc llegir ara m'agafa d'una altra manera. No vull generalitzar, perquè tot això és un món complicat, però tinc la sensació personal que, tal com passa amb la música, en la poesia ens agrada més tornar a llegir aquell poema que quan tenies divuit anys t'havia obert un món. I veure si allò, amb el pas del temps, resisteix.

-Això vol dir que encara ara revisita Ausiàs March?

-Jo sí, encara, tot i que no tant. Mireu, ja tinc seixanta-set anys... Són molts anys.

Vicent Sançhis

SALA OBERTA
SALA THESAURUS
SALA MARTÍNEZ GUERRICABEITIA
SALA ESTUDI GENERAL
SALA DUC DE CALÀBRIA
CAPELLA DE LA SAPIÈNCIA
CLAUSTRE MAJOR
SALA MATILDE SALVADOR

LA NAU
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

EXPOSICIONS
TEATRE
MÚSICA
CONFERÈNCIES
BIBLIOTECA
CINEMA

www.uv.es/cultura Carrer Universitat 2. València

Dues transparències

Més que una norma per a la bona poesia, sembla un ideal: «Un rigor clàssic traduït en una enorme senzillesa del llenguatge per expressar la unió de l'ésser amb el món, a través d'unes imatges nítides com la terra, el sol i el mar». Sobretot aquestes últimes paraules, aquests elements bàsics de la natura, que semblen tan difícils de reciclar poèticament, de cop i volta comencen a brillar amb una frescor i una autenticitat extraordinàries, com si algú els hagués netejat de tota la literatura que portaven a sobre durant segles i els hagués restituit la seva bellesa original. Un miracle? Sí, cada poema seu ho és, i cadascun s'hi converteix a la seva manera, sempre imprevisible i sorprenent.

L'autora de la frase citada, i dels miracles esmentats, és Sophia de Mello Breyner Andersen (1919-2004), poeta portuguesa, molt venerada al seu país i no gaire coneguda entre els lectors de parla catalana. Nascuda a Porto, en el si d'una família aristocràtica, va anar a Lisboa a estudiar Filologia Clàssica: tot i que no va acabar la carrera, la seva passió per la cultura grega i els seus coneixements en aquesta àrea eren prou profunds com per esdevenir la matèria primera dels seus versos. Igual que Alberto Caeiro, l'heterònim més brillant de Pessoa, Sophia de Mello feia una poesia de ressonàncies paganes i alhora panteistes, en el sentit més sa del terme. S'hi parla dels déus, dels herois de la mitologia clàssica, de la natura, dels temples, i tot el que se'n diu està ple d'una fe serena, d'una admiració nostàlgica dels temps antics, d'una saviesa diàfana que gairebé sembla ingenuïtat. Després del seu casament amb un advocat i periodista important de l'època, Sophia es va establir a Lisboa i va desenvolupar una gran activitat

política contra el règim de Salazar i va ser membre del Partit Socialista. Sens dubte, aquest vessant de la seva personalitat de seguida es va projectar en el que escrivia: la llibertat, la pàtria, l'exili i el dolor que produeix són alguns dels seus temes preferits. Tanmateix, la poesia de Sophia de Mello no fa l'efecte de ser una poesia social, pamfletària, és a dir, no espanta ni tan sols el lector naïf per la seva «utilitat» històrica: la llibertat i la pàtria dels quals parla es perceben més aviat com a valors simbòlics i universals, que cadascú pot entendre i interpretar segons la seva pròpia experiència. El bo que té l'obra de Sophia és que és perfectament moderna sense tenir cap dels tics de la modernitat: ni és feixugament conceptual, ni té al·lusions intertextuals excessives, ni es revela com a recerca obsessiva de la novetat formal. És innovadora pel seu to, sempre pausat i lluminós, per la musicalitat dels seus ritmes, i per aquesta visió del món tan pura que representa. A més a més, el fet que Sophia de Mello hagués traduït el *Purgatori* i també diverses obres de Shakespeare, segu-

rament, va contribuir a crear el seu posat majestuós i auster i la seva imatgeria riquíssima.

I potser aquest tresor de la poesia portuguesa hagués passat totalment desapercbut entre nosaltres, els que normalment no llegim en portuguès sinó en català, si no fos per les magnífiques traduccions d'en Ponç Pons, que afortunadament no necessita presentació. Aquestes traduccions, publicades ja fa cinc anys a l'editorial mallorquina Leonard Muntaner, mantenen les mateixes virtuts de l'original: la nitidesa, la frescor, la simplicitat absoluta del vocabulari i una gran força expressiva de cada mot. Els versos de Sophia han tingut sort en la seva reencarnació catalana, perquè els ha traduït un poeta sensible als matisos i hàbil en els recursos tècnics. Tant de bo els poetes catalans moderns, en lloc d'endinsar-se en les selves metafísiques i intertextuals, poguessin agafar com a font d'inspiració un poema com aquest:

PERQUÈ

Perquè els altres es disfressen però tu no.
Perquè els altres empenen la virtut
Per comprar allò que no té perdó.
Perquè els altres tenen por però tu no.

Perquè els altres són sepulcres emblancats
On germina silenciosa la podridura.
Perquè els altres callen però tu no.

Perquè els altres es compren i es venen
I els seus gestos donen sempre dividend.
Perquè els altres són hàbils però tu no.

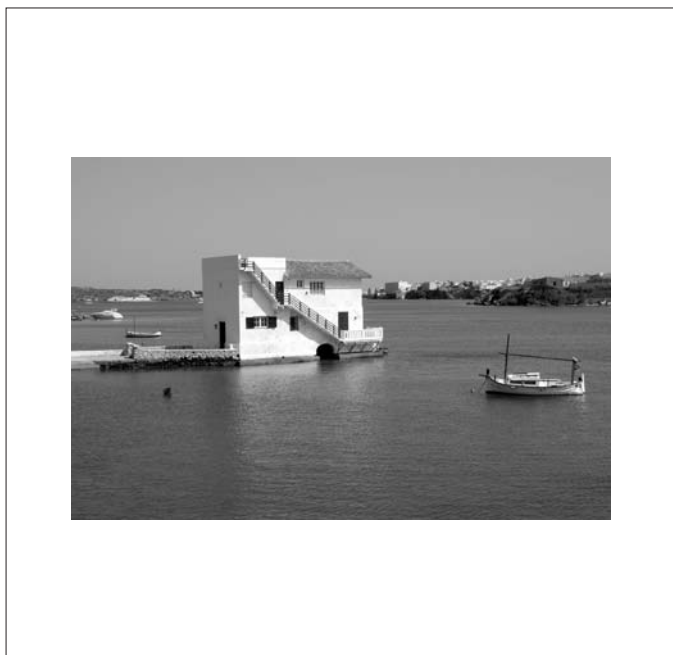
Perquè els altres cerquen l'ombra dels recers
I tu dones la mà als perills.
Perquè els altres calculen però tu no.

Xènia Dyakonova

Entre la lletra i el so

Fa una nit clara i tranquil·la, hi ha la lluna que fa llum, i hi ha la mar que ens regala la briseta salada. És el Mediterrani que banya continents d'Algesires a Istanbul, i que reposa mandrós als peus d'una Mò (Maó) blanca de sal, vaixell varat en l'arenal que llepa el mar. Avui és la nit del quinze d'agost al Claustre del Mercat del Carme de la capital menorquina i hi ha una gernació que espera que Joan Miquel Oliver i els seus col·legues ens expliquin que me falta un botó de s'abric i pòsters en quatricomia anuncien... no se sap ben bé què. Anuncien el concert d'Antònia Font, considerat a l'illa com el concert de l'estiu. Portaavions és el tema amb què esquitxen les estrelles i esborren el silenci per submergir els espectadors en mons metafòrics i poc probables.

Ja és un lloc comú dir que Antònia Font és un dels grups més originals dels que ara es mouen pels nostres escenaris. La seua màgia rau en què tot i els anys que ja fa que van pel món, continuen sorprenent cada vegada que presenten un nou treball. Amb les seues cançons posen música a un gènere, el del surrealisme, difícil de pair en algunes circumstàncies. Aquest del grup de Mallorca és potser un dels casos més clars de la relació tan estreta que hi ha entre algunes formacions actuals i, diguem-ne, la literatura convencional. Per dur-ho fins a l'extrem, Joan Miquel Oliver, un dels líders dels Antònia Font, va revolucionar la primavera passada els prestatges de les llibreries i les consciències de molts crítics amb una novel·la estranya però bella, *El misteri de l'amor*, construïda amb el pinzell gros del surrealisme, i tocada amb la pàtina lleu de l'escriptura automàtica, un poc com la majoria de lletres de les seues cançons. Li vaig escoltar una entrevista on contava que el procés de creació va ser mecànic: s'alçava de bon matí, es feia un got de cafè amb llet gegant, i es posava a escriure sense parar. Aquesta relació tan intensa entre literatura i cançó no és única. Encara més, està convertint-se ja en un fet habitual que els autors, abans anomenats lle-

tristes, ara siguin escriptors. Al País Valencià, Xavier Sarrià, l'artífex de les cançons socials i quasi naturalistes d'Obrint Pas, un altre grup d'èxit, practica la literatura en diferents plans. Sarrià és des de fa temps un bloguista convençut i pertinaç, i aquesta tardor hi haurà a les llibreries un recull de relats amb el seu nom a la portada.

Antònia Font i Obrint Pas són només dos exemples sobre els quals hem posat la lupa curiosa que intenta esbrinar des de la distància quina és la relació que hi ha entre els grups de música moderna o els cantautors i la literatura. Com, amb llenguatges diferents, contenen històries, com fan literatura. Tots dos casos són ben actuals. Ells, com una amplíssima nòmina de grups i cantants d'estils ben diversos, no fan altra cosa que seguir les passes dels seus pares, potser ara ja avis, espirituals: aquells primers cantautors, aquells poetes com Pau Riba, Jaume Sisa, Lluís Llach, Joan Manuel Serrat o Raimon. També Josep M. Espinàs. Tots ells eren gent que, per necessitat, per militància, o per intuïció, amb més o menys traça escrivien les peces que

interpretaven davant un públic assedegat, necessitat d'escoltar un missatge diferent i modern en una època gris i *cutre*. El plus de genialitat el van tenir aquells que en alguns casos van traure la pols i van popularitzar l'obra d'escriptors, vius o morts, fins aleshores considerats seriosos perquè feien circular la seua creativitat a través de la lletra impresa. D'aquesta manera, potser sense pretendre-ho, convertien, també al nostre país i en la nostra llengua, l'alta cultura en cultura de masses. Així ara ens trobem relacions tan eclèctiques com la parella formada pel poeta Enric Casasses i el músic Pascal Comelade que fan un espectacle músico-poètic amb les joguines sonores del primer, i els versos existencials i transgressors del segon.

Està clar que entre aquells primers capparets de la cançó, aquells que cantaven literatura, i els que ara sonen com a novetat, que sense cap prejudici barregen la seua activitat com a autors de bitàcoles, de cançons o de novel·les, s'han cremat moltes etapes. Una d'elles, la que encara és ben present, la que encara dóna fruits tardorals, va ser l'eclosió d'aquell fenomen del rock català de principis dels 90 que tant a les Illes com al País Valencià es va observar de lluny. Els anys han passat i amb el canvi de segle, per decantació, han quedat en la memòria i en els llibres de text peces de formacions dignes de mencionar com ara Sopa de Cabra, Sau, o Ja t'ho diré, ja dissolts, però amb els seus líders, excepte Carles Sabater de Sau, mort fa uns anys, ben actius i clavats en els projectes més diversos. O Els Pets, encara a la carretera. Hi havia, hi ha encara, i sense cap interès de fer-ne ara un inventari, cantautors perfeccionistes i poc prolífics i quasi escultors de cada estrofa com Miquel Pujadó o Joan Amèric. Alguns d'ells, no tots, *nascuts entre Blanes i Cadaqués, molt tocats per la tramuntana. Sé molt bé que des d'aquest bar jo no puc arribar a on ets tu, però si véns em trobaràs, ballant de puntes damunt d'aquesta roca.*

Cada vegada és més habitual escoltar l'afirmació —o la insinuació, si més no— que els blogs s'han convertit en un gènere literari nou, amb un potencial que encara no ha esclatat del tot i que els projectarà com un dels referents de la literatura del segle XXI. La segona part de l'asseveració pertany a l'àmbit de l'especulació i resulta saludable discutir-la; en canvi, la primera idea, és a dir, que constitueixen un gènere nou, resulta inadequada i inexacta, perquè equival a dir, per exemple, que el llibre en el seu moment podia convertir-se en un gènere literari. Els blogs, com els llibres, els wikis o les revistes, són un format de publicació i, com a tal, hi poden aparèixer narracions, poemes, assajos, articles d'opinió, etc. Precisament aquesta versatilitat és una de les seues característiques principals i un dels elements que fan més difícil classificar-los i intuir quins camins prendran en el futur.

Sabem, per exemple, que cal estar atents al transvasament de textos entre blogs i llibres: hi ha llibres que s'han tornat a publicar com a blog (un cas cridaner és *El quadern gris*) i blogs que han reaparegut en forma de llibres. A aquesta segona opció es correspon *La catosfera literària 08*, la primera antologia de blogs que es publica en català. Es tracta d'una tria de 100 entrades de 100 blogs diferents, seleccionades entre les 138 que diversos autors van enviar a la convocatòria promoguda, entre altres, per l'escriptor Toni Ibàñez. Ibàñez, de més a més, és l'inventor de la paraula *catosfera*, el coordinador de l'antologia i un dels autors escollits, bona prova del paper central que ha adquirit en la dinamització dels diferents grups sorgits al voltant dels blogs en català. De manera coherent amb aquest protagonisme, *La catosfera literària* representa una clara aposta estratègica per afirmar la importància que els blogs tenen i tindran en el desenvolupament de la literatura en català. Aquesta és la virtut principal del llibre: prendre la iniciativa i cridar l'atenció del mercat editorial sobre un fenomen que l'afecta directament. Ara bé, també és el seu problema més gran: com déiem al començament, els blogs, en ells mateixos, no són literatura i el conjunt de les entrades seleccionades ens ho recorda. Això, per descomptat, no implica cap demèrit. Els blogs no necessiten l'etiqueta de literatura per a prestigiar-se, perquè gràcies a la versatilitat a què féiem referència

La possibilitat d'una literatura

Toni Ibàñez (coord.)
La catosfera literària 08.
Primera antologia de blogs en català
Cossetània Edicions, Valls, 2008
Pròleg de Biel Mesquida
232 pàgs.

més amunt, donen lloc a propostes comunicatives d'allò més interessants. Alguns dels blogs antologats, sense ser ben bé literaris (encara que sovint siguem lletraferits), tenen una qualitat excel·lent i demostren la vitalitat d'aquest format de publicació. Si atenem a la seua trajectòria, més que no a l'entrada que els representa, ens adonarem que en l'antologia hi ha molts exemples, com ara *El llibreter* o *llunÀtic*, que justifiquen aquesta afirmació.

Totes aquestes consideracions, tanmateix, no ens han de fer pecar pel costat contrari, perquè és de veres que en els blogs hi ha la possibilitat d'una literatura. Diversos textos de l'antologia insisteixen en aquesta idea, alguns

amb un to directament programàtic, com és el cas del pròleg de Biel Mesquida o l'entrada del mateix Toni Ibàñez. Aquests dos autors destaquen el gran potencial dels blogs com a espai d'escriptura lliure i, com diu Mesquida, provisional, però no expliquen amb detall quins són els elements de fons d'aquesta creació. Naturalment, caldria molt de temps i d'espai per a fer-ho. Per això, trobe recomanable apuntar algunes vies de relació entre blogs i literatura sobre les quals convé insistir. Com es diu sovint, no hi ha dubte que la connexió més evident es dona pel costat del diari literari, en la mesura que presenta una estructura ben semblant a la del blog. També, per raons que tenen molta relació amb la facilitat de publicació que donen els mitjans digitals i la dinàmica comunicativa d'Internet, hi ha una connexió evident amb el periodisme i, en especial, amb l'article d'opinió. En definitiva, pense que és l'assaig, entès com una etiqueta ampla i generosa, on el blog pot aportar una renovació més profunda a la literatura. En canvi, dubte que altres experiments, de caràcter poètic o narratiu, funcionen de la mateixa manera. No vull dir que no puguem existir-ne exemples, que n'hi ha, però dubte de la seua efectivitat, sobretot a llarg termini i com a proposta artística diferenciada. Una altra cosa és que el blog forme part d'un projecte major, com és el cas de *Salms*, de Josep Porcar, que li ha servit com a plataforma de llançament del seu darrer poemari, *Els estius*. Així, les possibilitats es multipliquen, sobretot si ens adonem que els blogs són tan sols una peça més de la Xarxa actual, plena de plataformes multimèdia que interactuen entre elles en un paradigma comunicatiu creixent i canviant. Molts altres dels blogs antologats, com ara *Flaneuse*, apunten en aquest sentit.

En definitiva, la publicació de *La catosfera literària 08* ens convida a seguir reflexionant sobre un fenomen que ens apassiona per la novetat que representa i la força amb què insisteix a fer-se un lloc entre nosaltres. Fa un parell d'anys no sabíem ben bé en què es concretaria aquesta novetat, ni com es canalitzaria el seu gran potencial. Acostumats com estem a divagar sobre el futur quan parlem d'aquests temes, comencem a estar en condicions de parlar del present, cosa més profitosa, i sense dubte més divertida.

Gonçal López-Pampló Rius

Martí Domínguez, paraula, llengua, terra

«No s'és bord per naixença, s'és bord si es balafia l'heretat patrimoni». Aquest és un dels aforismes que ens ha deixat un *homenot* valencià del segle XX: Martí Domínguez i Barberà. El passat mes de juny es va acomplir el centenari del seu naixement, una data que cal aprofitar per no *balafiar* el patrimoni que ens va deixar i recordar la seua desafortada passió per la paraula i per la nostra terra.

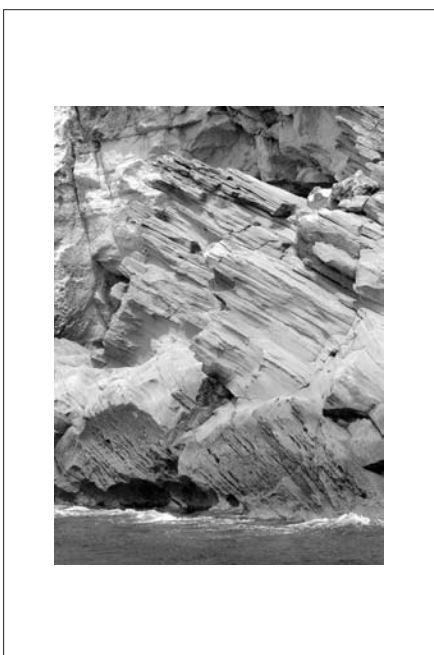
Martí Domínguez va nèixer el 21 de juny de 1908 a Algemesí (Ribera Alta) al si d'una família de la classe benestant, un fet que li va permetre rebre una educació acurada. Quan va acabar el batxillerat, ingressà a la Universitat de València per estudiar Dret. Després de llicenciar-se, se'n va anar a Madrid, amb la intenció de fer de notari, però la passió pel periodisme el va seduir. Durant més de cinquanta anys va publicar articles en diaris i revistes valencianes i de la resta de l'Estat espanyol com: *ABC*, *La Vanguardia*, *El Español*, *El Alcázar*, *Las Provincias*, *Levante*, *La Hoja del Lunes* i *Diario de Valencia*, entre d'altres. A les redaccions dels diaris va desenvolupar tota la seua carrera professional ocupant tots els espais possibles: des de col·laborador fins a director del diari més influent de la premsa valenciana de la seua època: *Las Provincias*.

La rellevància de la seua producció periodística és evident, però no cal oblidar que va conrear amb èxit altres gèneres com l'assaig, la narrativa, la poesia i el teatre. Aquesta completa trajectòria literària es va iniciar en la poesia, originàriament en castellà. De fet, l'any 1928 publicava el seu primer llibre, *Versos de Juventud*. Tot i que la creació poètica de Martí Domínguez no va ser massa prolífica, l'any 1955 va rebre els Jocs Florals de València, el premi més important de l'època, amb el poema *Arbres*, una composició dedicada a Teodor Llorente, en què fa una reivindicació de la nostra llengua.

En el gènere teatral Martí Domínguez va posar més constància. L'empena per dignificar la dramaturgia en

valencià i els seus esforços van impulsar la renovació del gènere en la nostra llengua. En total, en va escriure catorze peces, vuit en castellà i sis en valencià. La primera peça va ser *Les Malaenes*, una comèdia dramàtica que es va estrenar als anys 40, i després de publicar-ne algunes en castellà, va tornar a escriure en la seua llengua obres teatrals com *No n'eren 10?*, *El miracle dels miracles* i *Els cigones fora de l'aigua*.

Un altre dels gèneres on Martí Domínguez va aconseguir molt d'èxit va ser l'assaig, principalment amb la publicació d'obres de caràcter divulgador sobre l'entorn i la personalitat dels valencians. El primer llibre d'aquestes característiques va ser *Alma y tierra de València* (1941). Es tracta d'una visió regionalista del poble valencià que va marcar un punt d'inflexió en la nostra història recent, ja que, com apunta el mateix Joan Fuster, «inaugurava un camí», perquè per primera vegada un intel·lectual que en aquell moment es trobava ideològicament pròxim a les autoritats franquistes s'atrevia a reconèixer públicament l'existència d'un «fet diferencial dels valencians».

Altres obres amb aquest caràcter van ser: *Caminos de Portugal* (1944); *Don Jaime el conquistador, primer césar hispánico* (1945); *Valencia* (1953); *El santo de los niños* (1949); *El tradicionalismo de un republicano* (1962), tres volums al voltant de l'obra i el pensament de Vicent Blasco Ibàñez, *Els nostres menjars* (1978) i *Els Borja* (1985).

I, finalment, l'obra narrativa que, tot i no ser molt extensa, ocupa un espai destacat dins la nostra literatura. L'any 1972 va publicar la novel·la *Els Horts*, una de les aportacions més dignes escrites en valencià dins el panorama literari dels primers anys 70 del segle XX. L'altra obra que va escriure va ser *L'ullal*, una crònica d'infantesa d'una gran riquesa lèxica.

A banda d'aquesta completa obra escrita, el mestratge de Martí Domínguez també es va reflectir en l'art de l'oratòria, on sabia guanyar-se als auditoris amb el poder de la paraula. I va ser precisament en una intervenció pública on es va produir un dels fets més importants de la seua biografia. L'any 1958 va pronunciar al Teatre Principal de València el discurs de proclamació de la fallera major. Havien passat cinc mesos de la riuada d'octubre de 1957, i l'escriptor d'Algemesí es va «atrevir» a defensar davant les autoritats franquistes la identitat dels valencians amb la coneguda frase: «*Cuando enmudecen los hombres... ¡Hablan las piedras!*». Aquesta gosadia li va costar el càrrec de director de *Las Provincias*. El compromís de Martí Domínguez amb la defensa de la identitat dels valencians li van suposar un càstig i un premi. El càstig va ser la defenestració per part de les autoritats franquistes de la vida laboral i social. Però, el premi ha sigut millor ja que una gran part dels valencians l'hem convertit en un «model» a seguir.

El 1984, quan tenia mig llibre de *L'ullal* preparat per a impremta, Martí Domínguez Barberà morí a València el 10 d'agost, als 76 anys.

La llibertat escrita

Assaigs de Michel de Montaigne

L'editorial Proa acaba de publicar l'últim volum dels *Assaigs* de Montaigne en l'excel·lent versió de Vicent Alonso. Que l'edició d'una obra tan extensa i complexa s'haja enllestida en just dos anys, i que el primer volum s'haja reeditat al cap de poc de temps, hauria de ser un bon índex de la vitalitat humana de la nostra cultura. Però aquesta edició és més important encara per un motiu que cal confessar amb una mica de rubor: és la primera traducció completa que s'ha fet mai dels *Assaigs* al català, al cap de més de quatre segles de la seua aparició en francès.

Abans, hi havia hagut uns pocs intents parcials. El 1982, Jaume Casals traduí *l'Apologia de Ramon Subiuda* —extens assaig que forma el nucli conceptual del segon llibre— per a la col·lecció de textos filosòfics de l'extinta editorial Laia; dos anys després, el mallorquí Antoni-Lluc Ferrer publicà en Edicions 62 el tercer i millor llibre dels *Assaigs* en una traducció una mica treballada, a estones, però atenta i sòlida; finalment, el mateix Vicent Alonso traduí una selecció d'assaigs breus per a la valenciana editorial Albatros. En resum, podíem disposar d'un Montaigne en català dispers i menys que amigitjat. Atés que es tracta d'un dels clàssics més grans (i més vigents) de la literatura europea, era una situació que feia vergonya.

Vicent Alonso ens ha omplert per fi aquest buit, i hem d'estar-los agraïts, a ell i a l'editorial que ha apostat per editar com Déu mana un escriptor extraordinari. L'afirmació de Nietzsche, que Montaigne era la més lliure i poderosa de les ànimes, i que el fet que un home així haguera escrit multiplicava el goig de viure en aquest món, continua sent subscribable. Els nostres lectors ja poden comprovar-ho. L'erosió del temps ha fet que el francès humanístic de l'autor ens sembla més enrevessat —i les seues referències més opaques— que no ho devia ser per als lectors de l'època, i el traductor ho paga en algun moment, però en una empresa d'aquesta envergadura això és in-

evitable. En conjunt, la traducció és molt clara, i aconsegueix reflectir ben bé el to inimitable —divagatori, amable i incisiu, robust i íntim— de l'autor. L'esforç d'erudició que el traductor ha hagut de fer per a acostar-nos al món intel·lectual de Montaigne és modèlic.

En el seu vigorós *La història de l'escepticisme des d'Erasm fins a Spinoza*, Richard Popkin va saber destacar la importància de Montaigne en la història del pensament europeu en dir que l'escriptor gascó va repensar més a fons que ningú l'escepticisme antic i va viure l'afonament de tot l'univers de certes i valors que fins aleshores havia determinat, i assegurat, els horitzons humans. Així, es va convertir en una de les forces decisives en la formació del món modern. Tot llegint *Sext Empíric*, Montaigne va copsar la debilitat del judici humà en la presó dels nostres sentits, va enunciar amb rigor la idea que els valors de totes les operacions humanes són relatius a les cultures en què es produeixen i va expressar d'una manera que encara ens trasbalsa què pot ser viure «en el pou sense fons del dubte complet». En bona mesura, els textos de Pascal, Descartes i Spinoza, i encara la immensa obra de Kant, són rèpliques al repte de Montaigne.

La seua importància per a la història de la literatura no és menor, com la vigència actual del gènere de l'assaig demostra de sobres. Però més enllà de la història, hi ha el fet que Montaigne és un escriptor plenament viu, ara mateix; viu com ben pocs escriptors del passat i del present ho estan. Reclòs en el seu castell gascó, patint del mal de pedra, Montaigne va descobrir, com ell mateix ens diu, «una distracció nova i extraordinària»: investigar-se a ell mateix. Al capdavall, si cap coneixement és possible, sobre aquest assumpte ell en podia saber més que ningú. I s'hi va aplicar: «M'estudie a mi mateix més que cap altre tema. És la meua metafísica, la meua física». El retrat del seu món interior —allò que de veritat ell mateix era— és el més profund, el més complet i el més honest, amb una fran-

quesa que esborrona, que s'ha escrit mai. En el breu prefaci que l'encapçala, l'autor ens assegura que hauria volgut pintar-se ben nu, si els costums del seu temps ho hagueren consentit. Al llarg de les pàgines, ens familiaritzem amb els gustos, les manies, les admiracions, els menyspreus, els dubtes, les experiències i les contradiccions de l'home que ací ens parla. Quasi el sentim respirar mentre traça les ratlles: l'admiració per l'antiguitat; el refús de la tristesa; el plaer del sexe, de la conversa i l'amistat; les seues patètiques deambulacions a través d'un país assolat per la pesta i les salvatges guerres de religió; els llibres que li agraden, la seua estupefacció constant davant del fanatisme, l'estupidesa i la crueltat; la seua pertinaç curiositat. Ens trobem davant d'un escèptic que afirma ser creient, que defensa el mateix ordre establert que contínuament posa en qüestió, que pensa en llatí, escriu en francès i remuga en gascó, que posa la vida viscuda molt per damunt del mort saber dels llibres (ell, que ho havia llegit tot!), que recela de tot allò que li interessa, per por de ser-ne esclau. Com ell mateix escriu, tot és varietat i diferència en aquest món, també dins del seu món. Ens trobem, en resum, davant d'un home, tan ric, tan divers, tan enigmàtic en la complexitat de la seua assemblea interior, i alhora tan estranyament coherent, com potser ho som tots. Però ell ho diu. Dues frases complementàries de Montaigne ho explicaran molt millor que no jo: «Entre les arts liberals, comencem per l'art que ens fa lliures» i «La cosa més gran del món és saber ser d'un mateix». Aquest saber, enlloc no s'ha ensenyat tan bé com en aquestes planes. La llibertat que aquest home arribà a conquistar en el seu inoblidable tercer llibre —un autèntic nou món de l'esperit— encara ens és un territori obert. Recórrer-lo ens sobta i ens eixampla. Vertaderament, que un home així haguera escrit així multiplica el goig de viure en aquest món.

Enric Sòria

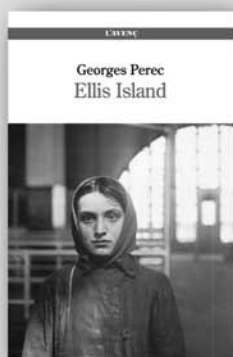
Els nous narradors catalans

Quan un es planteja repassar qualsevol moviment creatiu generacional, sempre s'arrisca a retallar, per qüestions d'edat, una mica massa amunt o una mica massa avall. En l'actualitat, a casa nostra, si parlem de joves narradors el ventall davant del qual ens trobem és dispers. D'una banda, hi ha tota la generació que ronda els quaranta i de la qual ens podem fer una idea bastant formada perquè la seva obra ha entrat ja en un estat de maduresa i d'aposta creativa que ens permet marcar-ne el ritme i el sentit. D'altra banda, hi ha els que comencen a treure el cap amb més o menys força, els que ronden els trenta i amb molt poca obra al darrere comencen a exhibir les seves intencions. On acaba una i on comença l'altra? Més enllà de qüestions discutibles de dates, el que marca el canvi generacional és la maduresa de l'obra. Així tenim una fornada d'escriptors ja madurats, que serien els escriptors joves que la literatura catalana podria presentar davant de qualsevol tribunal canonitzador, i de seguida tindríem els altres, els que comencen a fer-se llegir i que d'una manera una mica empipadora els estaments sempre han qualificat de joves promeses. Joves

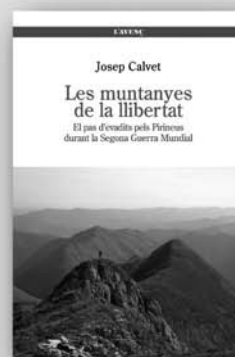
i joves promeses, doncs, configuren el panorama emergent de la narrativa catalana. Però, hi ha realment una relació generacional entre els integrants de cada grup? Si per generació entenem la confluència coincident d'una estètica o d'unes intencions artístiques, podríem afirmar que això no es dona en absolut en cap d'aquests dos grups. Normalitzada la via política que va tendir a marcar propòsits durant els anys setantes i vuitantes, i desmarcats d'unes demandes ja desfasades que vénen sovint del costat d'una crítica una mica ancorada en el passat, com l'obsessió per la versemblança o pel retrat de la realitat social que envolta l'escriptor, les noves tongades de narradors van a la seva i l'única ambició que realment els recull és la de fer literatura, literatura de qualitat. La disparitat, en el primer cas, ens du a autors com Jordi Puntí, Toni Sala o Empar Moliner, que opten per una aproximació més o menys irònica, a voltes descarnada com el *Rodalies* de Sala, al realisme més aproximat a la no-ficció. D'un altre costat tenim autors com Francesc Serés, Neus Canyelles, Pere Guixà, Josep-Lluís Badal o el Sebastià Alzamora de *Sara i Jeremies*, en els quals pesa més la necessitat esti-

lística que la de resultar versemblants, sense que això vagi en perjudici de la capacitat narrativa. Perquè si alguna cosa domina aquesta generació és l'estructura i la capacitat generativa d'un llenguatge que Quim Monzó, com anteriorment havia fet Gabriel Ferrater amb la poesia, ha deixat depurat de croses postnoucentistes que artificia-ven i allunyaven del lector la llengua malmesa amb què els escriptors anteriors feien l'esforç de salvar el coix literari. També, cal dir-ho, altres plomes com la de Moncada van ajudar a fer aquesta feina de depuració i construcció, i això es nota en llibres on la llengua n'és l'eix central, com la trilogia *De fems i de marbres* de Serés. Finalment apareix un tercer grup entre aquests narradors que és el que aposta pel gènere, per la literatura com a professió, sigui volgudament o no, i així apareixen les obres d'un Emili Rosales, Mari Pau Janer i fins i tot alguns intents d'escriptors que abans havien excel·lit en la novel·la literària, com és el cas de Sebastià Alzamora. El millor de tot és que els seus llibres funcionen comercialment, i *La pell freda* d'Albert Sánchez Piñol n'és l'exemple més espectacular; un llibre, a més, comple-

L'AVENÇ, La teva revista, els teus llibres

Literatures

Història

www.lavenc.cat

A totes les llibreries a partir del 16 d'octubre

tament allunyat de qualsevol intenció de retrat social i de versemblança; i això demostra que aquesta és una generació perfectament preparada per acabar exercint un cert mestratge per a generacions que vindran.

Entre altres coses això és degut al domini de la llengua. Estem parlant de la primera generació després del franquisme que ha vehiculat el seu aprenentatge lingüístic en català des dels inicis, i això li ha permès desentendre's de la problemàtica de la llengua i poder utilitzar, alhora, un instrument en perfectes condicions i que dominen perfectament. A part, les influències són amplíssimes i el contacte quasi instantani amb el que s'està fent en altres literatures ha fet que moltes vegades el que es fa aquí vagi al mateix ritme que les darreres tendències que marquen el ritme a altres llocs, sobretot en la literatura nord-americana que, des de Fante a Cheever, o a Carver, i fins a joves com A.M. Homes o Adam Johnson, ha canviat molt la manera de veure la creació literària dels nous autors catalans i ha permès desprendre's de la pàtina de pulcritud benassenyada que impregnava la narrativa nostrada.

I la nova fornada de narradors és fruit de tot això. No es pot parlar de generació perquè no són un grup amb criteris estètics comuns, ni reaccionen de cap manera contra els postulats, inexistents, de la generació anterior. Encara més, alguns dels escriptors que formen part del grup que els antecedeix és convertit en lectura obligatòria i la seva obra escassa es considera obra de culte. Si alguna cosa destaca en alguns d'aquests joves escriptors, com Martí Sales, Anna Carrera o Joan Miquel Olivé, és que no estan lligats a res i la seva obra esdevé experimental sense cap voluntat de revolta més que la pròpiament creativa, però a més hi ha altres escriptors, com Lluïcia Ramis, Edgar Cantero o Melcior Comes que transiten pel realisme narratiu versemblant d'una manera del tot nova i refrescant, i, a més, també, sense allunyar-se gaire d'aquest retrat versemblant del món que els envolta, hi apareix, també, l'escriptura de tall professional d'una Najat El Hachmi que aconsegueix situar, amb *l'Últim patriarca*, aquest grup de joves que prometen en el terreny dels *best-sellers*. En són uns quants, i cal apostar-hi.

Marc Romera

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA UNIVERSITAT D'ALACANT

FONET. PRÀCTIQUES DE FONÈTICA 1

EDICIÓ A CURA DE JOAN M. PERUJO MELGAR JORDI VALOR I SERRA, EL MESTRE QUE ESTIMAVA LES PARAULES

COMANDES

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA CATALANA • UNIVERSITAT D'ALACANT
APARTAT DE CORREUS 99 • 03080 ALACANT

TEL. + 34 965 903 410 • FAX + 34 965 909 330
CORREU: dfcat@ua.es

De les mal anomenades editorials perifèriques, ens n'arriben tres traduccions poètiques de relleu i qualitat. *Ofici de paciència* és un llibre d'Eugénio de Andrade, desaparegut l'any 2005, que ens parla de la realitat de l'escriptura. En l'evolució de la seva obra, definida a partir de nuclis semàntics concrets en poesia del cos i en poesia del temps, aquest volum representa un canvi. Molt influït per la generació del 27, la primera època corresponia a un tipus de poètica neobarroca amb una implantació clara de l'ús de la metàfora. Posteriorment, el poeta depura el seu estil i escriu, més d'acord amb els seus interessos orientals, en els marges del silenci. Andrade és conegut com a poeta de l'amor, pel fet que el coneixement de l'existència prové de la sensualitat i d'un sentit eròtic del cos i de l'escriptura. A *Ofici de paciència*, el cos de la veu lírica ha envellit, l'amor és un record i el desig esdevé amarg per impossibilitat d'acomplir-lo, cosa que produeix, com a conseqüència, l'esterilitat creativa. El poema es resol, tanmateix, a través de la memòria, en l'equilibri entre vida i literatura. Andrade fa metaliteratura, construeix realitat en el poema, construeix el desig que el món real ja ha perdut i persevera en l'eròtica del vers com a única conquesta possible: la pluja ve de la cançó de Verlaine, ens diu. Antoni Xumet, en la seva traducció, fa que aquest cant resulti punyent i despullat, seguint així l'evolució lírica

Traduir l'intraduïble Tres propostes sense aniversari

Eugénio de Andrade
Ofici de paciència
Traducció d'Antoni Xumet
El Gall Editor, Pollença, 2008
115 pàgs.

Tomas Tranströmer
La plaça salvatge
Traducció de Carolina Moreno Tena
Perifèric Edicions, Catarroja, 2008
75 pàgs.

Gabriele d'Annunzio
El martiri de sant Sebastià
Versió de Manuel Forcano amb
fotografies de Toni Catany
Editorial Moll, Palma de Mallorca, 2007
180 pàgs.

d'una obra solar —la llum sempre és encontre nupcial amb l'amor— i vital.

De gran esdeveniment es pot qualificar la incorporació d'una obra d'un dels poetes suecs actuals més importants i amb una influència tan notable com la figura de Swedenborg al seu temps. La seva obra ha estat reconeguda amb guardons internacionals i traduïda a una trentena de llengües. La seva veu és una recerca constant de la llum i del llenguatge i és tingut com un mestre de la metàfora, capaç de sacsejar un poeta tan notable com Joseph Brodsky. *La plaça salvatge* és un volum publicat l'any 1983, en un moment ja consolidat del poeta. Hi planteja la necessitat d'un silenci existencial, que ofereix la natura plena de sentit. Tranströmer aconsegueix una gran exactitud sensorial en els efectes que vol aconseguir en el poema: el temps s'escriu en la pàgina d'un color, d'una metàfora plena que il·lumina el poema per enfosquir-lo tot seguit i una casa de debò esdevé la casa dibuixada per un infant pel sol fet de fer desitjable una realitat que amaga la veritable raó del text, «hi ha una nau bessona de la nos-

tra vida que segueix tota una altra ruta». De glaçada mediterraneïtat podria qualificar-se la veu d'aquest poeta del nord, ara finalment en català.

Manuel Forcano afirma en el pròleg a la traducció *El martiri de sant Sebastià* (Moll) de Gabriele d'Annunzio: «En art, la desmesura i els experiments tenen nom propi». Es reivindica així una figura abandonada pel seu passat polític en una traducció —la primera en català de la seva producció francesa— que té molt de desmesura també, per la bellesa i competència amb les quals ha estat executada: les fotografies de Toni Catany, una edició acurada i la mà del traductor que fa una versió reduïda de vuit mil a tres mil versos que potencien la intensitat de l'obra d'annunziana. Estem davant d'un treball de poeta que interpreta i tesa el vers per donar-ne uns resultats altament eficaços en la llengua pròpia. L'obra és una peça dramàtica, un misteri medieval en vers, destinada als Ballets russos de Serge Diaghilev a París, on Ida Rubinstein podia brillar amb esplendor en el paper de sant Sebastià amb la música de Claude Debussy... *El martiri de sant Sebastià* és ple de vitalisme i bellesa i la mort i el sacrifici vénen a ser el pretext per conformar un món de gran exuberància sensorial. En la proposta d'aquesta traducció també hi ha l'ull de qui fa de la literatura matèria de vida.

Susanna Rafart

Segons Marcel Proust, si tinguéssim ales i les utilitzéssim per anar a Mart o a Venus però conservéssim els nostres sentits, aquests revestirien les coses amb el mateix aspecte que tenen a la terra. L'únic viatge vertader, l'única font de joventut, no s'aconsegueix anant a altres països, sinó tenint uns altres ulls, veient l'univers amb els ulls de l'altre, de cent altres, veient els cent universos que veu cadascun d'ells. Serà gràcies a l'artista que podrem emprendre aquest tipus d'errància pels territoris mentals i físics. Les reflexions de Proust poden ser increïblement precises per tal d'endinsar-nos en el terreny de la literatura, en el terreny liminar on l'escriptura habita, el territori mesquidià, *Acrollam*. És en aquesta illa de vuit caràcters on 99 mirades s'encarreguen d'estructurar els 99 relats breus que formen l'obra en la qual els discursos fragmentaris i perspectives discontinues

aconsegueixen crear una suspensió de la realitat i una relativitat diferenciadora a través d'enunciacions directes i indirectes. Mesquida fa un mosaic tot esmicolant cada peça de forma acurada i precisa, dins l'aparell circulatori del discurs. El flux narratiu és guiat generalment per una veu en segona persona que ens porta pel territori gairebé mitològic d'una Mallorca amb una essència molt marcada però subjecta a un canvi continu, metàfora d'un món en constant moviment, un món i una illa que camina, que es mou a la deriva per un mar inestable i fràgil.

El mateix Mesquida ens parla de com els miradors són una bona metàfora de la seva obra, la qual en un principi s'havia de titular *El senyor dels miradors*. És en l'espai mític d'*Acrollam* —emulsió en negatiu de l'illa on sobresurten els detalls que una reproducció naturalista no deixaria copiar— on es barreja bellesa i brutalitat, sensualitat i frustració, incest i passivitat, tragèdia i especulació urbanística; tot té cabuda en l'espai textual que conformen aquests discursos polièdrics, plens de força poètica, memòria i oblit, pintats amb el colors de la catàstrofe i l'esperança, paradoxalment. Una de les veus d'*Acrollam* ens ho explica de

On es conjuguen les mirades

la manera següent: «ja tenia raó Tiana quan explicava que les medees, les fedres, les clitemnestres i d'altres heroïnes fan matx entre els habitants de la tribu, els guiris i els immigrants».

Igual com creadors de la talla de Proust o Tarkovski, Mesquida és un col·leccionista de fragments, experiències temporals de ficció en les quals es despleguen mons possibles, mons probables, cadascun dels quals és singular i únic. Com assenyalava Paul Ricoeur, les experiències temporals de ficció no són totalitzables. Es tracta de trossos de temps en estat pur que s'han esdevingut a través del discurs, del llenguatge, de la paraula, del verb, de l'eix de combinació i l'eix de selecció.

Acrollam és una polifonia de veus que parlen, interpreten, narren, senten,

oloren, intenten investigar per què totes les relacions són tan misterioses, revelant contínuament que «en la vida tot és transformació». Entre les pàgines del volum trobem també importants reflexions sobre l'art de crear: «metaforitzar el món a cada instant: això és el que voldria aconseguir amb aquest conjunt de plans i contraplans, de ràcords i de tràvelings, de seqüències inacabables o curtíssimes: una lliçó de tenebres polifònica en què sortiria de tot: des del cos humà amb el dolor i el plaer continu de ser viu fins a la terra feta malbé pels virus de la riquesa i el poder». O també se'ns mostra com «la gent és un territori d'impostures, que no hi ha ningú d'un sol bloc, que et comportes diferent davant d'un amic o d'un altre» ja que «la realitat no és altra cosa que una superposició de punts de vista diferents. No hi ha res més».

Dins la zona *Acrollam*, s'apel·la directament al lector: «lector, dels mil i un sexes de l'esperit, que la feina bella i esforçada d'ajuntar paraules no té sempre la finalitat d'una contarella, la narració d'un relat, la peripècia d'una faula. El protagonista és l'home que enfilava pensaments amb el plaer, un poc excèntric, de veure'ls caure en un efecte dominó provocat per ell mateix». A la narració «Paraules d'Aquarel·la» se'ns explica com l'escriptura pot arribar a ser un bumerang aconseguint que les frases cobren força i ritme ja que narrar és inventar una llengua on les paraules tenen forma, textura i color; paraules que es mesclen, es difuminen i es juxtaposen per tal d'arribar a una sinestèsia perfecta entre musicalitat, plasticitat i bellesa.

Així doncs, «escriure és fer veure, sentir, tastar, apercebre. Fer pensar també. I inventar un món més real que el real que deixi al lector el sentiment d'una urgència. Recorda que si algú plora és per veure-hi millor». Mesquida aconsegueix conjuguar les urgències que es mouen dins aquest territori fronterer que representa *Acrollam*, territori de miradors, territori de mirades.

Així doncs, «escriure és fer veure, sentir, tastar, apercebre. Fer pensar també. I inventar un món més real que el real que deixi al lector el sentiment d'una urgència. Recorda que si algú plora és per veure-hi millor». Mesquida aconsegueix conjuguar les urgències que es mouen dins aquest territori fronterer que representa *Acrollam*, territori de miradors, territori de mirades.

Biel Mesquida,
Acrollam
Barcelona, Empúries, 2008
240 pàgs.

Laura Pla Aumatell

Com un bosc silenciós

Una de les característiques més desconcertants de la cultura —i, especialment, de la literatura— catalanes després de la Transició democràtica ha estat la seua ferma voluntat d'oblit. Com si s'hagués instal·lat amb comoditat la lògica que regeix altres àrees de consum més industrialitzades, també en la literatura les modes imposen les seues lleis, i fan desaparèixer dels circuits oficials, de manera vertiginosa i asèptica, tots aquells noms que, per una o una altra raó, són considerats com a ja exhaurits, fora d'onda. Una de les obres que millor pot exemplificar aquest abrupte i injustificable procés de foragitament és la del poeta Joan Vergés (1928). Hem de recordar que, al llarg de la dècada dels seixanta i principis dels setanta, no sols gràcies a la publicació d'excel·lents llibres com *Soledat de paisatges* (1958), *El gos* (1965) i *La vida nova* (1968), llibre amb què va guanyar el premi Carles Riba, sinó especialment gràcies a la musicació que feren dels seus poemes compositors tan emblemàtics de la cançó contemporània com Joan Manuel Serrat, Toti Soler i Hilario Camacho, la poesia de Vergés fou força coneguda per molta gent en la veu d'Ovidi Montllor, Maria del Mar Bonet, o els mateixos Soler i Serrat. Cançons com «Em dius el nostre amor», «Petita i blanca», «Amiga callada» o «Per al meu amic» formen part de l'imaginari social, musical i poètic de tota una generació.

El títol que aquí ressenyem, *Com un bosc silenciós*, és l'exemple més punyent d'aquesta anomalia inexplicable, de la deixadesa malaltissa del nostre sistema literari. Es tracta d'un poemari que va rebre el premi Recull de Blanes de l'any 1986 i que, per diverses circumstàncies que ara no entrarem a explicar, no fou publicat en el moment que li pertocava. No ha estat fins a dates recents, gràcies a la

Joan Vergés
Com un bosc silenciós
Pròleg de Joan Triadú
Emboscall, Vic, 2007
60 pàgs.

perseverança d'alguns bons amics del poeta i a la bona feina de la modesta editorial Emboscall de Vic, que hem pogut llegir en la seua totalitat aquest llibre, més de vint anys després d'haver estat escrit i guardonat.

Si deixem de costat, però, aquests elements, importants però circumstancials, i ens acarem amb la lectura dels poemes de *Com un bosc silenciós*, que en definitiva és el que importa, ens adonarem de seguida que el temps transcorregut ha jugat al seu favor. Perquè, com molt encertadament escriu Joan Triadú, en un pròleg lúcid i delicat, la poesia que podem trobar en aquest llibre «és

acabada de fer i vigent com la raó de viure». D'un gran mal surt un gran bé, diuen, i en aquest cas li hem de donar la raó a la dita. En llegir *Com un bosc silenciós*, mai no tenim la sensació d'estar davant d'un llibre de «recuperació», davant d'un testimoni literari, que convé conservar per simples raons historicistes. Ben al contrari, és un llibre d'una actualitat admirable, que no s'està, a través d'una formulació aparentment lleugera i poc transcendent, d'enfrontar-se d'una forma consistent i ben personal, a molts dels temes propis de la lírica contemporània. Així, la reflexió sobre la impossibilitat de l'escriptura, a tall d'exemple, és un dels temes que travessa, discretament però amb insistència, tot el «bosc silenciós». Des d'un dels poemes inicials, on podem llegir els versos «Diria que lleigeixo dintre meu / versos que no sé escriure», tota una discreta declaració poètica de modernitat, fins la part final del llibre, on es va imposant la necessitat de dir, com podem advertir amb claredat amb el poema «Només la boca té aquest do», on llegim: «El vers prova de moure les campanes / del campanar enrunat», una meravellosa definició de la condició de la poesia en el temps present. Altres temes, però, transiten *Com un bosc silenciós*. La recerca de la innocència a través d'uns impossibles ulls de xiquet. L'amor, el paisatge com a correlat, la solitud de l'escriptura. Tot de temes habituals en un llibre de poemes, però tractats des d'una veu original, viva, consistent i necessària. Us recomano la lectura d'aquest llibre perquè, com escriu Joan Triadú al pròleg, és un bon exemple de poesia feta per un poeta que respon «de les seves paraules amb la vida».

Fantasmes de Terranova

Isidre Martínez Marzo
Cementiri dels Anglesos
3i4, València, 2008
142 pàgs.

Aquest és el debut d'Isidre Martínez Marzo en el món de la narrativa, encara que, dintre del nostre panorama literari, és un poeta àmpliament reconegut i amb una llarga trajectòria. Un escriptor que, pel que ens dona a entendre, ara fa un pas llargament meditat, ja que aquesta novel·la l'enceta a València a les acaballes del segle XX i en posa el punt final a Dènia l'any 2005.

Cementiri dels Anglesos és una narració romàntica amb una prosa de vegades poètica, sempre culta, rica en vocabulari sense fastiguejar, que aconsegueix recrear uns ambients exòtics: l'illa de Terranova i la Dènia marinera i comerciant de l'època daurada de la pansa. També ens fa entreveure geografies llunyanes de noms suggeridors: Saint John's, Old Perlican, Liverpool... Isidre Martínez Marzo ens apropa a un món que ja no existeix, amb sorpresa inclosa d'un viatge als orígens de la festa de Bous a la Mar.

La saga dels Rankin dona peu a la ficció literària, igual que el Cementiri dels Anglesos de Dènia, gairebé un somni bromós, encerclat per propietats privades, amagat, com els dimonis que provoquen els naufragis... La novel·la suma sal marina i vents humits, cels oberts, blaus i foscos, finalment rojos de sang, i transmet eixes sensacions i altres de més íntimes d'uns personatges dotats de sensibilitat i vida interior.

El ritme narratiu s'alenteix quan els protagonistes insinuen melangies i estats interiors neguitosos, vora l'abisme, però creix com les ones amb les descripcions de naufragis o succeïts incontrolats (la degollació de Robert Rankin). Un ritme mesurat que endinsa el lector cap a indrets i fets potser somniats, de tan lluny que resten aquelles vides i aquells paisatges, avui embrutits

per l'urbanisme depredador. En queda l'esperit... que és el que desprèn aquesta bona novel·la, un esperit ja intuït en els poemes i novel·les de Maria Ibars i que amb la prosa d'Isidre Martínez pren cos, ja en forma de muntanya —el Montgó que tot ho veu, que tot ho comprèn—, ja en forma d'aigua —el Mediterrani, no sempre una bassa d'oli, que modela hàbits i vides, bancals de ceps a la seua vora, comerços cap a altres mars solcats per mítics vaixells.

En aquells temps, de mitjans del segle XIX en avant, motius religiosos explicaven també l'existència del Cementiri dels Anglesos, ja que l'Església Catòlica encara negava la sepultura als protestants i a les persones catòliques que no practicaven, però l'escriptor els eludeix, potser perquè les seues criatures són massa nobles i no poden reparar en aquestes misèries: Robert, John, Catherine estan immersos en una lluita, mai declarada, per conèixer-se ells mateixos i trobar sentit a les seues vides, o la ubicació personal, en una societat encara molt exposada a la fam i les malalties, a la intempèrie dels antulls de la natura.

Com a contrapunt, menció especial mereix el personatge de Charles Rankin, cosí de Robert i John, el qual estava al capdavant d'un magatzem de pansa des de molt jove, i amb tot tipus de responsabilitats, incloses les matrimonials i financeres, i que emprèn un llarg viatge a la deriva pel carrer de «les Xiques» (avui «Quevedo») i pels casinos deniers fins gairebé arruïnar el negoci familiar. Ell ja havia aconseguit conèixer-se: era Charles, el dissolt de la saga dels Rankin, i ho acceptava amb resignada fatalitat.

Reginald Rankin, el xiquet llargament desitjat de Catherine i John, soterrat al cementiri després del seu traspàs a causa d'una disenteria, abans de complir un any, i el record de l'absurd assassinat de Robert, fascinen una creïble turista canadenca que en temps actuals revisa les tombes i les vides d'uns fantasmes que li pertanyen: els seus avantpassats.

També s'esvaïren com fantasmes el comerç de la pansa de Dènia i els grans bancs de bacallà a Terranova.

Excel·lent narració d'Isidre Martínez. Qui podria pensar que és la primera novel·la d'un debutant!

Josep Bertomeu Moll

La caixa negra

Manuel Forcano
Llei d'estrangeria
Proa, Barcelona, 2008
104 pàgs.

Llei d'estrangeria, de Manuel Forcano, recrea espais del Pròxim Orient i de la ciutat de Barcelona, com en els darrers poemaris. Se'ns hi obri una mar sacsejada d'amors i desamors, amb l'impacte de les pasteres com a pòrtic d'un paradís íntim amb raigs sublims de desert. Un aqüeducte de pedra antiga on les aigües es retroalimenten des d'Orient a Occident per expandir-se i fluir més netes, malgrat la victòria prenyada pel desencís i la ingènua deshumanització en l'era postmoderna. L'autor referma que la consecució d'un amor absolut, tant en l'esfera vital com en l'espiritual, és una utopia. Com el plaer i el goig, el cavall de Troia que ens remena les entranyes en lloc de permetre'ns de viatjar-hi amb llibertat sobre la gropa. El jo poètic s'hi veu trasbalsat pel desig, per la pèrdua, per una angoixa que només ell pot guarir acceptant el desamor, el desengany i el desdesig com a estats naturals de l'home que evoluciona: «Per a mi es tracta de ser més que un home», l'epígraf de Marguerite Yourcenar que desprecinta el llibre. Un home que bé podria ésser l'emigrant, l'enamorat, el repatriat, si més no el poeta: «profeta del passat», com diu l'autor. Una recerca del paradigma d'home simbolitzat per la figura de l'heroi troià al primer poema «Les pasteres»: «Qui de vosaltres és Enees». El *Nou món* —que sempre recomença— en l'estranger-nàufrag es metamorfosa en un desplaçament continu d'escenaris: Istanbul, Beirut, Barcelona... Camaleònics racons on el refugi, tant si és balcó, call, *hammam*, taverna, illa o cos resulta fràgil i efímer per a qui augura estimar-se sense límits.

El jo poètic, neda en el soliloqui afligit: «cada cop sóc més pobre de tu, / i més ric en record» i des del camp de batalla dictamina la sentència d'un

Mira

i l'ús civil de la raó

Joan Francesc Mira
En un món fet de nacions
(i altres textos i papers)

Pròleg de Damià Pons
Lleonard Muntaner, Palma, 2008
171 pàgs.

comunisme en l'amor: «Oblidem que l'única llei d'atracció / és abandonar-se a qui també se t'abandona», un abandó que li permet sentir-se part de la natura quan estima. Amb una veu subtil i proçaç, renova l'aire amb els corrents hedonistes que ens adeliten, als humans, el plaer que ens trasllada fins als aborígens: «Com els troians, / vivim pendents de l'ara / i dels goigs futurs que ens prometem». I és que com a «serf de l'amor» ofrena un to romàntic amb alè d'Epicur; sense excloure el desassossec que de vegades s'apodera d'algú quan marxa aquell que s'estima, i l'ansietat té com a àpat els pinyols que ha deixat l'altre al plat.

Pel que fa al tractament de l'erotisme més desimbolt, hi ha al llibre dos poemes de resolució molt distinta: «L'ascensor», amb un to fred en la intensitat de les imatges, on crec que el poeta no se'n surt, contràriament a «Distàncies II», on recrea amb elegància la masturbació, defugint la immundícia: «Amb una sola mà / m'escoto quan t'estimo de lluny». En el darrer epígraf, des d'Aristòtil se'ns planteja, a manera d'aporisme, l'ambivalència entre els termes història i poesia, que en el conjunt de la lectura desembocarien en la deconstrucció de la metàfora del títol: «La història explica el que va passar», el pas del temps des de la conquesta de Roma fins a l'actual situació dels països del sud, que cerquen, més que créixer, sobreviure, potser un nord massa idealitzat del qual desconeixen el desdís definitiu, i d'altra banda, la cara que ens suggereix Forcano: «La poesia, el que havia de passar» perquè segons ell: «és la meua veritat. Encara que no ho hagi viscut».

Al remat, a *Llei d'estrangeria* s'explicita la distància entre la realitat i la ficció, pel que fa a la història pròpiament dita, i la realitat i el desig, caracteritzada per la capacitat de fabulació del poeta, fruit de les experiències en l'aprenentatge de qui cerca trobar-se entre dues cultures diferents. Però en l'era de la tecnologia, quina certesa de la història tenim, sinó la dels vencedors? Qui controla un cataclisme en la Terra, i en l'amor? El cec guiarà el seu pigall?... Forcano ens provoca amb un final ben potent: «Si ara fos un avió i m'estavellés, / us cegaria, en obrir la meua caixa negra, / tanta llum».

Isabel Garcia Canet

Enllà del reduccionisme existeix la capacitat d'analitzar i de comprendre situacions complexes. Els antropòlegs hi poden aportar mecanismes d'aproximació i de conceptualització, sempre emmarcats en l'esforç de substituir el tòpic pel context del fet humà, una característica del qual és la pertinença a grups més extensos i a àmbits reconeguts com a propis.

Les recerques i observacions de Joan Francesc Mira (València, 1939) es caracteritzen per la formalització de les circumstàncies històriques, culturals, polítiques que han (de)construït cultures i comunitats nacionals. I el mètode que duu a la generalització de factors ideològics, estratègics, determina que el component del reconeixement, de la delimitació territorial, és allò que identifica la col·lectivitat i els símbols a través dels quals s'afirma. A *En un món fet de nacions* el lector trobarà una síntesi detallada de les deduccions que es desprenen de l'assumpció —conseqüent o incongruent— del fet nacional. Si hom opta per la via de la identificació conscient cap a un territori, aleshores s'assoleix un procés de normalitat nacional amb estructura política pròpia. Per contra, la situació que comporta reiteradament la interiorització de la «ideologia de l'autonegació» (pàg. 119) implica la identificació —l'assimilació— amb una cultura (i un món de referències) d'un altre estat.

El conjunt de textos aplegats aporta la correspondència entre llengua i literatura, la relació entre migracions i integració a cada identitat lingüística i nacional, la identificació europea del nacionalisme català i valencià moderns com a mecanisme de substitució de l'espanyolitat, la festa com a mecanisme d'identitat,

els mecanismes aculturadors del nacionalisme consubstancial a l'estat-nació i les limitacions de la nacionalització dels valencians.

Reconèixer nacions, societats nacionals, ha estat —i és— massa vegades ocultat per la identificació entre estat, nació i mercat nacional. Però les representacions, la percepció, el coneixement del que s'és, depassen esquemes tancats i apel·len al treball de camp: al substantivisme i a la capacitat de superació de les interpretacions globalistes, que amaguen sovint finalitats «cosmopolites». Quan tot just ser «ciudadà-del-món» hauria de significar reconèixer l'heterogeneïtat de les cultures i el conjunt de les ciutadanes nacionals, com concretava, d'altra banda, Serra i Moret a *Ciudadania catalana*. En aquest sentit, la condició de «valencià/català, nacional» contingut en la vinculació política entre identitat i nació pròpia explicita el sentit darrer dels processos d'alliberament nacional. I, doncs, el pas d'una estratègia (nacionalisme) a un estatus de no-dependència. L'evolució de nació cultural a nació política és bàsica per a comprendre les (dis)continuitats en la percepció dels grups socials del propi país.

D'altra banda, un espai nacional necessita referents. Els retrats de nou dels tretze protagonistes, o situacions, aportats com a complement per Mira indiquen que determinades trajectòries com les de Joan Coromines, Sanchis Guarner, expliquen historicitats de la consciència nacional. Formen part del públic capital simbòlic. I potser l'estudi biogràfic siga un dels més útils per a fixar les fites d'una progressiva adscripció territorial.

Apel·lar a l'«ús civil de la raó», com Mira, i com també Damià Pons destaca en el pròleg de l'obra, implica una responsabilitat cap a l'àmbit de proximitat, local, comarcal, general. I aquesta responsabilització és cabdal per a fonamentar polítiques socials que siguin conseqüència directa de cada estructura social. D'aquí, l'útil relació que l'antropòleg exposa entre patriotisme i patrimoni. I és que el principi de subsidiarietat, que hauria de ser definit per les nacions ho és per delegació pels estats. Tan sols per reflexionar sobre aquest darrer aspecte, mistificat imperativament pels aparells culturals i ideològics dels estats, paga la pena de pensar les argumentacions de l'autor de *Crítica de la nació pura*.

Xavier Ferré

L'exili del 39 des de l'altre costat

Carlos Guzmán Moncada
Una geografia imaginària: Mèxic i la narrativa catalana de l'exili
Tres i Quatre, València, 2008
301 pàgs.

Una geografia imaginària: Mèxic i la narrativa catalana de l'exili és una recerca sobre l'exili català del 39 diferent i original, enfocada des de l'«altre costat», des de «darrere del mirall». El coneixement assumit que té l'autor de la cultura, la història, l'antropologia i la literatura mexicanes —indígenes— i la gran quantitat d'informació utilitzada al llibre sobre aquests aspectes li han permès analitzar i valorar la narrativa catalana escrita en l'exili mexicà des d'aquest altre angle amb profunditat i rigor. Carlos Guzmán Moncada obre camins: el seu estudi no és en cap cas un treball de base mecànica, sinó que parteix d'una reflexió pregona i d'un maneig molt productiu de bibliografia molt ben seleccionada tant de l'àmbit geogràfic i cultural mexicà com del català. *Una geografia imaginària. Mèxic i la narrativa catalana de l'exili* és un llibre que articula els coneixements del lector, incita a la relectura o exigeix la lectura de les obres narratives que utilitza com a fil conductor en els diversos apartats dels capítols i, sobretot, demana «pensar més» i pensar —també— des de Mèxic.

La comprensió profunda dels autors i de les obres dels narradors catalans produïdes arran de l'exili i el seguiment minuciós i precís del significat en cada moment d'aquestes obres en relació a la situació personal o col·lectiva dels exiliats són els pilars bàsics d'aquesta revisió literària a fons. Es tracta d'una reflexió poudada a partir de l'estudi crític de les obres narratives més carregades de significat —Calders, Artís-Gener, Riera Llorca, Hurtado, Bartra, entre d'altres— de l'exili mexicà i concretada des de les percepcions i vivències de cada escriptor

i del tipus de ficcionalització que utilitza en cada cas.

Una geografia imaginària. Mèxic i la narrativa catalana de l'exili forneix, doncs, una gran quantitat d'informació sobre el context historicocultural i identitari de Mèxic en les dècades de l'exili català, un fons d'idees imprescindible per a fer un judici crític objectiu de les obres escrites a Mèxic o arran de Mèxic. En aquest sentit, el llibre proporciona també noves dades per a complementar els estudis biogràfics existents sobre els escriptors tractats. És el cas del seguiment dels itineraris personals dels autors a través de les seves diverses adreces a la ciutat de Mèxic —la cartografia de l'exili, els moviments migratoris dins Mèxic— amb la informació afegida de l'indicatiu del seu estatus econòmic segons els canvis de residència. Tot plegat dona les claus per a comprendre i valorar els textos de l'exili a la llum del context sociopolític i antropològic mexicà dels anys en què els refugiats catalans van viure al país. I, pel que fa als aspectes hermenèutics, Guzmán aporta interpretacions sobre els corpus literaris que n'amplien i determinen la comprensió postulada habitualment per la crítica. És el cas, per exemple, del caràcter figuratiu de la presència indígena a la narrativa mexicana de Calders, de la interpretació de l'indi i de la resposta literària caldersiana als estereotips admesos oficialment.

L'assaig demostra la necessitat que en d'altres àmbits americans de l'exili es basteixin treballs anàlegs, que permetin complementar un marc general del conjunt de la diàspora i de les seves conseqüències, tot i entenenent que l'abast numèric dels catalans que s'hi traslladaren i la força cultural que hi van trobar foren preeminents en el cas de Mèxic. Caldrà esperar, per tant, l'edició crítica d'algunes obres pràcticament introbables: des de les d'Odó Hurtado fins a algunes novel·les de Riera Llorca. I caldrà també, a partir d'ara, delimitar amb estudis com aquest les noves reflexions biogràfiques i crítiques sobre els autors i les obres de l'èxode del 39.

Finalment, l'assaig de Guzmán excel·leix en el determini i la interpretació del punt de vista de l'alteritat com a element fonamental de les ficcions d'exili, originada en bona mesura en la interferència produïda entre exiliat i país d'exili en les obres narratives.

Montserrat Corretger

Emigrants de la infantesa

Jordi Lara
Una màquina d'espavilar ocells de nit
Edicions de 1984, Barcelona, 2008
273 pàgs.

La de Jordi Lara és una agradable sorpresa; una obra remarcable, d'aquelles —a més— que ens predisposen a subratllar el nom de l'autor i a quedar-ne pendents de possibles propostes futures. I això, malgrat que més d'un lector potencial s'hi sentirà, potser, poc engrescat en saber quin és el tema que hi exerceix de fil conductor. En saber que al darrere d'*Una màquina d'espavilar ocells de nit* hi ha, omnipresents, la sardana i la música de cobla. La realitat, però, és que en aquesta obra —des del mateix títol— poques coses són el que semblen en un principi, començant justament pel fet que un profà absolut en la matèria —com és el cas— s'hi veurà reconfortat amb una alenada d'aire fresc. De literatura, en definitiva; poc importa quina en siga l'excusa.

L'obra s'estructura en vuit textos de filiació —i d'intenció— diversa, situats en la cruïlla entre gèneres literaris i trencant-ne les fronteres amb calculada ambigüïtat: des del conte fins a l'assaig, des del periodisme fins a la revisió de l'*homenot* planià, des de l'autobiografia fins a la novel·la, entesa com a producte unitari. En aquest sentit, els moments més brillants s'hi assoleixen —sense dubte— en les primeres narracions, que són les que estan —des del punt de vista formal— més a prop del conte en sentit estricte; però que també es caracteritzen per un ús de la primera persona del narrador en què podem reconèixer —de ben a prop— la veu del mateix Lara. La veu del record autobiogràfic que serveix de base d'un relat de formació, d'un relat iniciàtic. Una voluntat que es fa explícita des del primer text, que comparteix títol amb el conjunt i que en funciona com a pròleg, com a declaració d'intencions: narrar «el petit món que m'havia ubicat en l'enormitat

del món», amb la consciència que «tots som emigrants de la infantesa».

Les desventures de la Cobla Canigó —on va tocar Lara d'adolescent—, la «vella guàrdia» de la qual mostra, per moments, espurnes dels personatges de Moncada. L'aprenentatge sentimental i sexual. La consciència que fer-se adult vol dir triar, i que triar, a la vegada, significa renunciar. El treball de periodista, en què la recerca professional suposa un retrobament amb aspectes més íntims: amb les arrels del pare, per exemple, andalús emigrat a Catalunya. Les reflexions sobre l'estandardització actual de la cultura o sobre els complexos del país envers el seu patrimoni musical. Són els moments més intensos: divertits, nostàlgics; també costumistes, però amb un tractament que elimina qualsevol flaïre de naftalina. Uns relats on es cartografia l'adolescència, la iniciació —sempre carregada d'estupefacció i d'incertesa— al món adult, aquell moment convuls en què «les pors eren tan grosses com les esperances». Amb un treball del llenguatge més que destacable, carregat de ironia però sense defugir el to líric en determinats moments. I amb una capacitat d'observació que es fa palesa en la construcció de personatges i en l'adjectivació de les descripcions.

L'obra té algun moment més irregular a mesura que avança, especialment a partir del cinquè dels textos i sobretot en els que en fan sis i set, abans de tancar-se amb una narració que torna a explicitar —a tall d'epíleg— el llibre que Lara volia escriure. Són els més anecdòtics, els que més a prop estan d'arribar només a aquells que s'interessen per la sardana, la cobla i els seus protagonistes. Hi trobem a faltar la repercussió interna —i fins i tot vital— del personatge o de l'obra de què se'n parla en el Jo que ens en parla, com ocorria en els primers relats. Malgrat això, però, el conjunt és una obra a tenir molt en compte; escrita sense prejudicis i amb voluntat d'estil; però també, cosa que agraïm, sense proselitismes. I, sobretot, una obra que destil·la literatura, on la reconstrucció d'un univers privat transcendeix l'àmbit personal per erigir-se en un discurs moral. Una autoficció que, si bé no és original, sí que representa un híbrid intel·ligent de memòria personal i col·lectiva, autobiografia, ficció narrativa i assaig.

Pere Calonge

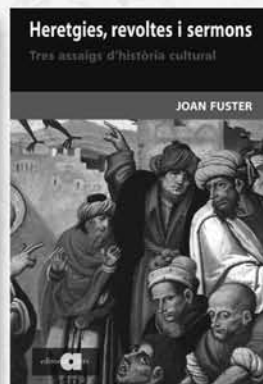
editorial afers

Queralt SOLÉ I BARJAU
Els morts clandestins
610 pp.

Sebastià GARCIA MARTÍNEZ, Vicent L. SALAVERI FABIANI
L'ocupació franquista de la Universitat de València el 1939
168 pp.

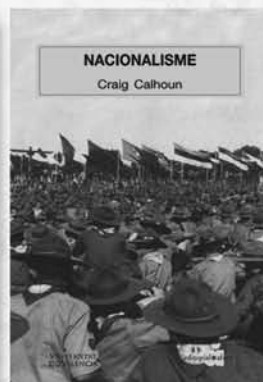
Joan FUSTER
Heretgies, revoltes i sermons
228 pp.

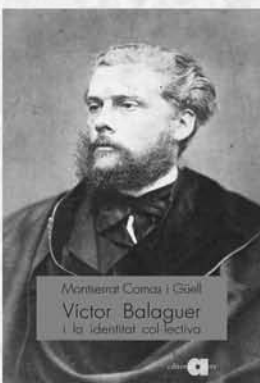
Giovanni C. CATTINI
Prat de la Riba i la historiografia catalana
362 pp.

Pau VICIANO
Barres i corones
88 pp.

Craig CALHOUN
Nacionalisme
208 pp.

Montserrat COMAS I GÜELL
Víctor Balaguer i la identitat col·lectiva
264 pp.

Antoni FERRANDO (ed.)
El primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana i el País Valencià
274 pp.

Fermí RUBIRALTA I CASAS
Daniel Cardona i Civit
228 pp.

Informació i subscripcions: Editorial Afers, s.l. / Apartat de Correus 267
46470 Catarroja (País Valencià) / tel. 961 26 93 94
E-mail: afers@editorialafers.cat / <http://www.editorialafers.cat>

La història i el nou historicisme

Juntament amb Ranajit Guha, Dipesh Chakrabarty és un dels representants més coneguts dels anomenats estudis subalterns. A finals dels setanta, un grup de joves universitaris asiàtics va començar a reunir-se entorn de R. Guha, aleshores professor a la Universitat de Sussex. D'adscripció marxista, havien llegit les obres de Thompson o Hobsbawm i es plantejaven traslladar aquesta visió a l'estudi de l'Índia, fent *història des de baix*. Les revoltes de finals dels seixanta, en particular les del moviment maoista naxalbarri a Bengala (d'on són originaris Guha i Chakrabarty), els van afermar en la convicció que calia recuperar la centralitat dels grups subalterns (un concepte gramscian), atès que la historiografia del nacionalisme indi havia estat dominada per l'elitisme i el que calia era capgirar-ne l'explicació.

Com assenyala Chakrabarty, però, aquesta idea de la subalternitat va ser desenvolupada seguint una altra perspectiva. El marxisme, que defensaven i defensaven encara, els produïa una mena de malestar teòric, per la tensió entre un pensament que era totalment europeu i la seua significació i aplicació, clarament globals. En un món ja distint calia, doncs, una mirada històrica subalterna i postcolonial, que rebutjara els models occidentals, que entenguera que les idees nascudes a Europa no es podien aplicar sense més, perquè no eren conceptes completament universals. Guha ho va resumir perfectament el 2002 a *History at the Limit of World-History*, una obra que condensava metafòricament tot el seu treball i el del grup: una crítica de la historiografia occidental que prenia com a excusa el concepte hegelian d'història per tal de qüestionar el suposat caràcter universal de l'experiència europea, cosa per a la qual Hegel (i Locke i Marx i...) en seria un referent paradigmàtic.

Abans, l'any 2000, Chakrabarty havia publicat *Provincializing Europe*, un volum reeditat el 2007 i que és el que s'ha traduït amb el títol *Al margen de Europa*. La idea central és la mateixa, com reconeix l'autor: fer palès que les idees europees, que passaven per universals, havien sorgit de tradicions molt particulars i que, en conseqüència, no podien aspirar a mantenir aqueixa validesa. Això és el que significa *provincialitzar* Europa, disputar-la com a mite fundador i referent de totes les històries possibles, discutir aquell

relat occidental i universalista segons el qual hi ha una única línia de desenvolupament, qüestionar-ne l'*historicisme*, diu Chakrabarty a la introducció del 2007. Historicisme perquè defensa que qualsevol objecte d'estudi, qualsevol passat de qualsevol poble, manté una certa unitat al llarg de la seua història, l'expressió màxima de la qual s'assoleix a través d'un determinat desenvolupament en el temps.

Per això, la primera part es titula «L'historicisme i el relat de la modernitat». A l'assaig que obre el volum l'autor ja planteja tota la seua argumentació. D'una banda, critica que Europa funcione sempre com a referent tàcit del coneixement històric, de manera que les altres historiografies esdevenen subalternes: si hom escriu des d'Àsia o Àfrica ha de referir-se als grans col·legues occidentals si no vol ser titllat d'antiquat o desfasat, però un europeu pot escriure sobre els pobles africans o asiàtics i ser ben modern tot ignorant el que fan els historiadors d'aquells continents. De l'altra, ens presenta què significa provincialitzar Europa. No és un projecte de relativisme cultural, sinó un que es pregunta sobre el significat de l'adquisició per part d'Europa de l'adjectiu «moderna», tot veient les ambivalències i les contradiccions que l'acompanyen, la força que fa servir l'imperialisme, les tragèdies que causa, etc. Al capdavall, això implica qüestionar-se el relat que han bastit els seus socis, els nacionalismes del Tercer Món, que han estat grans ideologies modernitzadores i que ens han fet a tots eurocèntrics. L'alternativa és impugnar aqueixa modernitat, escriure més enllà dels relats rebuts, on conceptes com ciutadania o Estat-Nació ofeguen

altres passats i futurs, narracions alternatives on la gent no es defineix en termes de tradició o modernitat.

Els altres articles de la primera part insisteixen en la mateixa qüestió, en la crítica postcolonial de la modernitat i de la pròpia història. Per això, una de les coses que estudia és el concepte de temps, amb la intenció de mostrar que aquest codi bàsic de la història no pertany a la natura, no és independent dels sistemes humans de representació; més aviat és una formació particular del subjecte modern. En relació a això i als relats que al seu voltant es construeixen, el projecte de la història subalterna és quedar-se fora, reconstruir els marges d'aquesta temporalitat secular, la qual ofereix estratègies narratives per tal d'assimilar experiències i memòries que ben mirat són inassimilables.

La segona part, titulada significativament «Històries de pertinença» presenta exemples de la història bengalí, tot i que no dels grups marginals i subalterns que havia estudiat a *Rethinking Working-Class History: Bengal, 1890-1940* (1999), sinó de grups benestants, els anomenats *bhadralok*. A través sobretot de la literatura, Chakrabarty analitza la imatge canviant de les vídues, l'entramat domèstic familiar, la nació i, en un dels articles més reeixits, l'*adda*, un cercle de sociabilitat. Sempre, però, amb la mateixa perspectiva: quina relació s'estableix entre les idees i filosofies universalitzants i aquesta diversitat de pràctiques vitals tan distintes?

El llibre es clou amb un epíleg sobre la raó i la crítica del historicisme, on planteja la contradicció fonamental que l'acompanya. Necessitem universals per tal de construir lectures crítiques, però cal estar alerta perquè produeixen formes de pensament que neguen la diversitat, violentant-la. De fet, quan la raó s'afegeix a la lògica historicista crea un passat dòcil que li permet mirar certes pràctiques, persones i institucions dels altres com si foren relíquies, arxius, anacronismes. Així doncs, com assenyala l'autor, la pràctica de la història subalterna pretén portar la història, els seus codis, al límit, fent visible la seua destrucció com a relat universalista i qüestionant metodològicament i epistemològica la seua pròpia naturalesa. El text «Història de les minories, passats subalterns» ho deixa ben clar.

Dipesh Chakrabarty
Al margen de Europa
Barcelona, Tusquets, 2008
385 pàgs.

Anacleto Pons

Balanç provisional

El naixement, fa uns mesos, d'un gran segell que aglutinava sota un mateix paraigua la major part de les principals editorials en català, va suscitar nombroses reflexions: la majoria, no cal dir, de to pessimista, com pertoca al tarannà del país i del gremi. D'una banda, es ressaltava la més que probable deriva cap a un pensament únic editorial, si no literari: allò que no beneïra el Gran Grup simplement deixaria d'existir (més enllà del calaix de l'autor, és clar). En aquest sentit, no semblava un risc menor la possibilitat que la concentració apuntalada encara més la vigència del llibre comercial i relegara al silenci les obres (o fins i tot alguns gèneres sencers, com la poesia) que es negaren a acatar els manaments del mercat. Finalment, auguraven que les editorials més modestes, obligades a competir amb el gegant pel mateix bri d'herba, tindrien greus problemes de subsistència. Per no dir que estaven condemnades a l'extinció. Amb tot, poca gent va deixar de reconèixer una obvietat: obligada a sobreviure en un mercat cada volta més exigent, la literatura catalana no podria competir amb garanties si s'organitzava únicament en una gran constel·lació d'editorials modestes. Plenes de voluntat i il·lusió, però molt justetes de recursos.

És, segurament, molt prompte per a fer un balanç que, d'altra banda, sempre resulta provisional. De moment, però, jo em quede amb dos efectes positius: d'una banda, l'èxit de les col·leccions de butxaca que han impulsat el Grup 62 i La Magrana (i en les quals figuren noms tan indiscutibles com Irene Nemirovski, Josep Pla o Thomas Mann) i el naixement d'ambicioses col·leccions d'assaig i divulgació suposen un esforç per obrir espais fins ara vedats al llibre en català; de l'altra, les editorials modestes, lluny de capitular, han demostrat una vitalitat encomiable. I han respost donant un cop de puny a la taula: és a dir, publicant autors del pes de Claudio Magris, John Banville, Henry Roth o Michael Chabon. Qui deia que estaven mortes?

Vicent Usó

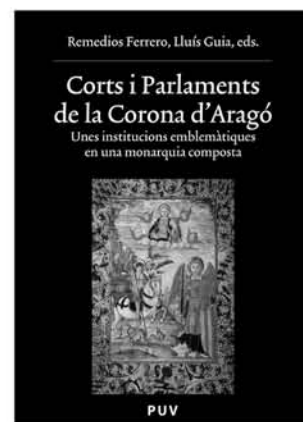
NOVETATS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Contra els galileus
Julià Emperador, dit l'Apòstata

Corts i Parlaments de la Corona d'Aragó
Unes institucions emblemàtiques en una monarquia composta
Remedios Ferrero, Lluís Guia, eds.

El deler per les paraules
Les aportacions de Germà Colón a la romanística
E. Casanova, M. T. Echenique, eds.

REIALESA I PROPAGANDA
L'eloqüència reial i la Corona d'Aragó, c. 1200-1450

Reialesa i propaganda
L'eloqüència reial i la Corona d'Aragó, c. 1200-1450
Suzanne F. Causey

Regir la cosa pública
Prohoms i poder local a la vila de Castelló (segles XIV-XV)
Pau Viciano

PUV PUBLICACIONS
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

c/Arts Gràfiques, 13 ~ 46101 València ~ Tel. 963 864 115 • <http://puv.uv.es> ~ publicacions@uv.es

La intimitat en perill d'extinció

Marc Romera
La intimitat
Empúries, Barcelona, 2008
155 pàgs.

Resulta més que interessant i sorprenent el resultat del trasllat d'una veu poètica, com ara la de Marc Romera (Barcelona, 1966), del poema al relat breu, i més concretament, a un relat fruit d'una narrativa audaç, àcida i fluida.

En aquest sentit, val a dir que el conjunt d'històries que conformen *La intimitat* aporten la prova irrefutable d'una salut mental i literària en perfecte estat, així com d'una energia inesgotable i renovadora capaç de contar amb humor, elegància i un ritme àgil, episodis quotidians, carregats d'ironia, sentit crític i un poc d'absurd, tot ben amanit per un toc intencionat de dispersió —tal com si fos el ritme del nostre pensament.

Molt i variat es parla de la pèrdua de la virginitat, però ben poques vegades se'ns ocorre aprofundir sobre la pèrdua de la intimitat. En canvi, la intimitat o *privacy*, aquesta parcel·la privada tan present en la cultura i en la societat anglosaxona es torna cada vegada un terreny més cobejat.

Potser és el resultat d'un individualisme galopant i d'una necessitat també creixent d'amagar-nos no se sap ben bé de què en un racó cada cop més inaccessible —especialment a les ciutats on el metre quadrat d'intimitat costa un dineral. Siga com siga, és clar que les últimes generacions hem bregat i breguem en excés per tenir un racó nostre, un lloc on, per què no, deixar anar les nostres fòbies i els nostres instints més animals sense ser vistos.

Aquesta idea d'allò íntim és —a grans trets— el fil conductor dels nou relats que Romera —autor de diversos poemaris, una novel·la i un anterior llibre de contes, *Amanida d'animals*— recull sota el títol de *La intimitat*. Probablement, és també l'esfera íntima la que justifica que l'autor haja triat per a aquesta ocasió uns escenaris i uns

motius narratius lligats a moments vitals íntims: la compra d'un regal sexualment atrevit amb motiu de l'aniversari de la companya, l'arribada d'un turista a la habitació d'un hotel de la cadena on treballa des de fa anys, gràcies a unes vacances pagades per l'empresa, o l'adquisició d'un cau al Raval de Barcelona, per part del fill «modern i artista» que es vol independitzar d'uns pares burgesos instal·lats a Sarrià.

Direm, doncs, que tots els temes d'aquestes històries donen una raó als seus protagonistes per encetar una recerca arriscada i definitiva de la d'intimitat.

Qui, potser, no ha esta mai aquell turista que arriba a una habitació estranya d'hotel i intenta, en qüestió de ben poc de temps, fer-la seua: marcar un territori, delimitar detall a detall un espai que li pertanga, per poc que siga. O qui, en una altra dimensió possessiva, no ha assajat la reforma somniada d'un habitatge abandonat i destrossat o la sempre ajornada mudança, amb les conseqüents sensacions d'un espai nou i desconegut, per fi nostre!

Totes aquestes situacions, tractades amb sal i pebre, i amb un sentit de l'humor fi, perfilen un llibre de relats divertit i acollidor, on el lector se sent aviat a casa seua, convidat a reflexionar, però també a riure amb escenes sorprenents i inesperades, com ara la d'aquella prostituta que en el relat «Pis nou» ofereix els seus serveis al replà del pis acabat d'estrenar pel protagonista, segons abans que arriben els pares en la visita inaugural. Una escena insòlita que arrodoneix una sàtira feroç d'allò que en diem «independitzar-se».

Però més enllà d'aquesta mordacitat, hi ha el cas peculiar i pintoresc d'en Ferran, l'octogenari mig «adolescent» que viu encara a cal pare —un home ja centenari— i que de sobte comença a comprovar que tot al seu voltant s'espatlla o caduca.

Però els tocs i situacions humorístiques de Romera, agilitzats per una prosa senzilla, no són cap sinònim de superficialitat, sinó més aviat el contrari, completen els relats com la guarnició d'uns temes complexos i profunds: els instints més macabres, els problemes emocionals que amaguen els éssers humans, la fragilitat, la dependència, l'obstinació, o la comoditat. Un tot de cares d'una complexitat humana que ens acompanya de per vida.

Lourdes Toledo

Vinyes als Pirineus

Ramon Folch, Oriol Lladó,
Lídia Hervàs i equip
Suarem! El clima que ens espera
Mina, Barcelona, 2008
232 pàgs.

Hi ha correus electrònics que ens descobreixen tot un món des de la callada safata d'entrada de la nostra bústia. Això és el que podria argumentar la barcelonina Laia Garcia —si existira— perquè un dia va preguntar el seu germà Joan, qui viu a Brussel·les: «De què va això del canvi climàtic?», i es va endinsar en una intensa relació epistolar amb coneguts, familiars i amics d'amics a través de la qual va anar desenredant el complex cabdell del fenomen de l'escalfament global. El segell Ramon Folch torna a avançar-se i, fent servir les noves tecnologies de la comunicació, ens sorprèn amb un complet assaig en format de conversa que vol entreindre i, sense quasi que ens adonem, obrir-nos la porta caleidoscòpica del canvi climàtic.

L'original intercanvi epistolar de *Suarem!*, en el qual han estat claus els periodistes ambientals Oriol Lladó i Lídia Hervàs, aprofita les possibilitats de debat virtual mitjançant eines informàtiques, com ara el sistema wiki o la xarxa intranet. I a més d'aquesta amena lectura, el llibre n'aporta una segona, amb un estil narratiu completament diferent, ja que els autors han apostat per complementar la rica conversa teixida amb correus electrònics amb textos informatius ben documentats sobre diversos aspectes. Què és l'IPCC, l'Any Polar Internacional, la visió escèptica sobre el fenomen, els boscos, embornal de carboni?; polítiques de mobilitat, d'energia o relatives a la gestió dels recursos hídrics, les mesures de mitigació i adaptació, què passarà si es desfan els pols?, etc. Fins i tot, hi ha una tercera via expositiva paral·lela, la invitació a aprofundir en el coneixement de tot allò relacionat

Treballs i somnis d'un cavorquí

Bartomeu Fiol

Entre Cavorques i Albió. Un dietari
Editorial Moll, Palma, 2008
245 pàgs.

Entre Cavorques i Albió. Un dietari suposa l'entrada de Bartomeu Fiol en un nou gènere, diferent de la poesia i l'articulisme, que fins ara havia conreat. Tot i que des del títol es presenti com una obra que se situa dins l'àmbit del dietari, Fiol assoleix una notable originalitat. De fet, ens trobam davant un tipus de diari una mica insòlit, poc o gens freqüent en la literatura catalana. L'autor no pretén oferir-nos un text completament acabat, sense esquerdes ni grumolls, sinó un «dietari de treball», que realment dona compte d'una evolució (d'un camí) o, al capdavall, d'un aprenentatge. Aquesta forma permet encabir-hi tot un conjunt de matèries diverses: el viatge d'estudis a Anglaterra —que, al final, es queda en un viatge més bé turístic—, la poesia, els records, els somnis, les reflexions, els llibres llegits, les llistes d'obres per llegir o per consultar, la recerca de títols, els treballs en curs, els articles per al periòdic, l'interès pel món jueu i per la poesia anglesa, les experiències quotidianes, etc. L'estructura del dietari permet aglutinar tota aquesta diversitat sense haver-la de transformar o sense fer-li perdre la fesomia inicial, perquè el caràcter obert i fragmentari del dietari com a gènere permet encabir-hi uns materials molt diversos, heterogenis tant genèricament com qualitativament. D'entre tot aquest conjunt, sorprèn l'obsessió de Fiol per consignar els seus somnis, la qual cosa dona al seu llibre un cert to surrealista, potser perquè considera que l'oníric també forma part de la seva realitat vital.

Entre Cavorques i Albió es presenta com un text escrit entre l'1 de juliol de l'any 2000 i el 28 de febrer del 2002, majoritàriament a Cavorques —contramite que representa la Mallor-

ca actual amb tots els seus mals irresolubles— i, també, a Albió —Anglaterra, com a mirall del món de la cultura i del saber—. L'estructura fragmentada, pròpia d'aquest gènere es correspon a la fragmentació del jo autor-narrador-protagonista. De fet, fins a un cert punt l'escriptura d'un dietari —un text autobiogràfic i que, per tant, subratlla el jo— podria semblar una contradicció amb l'actitud d'un autor que ha proclamat que *tot jo és una exageració*. Fiol, per als que no coneixen la seva poesia, és un dels poetes que més ha esgrrimit la necessitat de centrar-nos en el text (en lloc de fer-ho en l'escriptor) i de despullar la literatura de tota casta de personalismes. Però en aquest dietari no ens trobam davant un sol jo, sinó davant una pluralitat de jos —atès que el jo es divideix davant cada ocasió i cada moment—, la qual cosa es palesa en una multitud de veus (el trobador de títols, el profeta menor, l'estudiant d'idiomes, etc.) que, sovint amb una actitud irònica, fan sentir la seva veu en aquest llibre. Així, el dietari genera una reflexió constant per part de l'autor sobre el text mateix, que arriba a esdevenir un dels temes centrals d'*Entre Cavorques i Albió*. La inclusió de notes a peu de pàgina, que comenten el text, encara afegeix una nova veu superposada a la veu del(s) narrador(s), com si es tractés d'un mecanisme distanciador que, mitjançant l'allunyament temporal, permet fer-ne una *relectura*.

A més dels seus valors literaris, *Entre Cavorques i Albió* ofereix un gran interès per conèixer l'obra de Bartomeu Fiol, perquè ens introdueix en el seu pensament i ens mostra els referents culturals i les coordenades en què es mou. De fet, és un text en el qual podem trobar idees que ens fan comprendre millor la seva poesia i, sobretot, el seu pensament. La fragmentació i la diversitat d'aquesta obra permeten una lectura fàcil, ràpida i plàcida, rotundament (i insospitadament) amena. Tanmateix, però, no hem d'oblidar que es tracta del diari d'un poeta i, com a tal, interessarà sobretot als seus lectors, als que fins ara ha tengut i als nous que possiblement guanyarà després de la lectura d'aquest llibre.

amb el canvi climàtic. Sense atabalar, a un ritme pausat, però constant, com xicotets descansos en aquest passeig de comunicació científica, l'obra ens va suggerint la consulta de diferents i molt ben seleccionats llocs web.

Malgrat la primera sensació que pot generar *Suarem!*, de compendi d'allò ja sabut o d'intercanvi d'idees massa denses, l'assaig resulta complet i innovador. Entre anècdotes com el tan quotidià oblit d'adjuntar el document que anunciem a un correu... o la invitació a un cafè en una postil·la, trobem reflexions i idees brillants —de la factoria Folch— com aquella que li comenta Joan a la seva germana: «...Tingues present que el canvi climàtic és un problema que qüestiona l'essència mateixa del sistema, perquè evidencia el fracàs de l'economia de mercat, entesa com un camp qui pugui per a satisfer la febre del sacrosant creixement econòmic». Perquè, com diu l'autor en la introducció, aquest fenomen «no és una opció ideològica, sinó un fet científicament establert, com l'evolució biològica o l'origen del sistema solar?», a més a més, «és una discreta qüestió ecològica, un considerable problema ambiental i un trasbals socioeconòmic probablement molt seriós». També llegim frases força il·lustratives i sarcàstiques sobre la desídia de molts governs en l'estudi, adaptació i mitigació de l'escalfament global: «...el millor diagnòstic ve de l'autòpsia, però aleshores el malalt ja no ho agraeix», afirma Oriol Ferrer.

Folch i la seva escola alcen el teló de la incomprensió sobre l'escalfament global amb la clau de la curiositat dels personatges, el seu esperit de recerca, la seva complicitat, confiança i amistat. I, al mateix temps, veiem com aquestes persones contemporànies van evolucionant en la seva percepció i actitud davant el canvi climàtic, tant en l'àmbit global, com en el local, alhora que en els diversos vessants social, econòmic o cultural. De fet, un dels grans valors d'aquest llibre és el seu zoom sobre el territori català i el vessant mediterrani. Com destaquen, encara no sabem si arribarem a conrear productives vinyes als Pirineus, això sí: «Suarem, sí. Suarem, perquè dècades a venir tindrem temperatures més altes i, sobretot, el nostre país esdevindrà més àrid».

Maria Josep Picó i Garcés

Pere Rosselló Bover

JOAN DANIEL BEZSONOFF

Glòria Olivares

BIBLIOGRAFIA:

PREMIS LITERARIS

Just Manuel Casero, 2003: *La guerra dels cornuts*.
Prix Méditerranée Roussillon, 2004: *La guerra dels cornuts*.
Salambó de narrativa catalana, 2006: *Les amnèsies de Déu*.
Joan Crexells, 2006: *Les amnèsies de Déu*.

LLIBRES PUBLICATS

NOVEL·LA

Les rambles de Saigon. Canet de Rosselló: El Trabucaire, 1996.

Les lletres d'amor no serveixen de res. Canet de Rosselló: El Trabucaire, 1997.

La revolta dels geperuts. Perpinyà: El Trabucaire, 1999.

Les dones de paper. Perpinyà: El Trabucaire, 2001.

La presonera d'Alger. Barcelona: Empúries, 2002.

La guerra dels cornuts. Barcelona: Empúries, 2004.

Les amnèsies de Déu. Barcelona: Empúries, 2005.

Els taxistes del tsar. Barcelona: Empúries, 2007.

Pàgines patrocinades per la Institució de les Lletres Catalanes

Quan vaig tornar de Prada a l'agost del 1985, vaig prendre una de les decisions més importants de la meua vida sense haver-la premeditada. D'ara endavant escriuria en la llengua del meu país. Fins ara, havia escrit textos en francès sobre la meua infància a Massy, en un francès ric i ampul·lós, clafert d'arcaïsmes amb diàlegs en argot i passatges en català del Rosselló. El llibre s'intitulava *À l'ombre des trois tours*. Les tres torres aquelles construïdes vora l'Avenue Nationale de Massy dominaven tota la ciutat.

Als vint anys, em vaig encarar amb la llengua catalana i em va sorprendre que la conegués tan bé. Els mots rajaven sense esforç, pou de petroli perfumat. Les frases caminaven, totes soles, encara maldestres però ja autònomes. Com un gatet.

Quan coneixia quinze mots en francès en sabia set en català. Aquesta pobresa inicial es revelaria finalment una riquesa estilística. En francès, imitava inconscientment els meus mestres. El meu lèxic es desbordava. En català, en canvi, em trobava sol, nu, al peu de l'idioma.

Escrivia, perquè em feia menester; utilitzava el català perquè em venia de gust. El francès era la meua llengua, però enmig del naufragi causat pel divorci dels pares, em sentia bé, estimat i valorat només a casa dels avis. A Nils, als anys 1960, tothom parlava català. El francès m'apareixia com la llengua de la vida real, la vida dura plena de malvats mentre que la llengua catalana m'acollia, protectora i calda, com l'aigua de la banyera verda on me rentava la padrina. El català tenia la flaire de colònia amb què la padrina me friccionava el cap, el gust del xarop de menta glacial de les tardes d'estiu. El gust de la tendresa.

Vaig traduir al català *El primer cop* (admireu el joc de paraules...), la meua primera novel·la. La vaig presentar al premi Vila de Perpinyà. Havia modificat l'anècdota inicial transposant l'acció de Canes a Perpinyà. A dir veritat, hi havia passatges molt bons però el conjunt no s'aguantava pas. Va guanyar un altre llibre. Sense desanimar-me vaig continuar escrivint com un pomer fa pomes i una gata gatina. Un dia, l'Hémérance, una vella del poble, em va dir:

—Parles català com nosaltres...

A la primeria aquella observació em va agradar, però m'hi vaig repensar. Rere l'homenatge a la meua bona coneixença del català, la vella no em considerava pas com un de «nosaltres», un membre de la tribu.

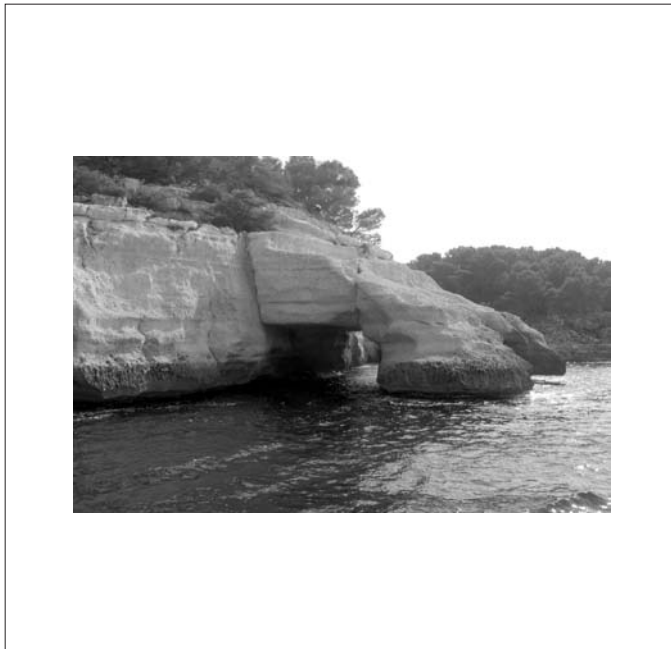
Pels nord-catalans de la meua generació, el català és la llengua dels avis, la llengua de la meua gent, però mai no la dominarem com el francès. Quan m'enfadi, els renecs em ragen en francès. Sóc més divertit, més brillant, més intel·ligent en francès. Les paraules d'amor em vénen en francès. Si no llegeixi i no parli català durant uns quants mesos, el meu català es va buidant com la bateria d'un cotxe. En francès, rai... Sempre arrencaré... Malgrat tot, em fa l'efecte que escric millor en català perquè no conec tantes frases fetes. Com el meu petit país de butxaca, em migparteixen dues llengües, dues històries, dues propagandes, dues memòries.

A mig camí entre les llengües estrangeres i una llengua massa coneguda, el català, amagat en la meua memòria, m'apareix blau i misteriós com la mar vista des del promontori de Sant Martí d'Empúries.

Carn de Bezsó

En lloc de ser escriptor, Joan-Daniel Bezsonoff, conegut entre els seus amics com en Bezsó, hauria pogut ser coronel de la gendarmeria. Tota la seua educació l'empenyia vers aquesta via austera però es va produir un descarrilament que va tombar el seu destí cap a uns horitzons que ni la seua família, ni els seus companys d'escola, ni ell mateix, no hauria pogut sospitar. Si en lloc de ser escriptor hagués estat coronel de la gendarmeria, ningú no hauria estat més orgullós que el seu avi matern, Jean Montalat. És doncs una paradoxa que hagi estat precisament la influència inconscient d'aquest avi la que ha empès de mica en mica en Bezsó a canviar de ruta. Qui era i què va fer Jean Montalat, en Bezsó ho explica al seu proper llibre i, doncs no en parlaré aquí. Només diré que l'amor i la lleialtat poden arribar, a vegades, a induir canvis vitals totalment sorprenents fins i tot per aquells que són els objectes d'aquest amor i d'aquesta lleialtat.

La influència inconscient de Jean Montalat ha estat decisiva, doncs, per l'evolució d'en Bezsó del patriotisme francès cap al sentimentalisme català i d'aquest sentimentalisme cap a una construcció coherent d'una identitat catalana, fins a arribar a un independentisme que encara avui el sorprèn. «Per tu és evident que jo sun independentista?», em demana, de tant en tant. «Home, esclar, tot el que dius o escrius sobre Catalunya ho demostra». Llavors, riu, falsament modest, afalagat com una adolescent que rep el seu primer compliment. Evidentment, hauria pogut ser independentista sense ser escriptor. I també hauria pogut ser coronel de la gendarmeria tot somiant d'escriure novel·les en francès, sota un pseudònim imposat pel deure de reserva dels militars... De fet, l'escriptura li ha estat el refugi que li ha servit a escapar-se de la vida real i de la seua prodigiosa incapacitat a bellugar-s'hi sense trencar plats i fer caure cadires. La solitud de l'escriptor, en el seu cas, és una manera d'evacuar l'evidència de la seua manca de talent per la quotidianitat de l'existència. Com un Jerry

Lewis incapaç d'obrir una llauna sense encetar-se un dit, en Bezsó ha estat portat a defugir el dia a dia vital i per això se sent tan bé al Gran Hotel de la Literatura —*Do not disturb*.

Però independentisme català i gust per a la reclusió literària no són res si no van acompanyats de sensibilitat i, sobretot, de talent. A cops, més que sensibilitat, es podria pensar que en Bezsó és atret per la sensibleria. El seu gust incompreensible per les cançons més insuportablement meloses del patrimoni mundial ho demostra a bastament, sobretot quan pren la pena (i ho fa sovint) de cantar-les ell mateix. «L'amor és un ramet de violetes / L'amor és més dolç que aquestes floretes, etc., etc...» Sí, en Bezsó pot aprofitar d'un viatge al País Basc per anar a meditar a davant de la tomba de Luis Mariano... Aquesta dèria pel sentimentalisme és part integrant de la seua personalitat, però la transcendència d'aquest sentimentalisme, mitjançant una cultura considerable i una intel·ligència aguda, li permeten d'a-

rribar a una comprensió al capdavant commovedora, sovint original i sempre empàtica de les passions humanes. I en primer lloc de la recerca de la persona estimada, que pren en la seua obra les dimensions d'una gesta de Graal. Bella i vana. Perquè, quan escriu històries d'amor, en Bezsó parla d'ell i parla d'elles. I totes, més o menys, han existit. I a totes ha cantat fragments de Luis Mariano, però també d'Aznavour o de Sinatra. I a totes també ha declamat versos de Baudelaire, Mistral o Andrés Estellés i gairebé amb totes s'ha adonat de com és difícil fer copsar a una persona estimada que la bellesa d'un vers —«No hi havia a València dos comes com les teues»— pot reflectir també el desig d'abandó de qui els recita... Mariano és l'esquer amb el qual intenta atreure les dones estimades cap a la poesia veritable i sap com és complicat aconseguir-ho. Per

això continua cantant necieses i continua escrivint històries d'amor impossibles.

I perquè tota la seua vida demostra a quin punt li manca traça per marcar una frontera concreta entre allò que viu, allò que pensa, allò que sent i allò que escriu, és evident que en Bezsó sempre parla d'en Bezsó i sempre escriu sobre en Bezsó. En Bezsó és un egocèntric tel·lúric, que fa tremolar les cases de Nils quan pateix i provoca tramuntanes quan riu; un egocèntric a vegades insuportable per la seua manca de lucidesa sobre ell mateix, però un egocèntric generós, cavalleresc fins a l'agonia, que viu atrinxerat rere els seus cent vint quilos que tant el molesten i tant li serveixen a amagar-se, dels altres i d'ell mateix. Quan s'hagi desatrinxerat, de llibre en confessió, d'exabrupte en aforisme, de crisi de desesperança en sana revolta, llavors s'adonarà que les cançons de Mariano, els quilos de panxa i els acudits de gust dubtós han esdevingut inútils, perquè fins i tot essent feliç, fins i tot continuant a escriure llibres cada vegada més bons, en Bezsó serà sempre en Bezsó, llamp que te fot!

Joan-Lluís Lluís

La peça Joan-Daniel Bezsonoff al trencaclosques identitari català

Deu fer cosa de quinze anys, a la meua adolescència, em va impressionar *Els ulls de sorra*, de Joan-Lluís Lluís (La Magrana, 1993). A banda de la novel·la en si, una de les coses que més em va sorprendre fou que hi havia una gent a França que parlaven i escrivien en català i eren francesos, i resulta que no només ho havia estudiat als llibres sinó que aquella novel·la que acabava de llegir demostrava que era una realitat tangible, si més no en l'àmbit literari. Però jo llavors llegia llibres sense importar-me gaire la identitat dels seus autors, i aquest el vaig oblidar completament, fins al punt que si fa dos anys m'haguessin preguntat els títols dels llibres del Lluís n'hauria dits alguns però no aquella primera novel·la que —i això fa vergonya de confessar— és l'única que li he llegit. Per a més inri, i no sé per quins misteris de la ciència, sempre que penso en la novel·la de Jordi Coca, *Sota la pols*, li canvio el nom per *Els ulls de sorra*, conscient malgrat tot que no tenen res a veure. O sí que hi tenen a veure, però aquest seria el motiu d'un altre article.

Si Joan-Daniel Bezsonoff llegeix aquest article pot estar pensant: «l ara què diu, aquest, per què no parla de mi, que en sóc el protagonista?», o alguna cosa per l'estil. Ja hi arribarem...

El cas és que aquella novel·la nord-catalana em va obrir un món (com d'altra banda sol passar a la literatura). Un món, però, que no vaig retrobar fins que vaig llegir, anys més tard, Bezsonoff. Podem parlar dels Països Catalans, de comunitat lingüística o de catalans del sud i del nord fins a defallir, però si aquestes paraules només són un dibuix sobre un mapa o unes línies a un llibre de text no ens serveixen per a res; si creiem que els nord-catalans són simplement una gent que parlen català i viuen «allà dalt», així, com si parléssim de gent amb qui ens uneix la complicitat de dur una samarreta d'un color determinat, no anem enlloc.

Al gra, sis plau, véu al gra.

Un dia Antoni Puigverd el va definir com «un català anomenat Bezsonoff» —definició que ha fet fortuna i es retalla i s'enganxa arreu—, però el mateix Joan-Daniel confessà un cop que escrivia «literatura francesa en català». Així, tal qual. Podem matisar moltes coses, però el que és innegable és que els catalans del sud o del mig, o els altres catalans que no són del nord —oi que ens entenem?— tenim una història diferent de la seva, que els nostres avatars han estat uns altres almenys en el tram contemporani i que és coneixent aquests fets, incorporant-los a la nostra cultura —la dels del sud, etcètera—, com podrem comprendre la seva realitat i fer-la —en major o menor terme— nostra. En una crítica de *La presonera d'Alger* (Empúries, 2002), Xavier Pla deia: «Té un aire exòtic i nostàlgic que incorpora amb normalitat a la literatura catalana un imaginari històric aliè». El que passi als catalans que no viuen en aquesta banda de la frontera és un imaginari històric aliè? En canvi no ho és el que pugui passar, per buscar un exemple, a Madrid durant la Guerra Civil espanyola? Doncs Bezsonoff mostra que això no és ben bé així, i obre la cultura catalana cap a territoris que no només són legítims —quins no ho són?— sinó naturals.

Un altre aspecte destacat en relació amb la identitat rossellonesa de l'autor és que amb els seus personatges francesos que pensen i parlen en català —i d'altres llengües, moltes altres— ens retorna una Atlàntida perduda, recupera els moments quan en alguns llocs de França el català era una cosa normal, quan tal volta no calia ser un resistent catalanista per viure en català, simplement era la llengua d'una gent que habitava un territori i que tenia una cultura —o que no tenia una cultura, tant se val... Bezsonoff ha explicat en alguna ocasió que quan era petit creia que el català només es parlava al Rosselló! S'hi parlava, com amb prou feines s'hi parla ara malgrat el magre reconeixement constituïcio-

nal, que tot sigui dit, és més que res i fins i tot pot ser molt. Ell mateix m'explicava en una entrevista que els escriptors en català a Perpinyà avui no existeixen, i que a la resta del territori hem d'anar amb molt de compte: «A Perpinyà si la situació continua igual tindrem el Canigó, tot el romànic nord-català, però en francès, igual que pot passar al Principat, amb tot català però parlant un castellà d'Amèrica. Catalunya Nord és un laboratori del que pot passar al Principat». I a les seves novel·les ens avisa alhora que ens fa reviure els moments en què això era diferent o, com a *Les amnèsies de Déu* (Empúries, 2005), el període en què comença l'agonia i el Rosselló deixa de ser català, durant la Segona Guerra Mundial. La tasca d'un bon novel·lista és bastir un univers literari, i Bezsonoff camina llibre rere llibre en aquesta direcció.

Encara voldria esmentar un darrer aspecte del nostre autor, també relacionat amb el conflicte identitari. Bezsonoff, com cada vegada més tants altres catalans, viu una superposició d'identitats, en el seu cas força complexa però una complexitat en la línia dels temps. L'avantguarda artística se situa ara lluny dels centres tradicionals d'una cultura, com a mínim en paral·lel a aquests centres, i penso en alguns dels representants de la literatura anglòfona actual: Hanif Kureishi, Salman Rushdie, Kazuo Ishiguro, V. S. Naipaul, Zadie Smith, per no remuntar-nos a Nabokov... Tots d'ascendències diverses i inequívocament adscrits a una literatura, o a diverses fins i tot. Penso especialment en Clarice Lispector, la gran escriptora brasilera filla de jueus emigrats d'Ucraïna, i que va bastir una obra universal amb un gran do de la llengua. Tots ells, com Bezsonoff, enriqueixen la literatura local i universal, però no per la seva solució al conflicte identitari sinó per la potència de la seva obra, que en definitiva és el que compta.

Francesc Bombí-Vilaseca

Un estil característic

Joan Daniel Bezsonoff (Perpinyà, 1963) és un autor reconegut sobretot des del 2002, quan va començar a publicar a l'editorial barcelonina Empúries, on han aparegut quatre llibres seus, tres novel·les i un llibre sobre la branca russa de la seva família. Abans de desembarcar a Empúries havia publicat uns quants llibres amb l'editorial El Trabucaire, que malauradament no són gaire coneguts fora del Rosselló.

Al marge de circumstàncies editorials, Bezsonoff ha publicat vuit llibres que tenen uns quants trets en comú. En primer lloc, la investigació. No debades l'autor ha reconegut en més d'una ocasió que ell no llegeix, sinó que es documenta. Els seus llibres estan situats a Rússia, a la Narbona de començaments de segle XX, a la Barcelona de la Gran Guerra, a la Indoxina dels anys cinquanta o a l'Orà dels anys seixanta, sempre amb la riquesa de detalls que trobem a les autobiografies.

Però Bezsonoff no es limita a ficcionar fets coneguts, sinó que s'ha especialitzat a visitar els recolzes més amagats de la història. A les seves novel·les, gairebé sempre hi és present la guerra, potser perquè, com diu un dels seus personatges, «la guerra és l'única aventura del nostre temps». Però al costat dels actes de violència il·legítima, el lector no hi trobarà una condemna moral explícita; Bezsonoff més aviat els contempla des d'una distància higiènica molt característica. Així, escriu que una bomba «va alleujar d'un membre dotze persones», o que un personatge «per consolar-se, torturava malenconiosament». O també: «L'endemà, un helicòpter llançava el cadàver dins la badia d'Alger. Una de les més belles del món. No podria queixar-se el difunt».

Tot i que a vegades la investigació és purament introspectiva —com en el cas del llibre *Les dones de paper*—, els seus llibres més coneguts són

la plasmació literaturitzada d'investigacions diguem-ne externes. La història s'encarrega de posar-hi la guerra, i l'autor hi afegeix l'amor, que sempre resulta tràgic. Aquesta combinació d'amor i de mort, de dones que donen la vida i d'homes que la treuen, no és nova; ans al contrari, ja que la trobem a la història fundacional de la ficció europea: *Tristany i Isolda*.

L'estil de Bezsonoff es caracteritza per l'estilització de l'oralitat. Parteix d'un català enriquit pel rossellonès, i aleshores el sotmet a la doble fèrula de l'estàndard fabrià i de la sensibilitat literària. Com a carceller, però, Bezsonoff és benèvol, ja que a cada pàgina deixa que s'escapi —per exigències del guió— algun dialectalisme, de vegades empordanès. El resultat és una oralitat escorada cap a la lírica. En ocasions, Bezsonoff es capté com un poeta —més concretament, com un poeta eròtic. No es pot excloure que a mig paràgraf aparegui un alexandri: «Sempre un ventijol hi raspa el meu enyor», «El clàxon els servia d'apèndix a la veu».

Com a estilista, Bezsonoff no cansa el lector perquè es comporta com un autor de guerrilla: en comptes de desplegar els recursos en columnes d'atac, en comptes d'assetjar un tema fins que està exhaurit, prefereix fer incursions i retrocedir, atacar amb intensitat per fugir tot seguit com si li fes vergonya ser massa literari. Bezsonoff, que és un autor classicista, estima la velocitat, però no com Marinetti, sinó com Pollock. No s'entreté en detalls, sinó que amolla verbs i adjectius, intercala versos i cançons amb la mateixa energia amb què el pintor americà llançava pinzellades. Els seus personatges viuen amb intensitat, parlen amb brillantor i viatgen amb avidesa. Estimen el llenguatge ni que siguin sicaris. No és estrany que als seus llibres hi abundin els aforismes: «La filosofia espanyola és equiparable amb la gastronomia de Londres».

El resultat és un estil perfectament identificable. No hi ha cap altre autor català que s'endinsi en la violència amb el lirisme de Sam Peckinpah, que revisi amb vehemència el passat, que rescati amb delicadesa escenaris oblidats de la història i de la literatura. De *La guerra dels cornuts* extraïem aquesta descripció que pot servir de compendi del que hem escrit: «Magre, d'una blancor de bidet en un bordell ben cuidat, parlava papissot amb una veu feble, que mirava de fer interessant. Malgrat les observacions repetides del cònsol, saludava la gent un cop cada cinc i, quan ho feia, escopinava un *bonjour* com un filament de llegum encastat en una dent. Reia amb un pinyol que me'l feia encara més antipàtic. Inculte, sense cap humor, calorós com una serp, en Tisseire era la persona ideal per codificar missatges secrets».

Vicenç Pagès Jordà

Bezsonoff, la gran il·lusió

Vaig conèixer en Joan Daniel Bezsonoff la primavera de 1991. Llavors, vivíem a París, estàvem més prims i transportàvem un bon feix d'il·lusions. Al Centre d'Estudis Catalans de la Sorbona, un edifici inflat com una panxa de balena al bell mig del barri del Marais, s'hi reunia, als vespres, una gent diversa i acolorida per aprendre una mica de català. Hi quedaven, encara, alguns exiliats catalans, revellits, entranyables, tots enamorats de la ciutat de la Llum i amb una visió molt plàstica i idealitzada de Catalunya. A les classes, hi apareixien, de tant en tant, éssers singulars, com un físic japonès que volia aprendre la llengua de Gaudí, alguns tristos occitanistes, una senyora belga, gran i elegant, que havia estat alumna de Josep Carner i que passava mig any a Eivissa...

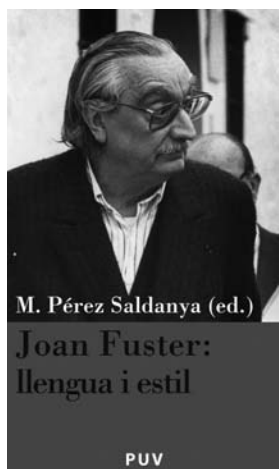
Però el grup més nombrós i sorollós era el dels catalans del Nord. Allà hi vaig fer grans descobriments. Una dona de Perpinyà es va sorprendre de saber que la tramuntana «també» arribava a l'Empordà. (Ella no havia anat mai a «Espanya».) Un home amable de Cotlliure escrivia peces de teatre i ho explicava a un altre, que havia hagut de deixar el seu estimat Sant

Feliu de Guíxols, vila de tapers, a la infantesa. Un senyor gran de Cànoes parlava el català més pur que he sentit mai. Molts eren o havien estat funcionaris, tots se sentien sardanistes, eren baladriers i em parlaven de boles de picolat i de cargolades... Compartien un gran acomplexament sentimental davant de la França jacobina i, per a molts d'ells, aquella hora setmanal era una mena de venjança contra... contra no se sabia gaire què.

Un dimecres, abans de marxar, vaig començar una conversa que no s'ha acabat mai més amb en Joan Daniel Bezsonoff. Em va impressionar saber que venia expressament amb tren des de Beauvais, on feia de professor de literatura francesa en un *lycée*. Recordo que ens vam entendre de seguida: tots dos llegíem Flaubert i Proust amb fruïció i la ciutat de París, la vinculàvem als poemes de Baudelaire. Era un enamorat de Josep Pla i d'*Incerta glòria*, s'havia entusiasmat amb *La Regenta* i esmentava el nom d'un català del Nord que a mi em feia tremolar: Robert Brasillach.

Vam quedar per anar a passejar una tarda per la freda ciutat que ens acollia. Com uns *flâneurs* xerraires,

amants d'Albert Camus i de les llibreries, dels aparadors de roba de luxe i de les noies que s'hi reflectien als vidres, travessàvem de pressa el Sena per anar a admirar la façana de Notre-Dame. Només ens aturàvem a menjar un «far breton» en alguna pastisseria del barri o a contemplar les cartes dels restaurants vietnamites. Amb en Joan Daniel, la conversa s'entaulava sempre de manera ràpida i xarbotada, plena de bromes i d'unes quantes malícies sense mala fe, i aviat desbordava per tots cantons, de la literatura a la ciutat, de la ciutat al menjar, i del menjar a la gent i de la gent als misteris de l'amor i al sexe. Encara que no ho semblava, és un enamorat de la realitat, de la bellesa del món i, per això mateix, un apassionat trist, un hedonista de riallada pantagruèlica sempre disposat, davant d'un bon got de vi, a recitar Quevedo o Mistral, a cantar Luis Mariano o Frank Sinatra, a imitar Jean Gabin o Louis Jovet, com per calmar els dolors de la vida. No vaig arribar a saber mai si vivia la seva vida com una novel·la o és que realment vivia una vida novel·lesca, però el cas és que ben aviat en Joan Daniel em va confessar que volia ser escriptor.

Joan Fuster: Llengua i estil **M. Pérez Saldanya (ed.)**

joan fuster
CÀTEDRA
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

Altres edicions:

Joan Fuster, vicis de la lectura. Ferran Carbó (ed.)

Dialèctica de la ironia. La crisi de la modernitat en l'assaig de Joan Fuster. Guillem Calaforra

Joan Fuster: relacions personals, relacions literàries. Vicent Simbor (ed.)

Els colors i les paraules. Notes sobre Joan Fuster i la pintura. Enric Balaguer

Emili Gómez Nadal: diaris i records. Francesc Pérez Moragón i Antonio Gómez Andrés (eds.)

Una setmana després, el mecanoscrit de *Les Rambles de Saigon* era a la meua *chambre de bonne* de la Rue Gay Lussac, sense *bonne*, ai las! Feia més de set-centes pàgines... A la coberta, hi apareixia una figura femenina de bellesa enigmàtica, i em va confessar que, sense haver-hi estat mai, es coneixia el mapa de la ciutat de Saigon molt millor que la mateixa Barcelona. Faltaria a la veritat si digués que me'l vaig llegir tot. Era caòtic, apassionat, molt autobiogràfic, un llibre que venia de molt endins. Amb uns diàlegs sorprenents, entre militars francesos nord-catalans destacats al París de l'Extrem Orient, amb un discurs històric sobre l'Indoxina francesa totalment desconegut per un català del Sud, amb una intriga amorosa més o menys sòrdida, més o menys ingènua, em va semblar un llibre ple de malenconia. Però, més enllà de l'impecable rigor

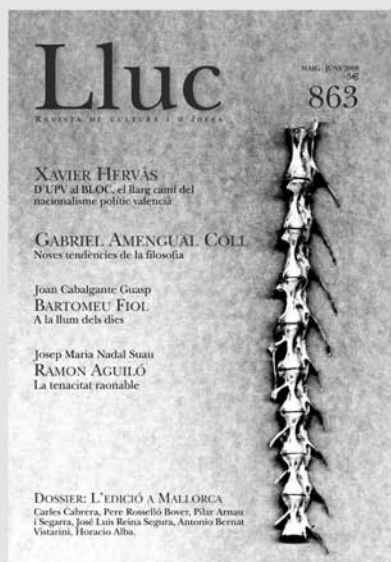
històric, més enllà d'un exotisme colonial evident, hi havia alguna cosa fascinant en aquella novel·la. L'amor i la mort, el desig i la violència, «eros» i «thànatos» al capdavant, convivien

amb una naturalitat contradictòria. I, després, hi havia una llengua magnètica, una força narrativa esquemàtica que deixava entreveure que Bezonoff era una magnífic constructor de frases, no de frases buides o purament literàries, sinó de frases que pesen, que responen a veritats, primeres frases de novel·les (en Bezonoff n'és un especialista) que atrapen el lector perquè l'interpel·len, potser irònicament.

Quan ens vam tornar a trobar, en Joan Daniel em va demanar, circumspecte: «Veredictes?». No vaig gosar dir res. Cinc anys més tard, *Les Rambles de Saigon* es van publicar a Perpinyà. El llibre s'havia aprimat (feia 179 pàgines!), i va ser el primer dels, fins ara, vuit que ha publicat. Gairebé tants com amors i desamors. Una bona prova que no totes les il·lusions es van perdre.

Xavier Pla

L'ESPURNA EDICIONS

NÚMERO 863 · ANY LXXXVI
Maig · Juny 2008
REVISTA BIMESTRAL

D'ARA, DEL PAÍS I DEL MÓN

Xavier Hervàs: D'UPV al BLOC: el llarg camí del nacionalisme polític valencià · Josep Melià Ques: Tercer espai: a Balears, pura teoria?

DIÀLEGS

Joan Cabalgante Guasp: Bartomeu Fiol, a la llum dels dies · Josep Maria Nadal Suau: Ramon Aguiló, la tenacitat raonable

DOSSIER: L'EDICIÓ A MALLORCA

Carles Cabrera: La biblioteca ideal · Pere Rosselló Bover: L'edició en català a Mallorca: una perspectiva històrica · Pilar Arnau i Segarra: La indústria editorial mallorquina en català: apunts per a una reflexió · José Luis Reina Segura: L'Associació d'Editors de les Illes Balears · Antonio Bernat Vistarini: Edicions UIB. L'espai de l'edició universitària · Horacio Alba: Edició 2.0: democratització i diversificació

HISTÒRIA, CULTURA I SOCIETAT

Martí Martorell: El doblatge · Manuel Asín: La novel·la de Genji · Gabriel Amengual Coll: Noves tendències de la filosofia · Miquel Àngel Vidal: Miquel Mas Ferrà: un novel·lista contemporani

L'ART VIST PELS ARTISTES

Jaume Muntaner: Pere Capellà i Simó

EL POEMA

Jaume C. Pons Alorda: Llibre del Silenci

A LA CIUTAT DELS LLIBRES

Carles Cabrera: L'ordre i metodologia d'un crític teatral · Josep Antoni Calvo i Femenies: Una anomalia dins Europa · Joan Cabalgante Guasp: Un dietari contra el tedi · Pere Rosselló Bover: Els estrats del passat · Josep Maria Nadal Suau: Les confidències d'un escriptor alemany · Assumpció Guerrís: El viatge obscur de Cormac MacCarthy

L'ESPURNA EDICIONS S. L., C/ Joan Bauçà, 33 - 1r 07007 Palma (Mallorca) Tel. 971 25 64 05 · A/e: direcciolluc@yahoo.es

DISTRIBUCIÓ A BALEARS: PALMA DISTRIBUCIONS, C/ Dragonera, 17 · 07014 Palma (Mallorca) Tels. 971 28 94 21 · 971 45 06 12

DISTRIBUCIÓ A CATALUNYA: MIDAC LLIBRES, C/ Roís de Corella, 9 · 08205 Sabadell (Barcelona) Tel. 93 74 64 112 · Fax: 93 74 64 111

Recompte de versos

De tot l'allau de novetats poètiques que he rebut o que he trobat els darrers mesos, m'agradaria destacar-ne quatre pertanyents a estètiques i llengües diferents que crec que poden interessar al lector de *Caràcters* —lògicament, n'obviaré moltes, de ben profitoses, que ja han estat tractades en números anteriors.

El primer dels llibres que vull glossar és el de José Manuel Caballero Bonald, *Somos el tiempo que nos queda. Obra poética completa 1952-2005*. Feia temps que hi anava al darrere. Un llibre immens, aquest, perquè recull pràcticament tota l'obra poètica publicada fins al moment pel poeta gadità i, sobretot, per la qualitat que traspua.

J. M. Caballero Bonald és un dels membres més destacats de l'anomenada «*generación de los 50*», al costat d'altres noms insignes, quasi irrepetibles de la lírica espanyola: Ángel González, Jaime Gil de Biedma, José Agustín Goytisolo, José Ángel Valente, Claudio Rodríguez, Francisco Brines, Alfonso Costafreda... Caballero Bonald és, de fet, dels pocs supervivents que queden d'aquella feliç nissaga. Ell n'és conscient, i això explica, si més no parcialment, el títol marcadament existencial amb què ha volgut intitular les 668 pàgines de la seua «obra poètica completa». Em limitaré a comentar, tot seguit i com a mostra del recopilatori, el darrer dels poemaris que s'hi inclouen; em referisc a *Manual de infractores*, guardonat amb el *Premio Internacional Terenci Moix 2005* i amb el *Premio Nacional de Poesía 2006*.

Manual de infractores s'inicia amb un poema que té la voluntat ferma de fer de marc existencial i de declaració de principis. «Summa vitae» comença: «*De todo lo que amé en días inconstantes / ya sólo van quedando / rastros, / marañas, / conjeturas, / pistas dudosas, vagas informaciones*». Per acabar d'una forma taxativa, gairebé sinistra, de tan desesperançada i nihilista: «*Pero de todo eso / ¿qué me importa / evocar, preservar después de tan volubles / comparencias del olvido? // Nada sino una sombra / cruzándose en la noche con mi sombra*». D'aquesta primera part —de les quatre en què es divideix el llibre—, m'agradaria destacar-ne el poema «Blanco», en què el poeta fa servir aquest color com a metàfora total de la vida: «*El color blanco ocupa el centro / de la vida, refrenda /*

su vacío, / su plenitud, / participa de todo lo naciente, / de todo lo extinguido, / de su certeza, de su negación. // Pauta consecutiva, / el blanco / concierne al aire libre, al vuelo / de las aves, al trazo inaugural / de la imaginación, al semen».

Però *Manual de infractores* és també, com el seu nom indica, una exhortació —i una exaltació— entusiasta i vitalista a la rebel·lia, com es palesa fefaentment al llarg del llibre, i esdevé el tema central en poemes concrets, com ara «*Necios continguos*», «*Secta*» o «*Pasión de clandestino*», en què el poeta mostra sense embuts el seu menyspreu absolut per la mediocritat i la neciesa, pel materialisme i la banalitat. La resistència i la rebel·lia són, sens dubte, signes d'una voluntat de viure insubornable. No són, però, els únics. N'hi ha més encara, com ara la presència de l'amor, la reivindicació de l'erotisme,

l'exaltació de la carn. Així, el poeta evoca un cos que va estimar —i que potser encara estima—, a poemes memorables com ara «*Tierra caliente*», «*Donde habite el olvido*» (un homenatge explícit a Luis Cernuda) i, molt especialment, a «*Llamada perdida*», on les paraules de Caballero Bonald ens remeten als millors versos amorosos de Pablo Neruda: «*Mujer de hermoso ornato, te persigo / en la noche, a duras penas te persigo / aunque en vano lo haga, / busco / tu miel, tu terciopelo, tus ingles tan convexas, / la encrucijada de tus pechos, / tu boca basculante, / todo lo que ya es sólo / la sombra de tu cuerpo en medio de la sombra*».

A pesar d'aquestes picades d'ullet a la vida, d'aquesta vaga resistència o voluntat de persistir, al llibre predomina el sentiment de pèrdua, de temps conclòs, com si el poeta —l'home— fos dolorosament conscient que està vivint, apurant, les darreres fuetades estentòries d'un alè que s'apaivaga sense remei, un preludi que ha de donar pas al silenci i al buit més absoluts, al no-res sense paliatius. Com que el poeta és del tot conscient de la seua extrema finitud i insignificança, al capdavant es mostra humil davant la imminència i, en una última resistència, en una última inèrcia, es deixa arrossegat pel temps que li queda, i mira de gaudir-ne, com ben bé sentència a «*El día menos pensado*»: «*Ya sólo aspiras a la recompensa / que un destino inconcluso aún te debe: / ¡un día más en vísperas del último!*».

Manual de infractores és un exponent del millor José Manuel Caballero Bonald, i ara el lector disposa de la seua obra poètica completa en un únic volum excel·lentment editat per Seix Barral que el poeta ha intitulat, amb clara voluntat testamentària, *Somos el tiempo que nos queda*.

El segon llibre que vull destacar és *Arder en el cántico*, de José Iniesta Maestro, guardonat amb el XXV *Premio «Vicente Gaos» 2007 de poesía en castellano* que convoca anualment l'Ajuntament de València. José Iniesta pertany a una sèrie de poetes d'expressió castellana que, de València estant, formen part del bo i millor de la lírica espanyola actual. Un altre poeta oliver, Enric Sòria, ha remarcat més d'una vegada l'altura poètica d'alguns d'aquests noms pròxims, com ara

J. M. Caballero Bonald
Somos el tiempo que nos queda
Obra poética completa 1952-2005
Seix Barral, Barcelona, 2007
668 pàgs.

José Iniesta Maestro
Arder en el cántico
Calle del Aire, Sevilla, 2008
73 pàgs.

Bernat Nadal
El vestit vermell
Pròleg de David Castillo
Proa, Barcelona, 2008
77 pàgs.

Lluís Calvo
Cent mil déus en un cau fosc
Proa, Barcelona, 2008
83 pàgs.

Carlos Marzal o Vicente Gallego. Aquesta generació de bons poetes valencians en castellà no ha eixit, cal dir-ho, del no-res. N'hi ha precedents il·lustres que han afaïçonat i propiciat aquesta plèiade nova de saba poètica. César Simón, Jaime Siles, Francisco Brines, Vicente Gaos, Guillermo Carnero, etc., són noms inexcusables de la lírica de finals de segle XX i, en alguns casos, de la primeria de l'actual. El nom d'Iniesta està a l'altura d'aquests noms il·lustres esmentats.

La poesia de José Iniesta és una poesia essencial, al·legòrica, servida en petites dosis, en càpsules condensades; una poesia concentrada, simbòlica —però no críptica—, d'una bellesa enlluernadora. Es tracta d'una poesia en què el temps és, en realitat, sempre el mateix temps; en què la llum es filtra pel pati de la casa del poeta tot evocant una llum passada que és sempre la mateixa. Poesia dels instants perfectes que lluiten —i d'alguna manera vencen— contra la mort, en el trànsit peremptori, efímer, del nostre pas pel món i per la vida.

Temps idèntic, com el que insinua el poeta en parlar-nos del fill tot just abans de nàixer: «*Esta ventana se abre al que ya es y no ha nacido. / Mirará por ella cuando no esté, para encontrarme, / y tendrá la misma luz y mi mirada, / el mismo afán herido de asombro por el mundo*» («Profecia en la ventana»). Un temps idèntic en què el poeta vol celebrar el seu temps concret: «*Si al frío abres las puertas, / y miras la nevada extensa sobre el tiempo, / la vida te descubre una vez más / un árbol que está ardiendo / sin fin toda la noche. / Y en este paraíso de hielos te regala / las hojas encendidas de la inutilidad*» («Vida inaugural»). Temps concret com el que el poeta recorda en el poema «*El polvo en la luz*», tot evocant la llum que entrava en l'habitació dels pares en el temps de la infantesa. Temps concret i dolorós, davant la mort del pare a «*La voz perdida*». Un temps inconcret i concret ensems, aprehensible i inaprehensible alhora; un temps en què, després de tot, per sempre i com sempre, s'imposarà el silenci sobre el buit, o el buit sobre el silenci: «*Al final lo que queda es el silencio, / el rastro de la sal es lo que queda, / es la ausencia en el cántaro volcado / del agua derramada. / La*

verdad en el hueco tan oscuro / que encierra con su gesto por el aire / el movimiento ciego de las manos» («*La verdad que queda*»).

La irrupció d'Iniesta en l'àmbit de la lírica espanyola caldria celebrar-la amb alegria i situar l'autor en el lloc que li pertoca.

Pel que fa a la literatura catalana, m'agradaria destacar-ne dos llibres especialment. El primer és un poemari d'un autor més aviat desconegut pel lector habitual de poesia i sobre el qual crec que paga la pena parar-hi atenció. Es tracta del mallorquí Bernat Nadal (Manacor, 1950), autor de diversos volums de poesia, com ara *Més enllà de tots els límits*, *Estrúmbol* o *Memòria fòssil*, i antologat en el recull *10 poetes mallorquins dels anys 70* (*Diari de Balears*, Palma, 2006).

El vestit vermell és un poemari d'amor. L'autor parteix d'una sinècdoke que li serveix de símbol d'un amor sòlid, perdurable, quasi com l'amor que Ausiàs March defenia —i sobre el qual teoritzava, segurament més que no posava en pràctica— en la seua obra. *El vestit vermell* és la sinècdoke que encobreix la persona estimada, el símbol d'un amor durador i vertader, per bé que l'autor manacorí sap que viu en un món on l'amor no té, com sí que en tenia en l'època del clàssic valencià, quasi crèdit: «Aquests poemes no els creurà ningú / i faran bé, ningú no s'embriaga / de recordances; i els amors són tan / efimers que estimar ha passat de moda» («El sender profund del temps»). Així, Nadal esdevé, com en March, un *amant antic*, és a dir, un amant fidel, que sent l'amor com una sentiment perdurable, fins i tot enllà de la mort. Nadal és també un *ben pus amador* contemporani. I ací l'erotisme té un paper rellevant. L'autor s'hi recrea a pler, freqüentament aquesta retòrica de la seducció; en fa quasi una teologia, no exempta de mística, però ben tangible: «Sense cap treva tu ets el desig, / el meu esguard té el límit del teu cos, m'endins en els oblits mentre conjur / invisibles carícies per menudes / sines que explor amb sabonós delit, / brosa d'estels, tapís reblit d'alens / fúlgids, mugrons, turgències en la fosca» («Tot desintegrant el desig»). El llibre fa, també, una crítica continuada —en forma de lament— a l'especulació urbanística i a la sobreexplotació del

medi natural —un tema que s'ha convertit, darrerament, en un dels motius literaris més sovintejats dels nostres autors, no sense raó. Heus-ne ací un exemple: «Més tard miràvem el crepuscle groc / com les absències breus; mentre en gaudíem / ens vam deixar robar les cales verges / —va ser una onada de cobdícia folla— / i la flaire del verd. Així hem fet l'illa, / bescanviant bellesa per derrotes» («Les llimones d'Es Clovet»).

El vestit vermell sovinteja el decasíl·lab, però no exclusivament. La música dels versos de Bernat Nadal és, però, independentment de la forma, la mateixa: homogènia i coherent; el contingut, d'una bellesa malenconiosa i agradívola. Vaig llegir a la premsa que amb aquest poemari Bernat Nadal va quedar finalista d'un premi important de poesia en dues convocatòries consecutives. Ara, per fi, ha vist la llum en la col·lecció «Óssa Menor» de Proa, i cal celebrar-ho.

El darrer recull que vull destacar és d'un autor amb una dilatada trajectòria com a escriptor: Lluís Calvo. El títol del seu poemari, ja d'entrada crida l'atenció: *Cent mil déus en un cau fosc*. El poemari en qüestió és profundament pessimista; més encara, negre. És un llibre pertorbador que difícilment deixarà indiferent a un lector atent. Calvo es gronxa sobre la desesperança com si fóra conscient que la vida s'esvaeix de mica en mica per un pendent que duu inexorablement a la negació absoluta: la mort. Un món hostil en què la soledat i la mort s'imposaran tard o d'hora: «L'escriptura és l'instant que expira en fer-se tomba, / en dir-se, en malparlar d'allò que mai no atura. / I el mite és la nuesa d'un solitari cor. / Car recordem a soles: isolats. I morim, / no cal dir-ho, ben sols» («La forja de la memòria»). Malgrat aquest panorama desolador que ens descriu el poeta, hi ha també alguna esclatxa per a l'esperança, sobretot en els poemes més crítics, com ara «La ràbia dels gossos» o «Un viatge a la fi del món». Escrit majoritàriament en versos hexasíl·labs, els quals s'agrupen ben sovint en alexandrins, el món de Lluís Calvo és, almenys en aquest llibre, un lloc inhòspit on els *cent mil déus* hi són més aviat *in absentia*.

Juli Capilla

El sentit de la quotidianitat

J. M. Castellet
Dietari de 1973
Ed. 62, Barcelona, 2007
160 pàgs.

Potser una de les raons de publicar aquest dietari, gairebé 35 anys després d'haver-lo escrit, sigui donar constància de la quotidianitat intel·lectual en un país encara asfixiat sota el franquisme el 1973; però que la descripció de la migradesa d'ambició i un cert aïllament continuïn tenint vigència avui mateix, com constatava el Castellet de llavors, arriba a fer mal. Als seus 46 anys Castellet analitzava la realitat cultural del moment amb una total desmitificació i escepticisme que gairebé sobta per contrast amb altres testimonis que fan d'aquells anys una incipient esperança de futur. Escepticisme tot i la seva trajectòria vital d'implicació en un projecte de país que anys més tard, el 1983, hauria de convergir en el Pacte Cultural, pacte després frustrat i per al qual Castellet va escriure un document important: «Per a un debat sobre la cultura a Catalunya». I malgrat tot, en el *Dietari de 1973* ja hi és evident una diagnòsi pessimista, la dificultat de viure literàriament en un país que no era normal i que als seus ulls no portava pas traces de canviar.

Llegit des de la perspectiva que donen els anys, el *Dietari de 1973* esdevé un mirall poc afalagador d'un país ara que se celebren els quaranta anys del Maig francès i és ben evident el divorci entre la societat civil i els objectius partidistes dels governs. En el *Diari de 1973*, Castellet ja dóna constància de la manca de lideratge civil de la burgesia i del desencant per les esquerres (llavors, PSUC). Són, al meu parer, algunes de les pàgines més agudes i ben actuals. Llegiu, per exemple, el que anota el 26 d'abril, dijous.

L'altre eix central dels textos és «deixar testimoni de la quotidianitat i de la impossible lluita contra ella», com escriu l'autor el 31 de març, dissabte. I en aquest sentit el dietari marca la constant posició crítica de l'intel·lectual davant la realitat i des d'un laïcisme i antitotalitarisme recalitrant. Una actitud personal, marcada a vegades d'un cert indeterminisme que li ha valgut malentesos, però que és ben representativa de la seva manera de ser. En el dietari pren el nom ben definit de *l'Ètica de la infidelitat*, i es presenta com l'avançada

d'un projecte, del seu testament intel·lectual.

L'objectiu d'arrencada del *Dietari de 1973* és la indexació dels més de vint volums que en aquell moment havien aparegut de l'obra de Josep Pla a Destino. Una feina prou ingent i que en principi hauria d'haver pautat la quotidianitat de l'autor durant sis mesos (entre l'11 de febrer i el 13 de juliol), encara que les múltiples feines editorials, les reunions, les conferències, els viatges i altres activitats literàries i personals el retarden ostensiblement. De fet, l'estudi *Josep Pla o la raó narrativa* per al qual realitza la feina apareix cinc anys més tard, el 1978. Tot i una estructura mínima, marcada solament pel pas dels dies, aquestes pàgines tenen una voluntat narrativa evident seguint Pla i seguint els models de diari d'André Gide o de Joan Fuster que

Castellet considerava importants i que ell mateix esperonà a publicar des d'Edicions 62. Biografies i memòries escrites amb una certa objectivitat, per donar raó de la vida cultural de cada època. Mostren aquest interès la referència interna a Maurici Serrahima que obté la Lletra d'Or d'aquell any 1973 o la reelaboració actual d'una reunió d'escriptors a Bolonya (*Reunions amb el sindicat d'escriptors italians*) a partir de les memòries d'en Tísner. A diferència, però, d'*Els escenaris de la memòria* (1988) en què els fets i els personatges es donen elaborats a partir de les notes preses, el *Dietari* s'ofereix tal com es va escriure i sols s'han elaborat cinc textos breus que es donen en annex sobre alguns dels interessos centrals de l'autor: un episodi grotesc del franquisme, el diàleg entre les cultures a l'estat espanyol o els viatges realitzats durant aquell període a Amèrica.

Castellet fugí ostensiblement de convertir aquestes pàgines en uns diaris íntims, de parlar ni tant sols, tret d'alguns apunt, de les preocupacions reals de la seva posició a l'editorial en uns moments de reestructuració i canvi; deixa de banda la petita història, no pretén sublimar-la, i intenta la difícil «aventura de donar sentit a la quotidianitat» literària i cultural. Són prou aclaridors els referents de Pla i la lectura d'assaigs psicoanalítics sobre la quotidianitat de Freud que efectua en aquells moments.

Hi ha moltes altres informacions, temes i personatges, especialment interessants per a la gent de lletres com la dificultat de la vida intel·lectual ofegada per múltiples tasques quotidianes, el «ball de vampirs» de certs jurats...; però també, d'altres més ponderats o positius, com l'incipient feminisme, els inicis de la generació de narradors dels setanta o la sinceritat de l'escriptor en anotar que la línia poètica que s'imposava era ben oposada a la del «realisme històric» que preconitzava el 1963. «Només equivocant-se, s'aprèn». Aquesta és una altra màxima que fa gala de la sinceritat de l'autor i que dóna raó de la validesa d'aquest *Dietari*.

Un discurs de crueltat

Frederic Barberà
Baltasar Porcel o l'òptica aberrant sobre el món Prosa de ficció (1958-2004)
Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 2007
224 pàgs.

Què tenen en comú Jaume Cabré, Miquel de Palol, Jordi Coca? Són narradors catalans vius, en plena activitat i amb un itinerari literari consolidat, que encara esperen que algun/a estudiós/a s'ocupi de la seva obra amb un volum monogràfic. Previnc dues observacions eventuais. U: he fet els primers noms que se m'han acudit, iestic segur que, si haguéssim d'arribar a un decàleg, ens posaríem d'acord sense complicacions. (Les dificultats neixen quan, en lloc d'anar de la cosa a la paraula, es fa el discurs al revés, es mitifica el mot «cànon», i es generen llistes frankfurtianes). Dos: queden excloses de la meua reflexió, per un costat, els homenatges no venals a un autor i, per l'altre costat, els pocs escriptors que ja han tingut un suport crític. En la categoria d'aquests *happy few* on des de fa temps —i gràcies a Lluïsa Cotoner— es troba Carme Riera i on fa poc s'ha obert un lloc per a Maria Barbal, ara acaba d'ingressar-hi Baltasar Porcel, ja que Frederic Barberà li dedica un estudi que abraça gairebé mig segle de la seva narrativa. L'assaig s'obre amb unes declaracions preliminars en què se subratlla la voluntat de quedar a mig camí «entre el *close reading* [...] i el sentit comú de lector en cloure les interpretacions sense aturarnos en qüestions erudites d'història literària catalana». Barberà no s'oblida de prendre en consideració les contribucions imprescindibles sobre l'obra de Porcel (recordem, com a mínim, els esforços de Rosa Cabré i Carme Arnau), però no instaura un diàleg veritable amb els camins crítics ja traçats, sinó que ho fa amb el mateix escriptor, i el resultat d'això és una llarga i important entrevis-

ta posada al final del llibre. Remarco que hauria estat bo posar-la al començament, atès que l'estudiós es veu obligat a citar les respostes de Porcel i això genera unes quantes repeticions. Sigui com sigui, a partir de la perspectiva necessàriament limitada i parcial dels comentaris que els llibres de l'autor mallorquí han merescut fora dels Països Catalans, Barberà subratlla i corregeix els aspectes més banalitzats de la *vulgata* crítica. Si l'individualisme es manté com a centre ideològic de l'univers narratiu porcelià, cal posar en quarantena algunes etiquetes que han perdut la seva funció originària i que condueixen a uns atzucacs interpretatius. El presumpte realisme de Porcel en surt molt mal parat ja que l'òptica «aberrant» de l'escriptor no incidiria directament en els continguts, sinó més aviat en els fets d'estil que caracteritzen la seva prosa. Això ho corroborarien la potència de les similituds, l'ús del correlatiu objectiu, la inclinació a la referència artística i, fins i tot, aquell lirisme que, tot i haver estat emfasitzat per molts crítics, encara necessitava una classificació detallada.

Barberà dedica els capítols centrals del seu estudi a la relació ficció/realitat i a la dialèctica entre història i memòria. La perspectiva narratològica havia estat declarada prèviament, però no ens eximeix d'una qüestió antipàtica i de la qual, tanmateix, no ens podem escaquejar, que és la relació entre biografia i escriptura. La recaiguda en l'historicisme positivista ens espera darrere la cantonada, però el jo narrador porcelià demana a crits al seu lector unes comparacions (compte: no pas unes assimilacions) amb el món factual, i l'incita a un joc de remissions per vehicular les deformacions grotesques i les reconstruccions memorials. El text de Porcel juga amb els sentiments del lector: per una banda, no li permet una compenetració amb les raons d'una veu narradora violenta, insolidària i sovint mesquina; per l'altra banda, no deixa que s'allunyi amb un rebuig total de les seves argumentacions i el recupera a través de la ironia i la sàtira contra altres situacions i personatges vinculats a la realitat. Així, doncs, l'assaig de Barberà ens empeny a una darrera pregunta: el discurs de crueltat que el mateix Porcel remarca com a poètica personal no es pot aplicar també a la manera com els seus textos s'adrecen als lectors?

Francesco Ardolino

Una relectura verdagueriana del Llibre d'amic e amat

Jacint Verdaguer
Perles. L'amic i l'amat. Càntics de Ramon Llull posats en vers
Edicions 62, Barcelona, 2007
240 pàgs.

L'any passat es va produir una sorpresa editorial remarcable: l'aparició com a volum independent, dins la «Nova Biblioteca Selecta» d'Edicions 62, de les *Perles* de Jacint Verdaguer. La tradició impresa d'aquest opuscle havia estat ben migrada fins aleshores: la integraven únicament una primera publicació pòstuma de 1908 i la inclusió del mateix text, amb algunes variants mínimes, a les *Obres completes* de Verdaguer de 1964. Per tant, ens hem de felicitar per aquesta nova edició, que ens permet disposar d'una versió més fiable i actualitzada del poemari verdaguerià gràcies als esforços dels seus curadors, Enric Casasses i Agnès Prats.

Durant la Renaixença es van gestar en l'àmbit de la cultura catalana els elements bàsics per a una nova vindicació, en termes moderns, de la figura i la producció escrita de Ramon Llull. Diversos intel·lectuals van contribuir al llarg de la segona meitat del segle XIX al revifament de l'interès pel beat mallorquí. Verdaguer no va ser aliè a aquest brou de cultiu general i, tot i que la coneixença real que va tenir de les obres lul·lianes va ser certament limitada, sembla que des de ben aviat es va sentir fascinat pel *Llibre d'amic e amat*. Hi degué establir contacte per primera vegada per mitjà de la versió catalana integrada en l'edició valenciana impresa del *Blaquerna* de 1521, a càrrec de Joan Bonllavi. Més endavant, va tenir també ocasió de conèixer la primera edició moderna del *Llibre d'amic e amat*, iniciada en fascicles per Jeroni Rosselló l'any 1886 a Mallorca, la qual va restar incompleta.

Les «perles» constitueixen la particular adaptació versificada que Verdaguer va fer dels seus aforismes preferits del *Llibre*

d'amic e amat, la qual va quedar enllestida pels volts de 1896. La major part del recull adopta com a referent textual prioritari la versió de Rosselló, tot i que alguns poemes prenen en consideració també l'edició de Bonllavi, farcida de versets apòcrifs. Totes dues edicions presenten errades importants, circumstància que explica la interpolació de materials espuris en el resultat final.

En alguns casos, les perles parafrasegen els continguts dels versets en què es basen; en altres, incorporen elements imaginatius addicionals que evidencien el propòsit verdaguerià de fer predominar en les seues interpretacions una plasticitat lírica de fort regust renacentista. Al llarg del llibre, el domini ben palès de la forma i la mètrica se situa per regla general al servei d'un cert to d'embadaliment espiritual que sovint peca per excés d'ingenuïtat en l'intent de manifestar una experiència mística probablement genuïna, però no sempre articulada de manera sòlida i convincent. Verdguer mostra una clara preferència per la reelaboració dels versets i dels motius lul·lians més pregonament afectius i sentimentals, mentre que, per contrast, tendeix a mantenir-se al marge de les poderoses especulacions misticointel·lectuals a què el *Llibre d'amic e amat* convida de manera permanent. La majoria de perles afuen i subtilitzen els versets lul·lians, però amb freqüència a costa d'aigualir el sòlid substrat de pensament en què aquests arrelen.

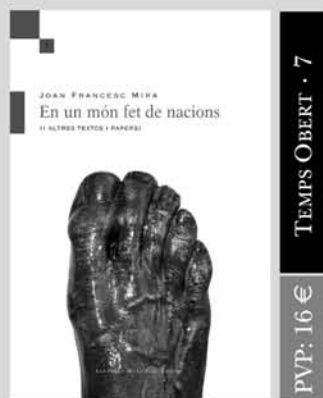
Això no implica que algunes d'aquestes composicions versificades no assolisquen un grau apreciable d'efectivitat lírica i estilística. Per tal de reconèixer amb justícia la seua vàlua, convé que mirem de jutjar-les pels resultats que presenten com a poemes autònoms. Les perles de Verdguer acostumen a defugir les escabrositats conceptuals per tal d'oferir-nos una expressió senzilla i depurada, que es complau innocentment (de vegades carrinclonament) en la celebració de la forma poètica i de l'experiència de viure raonablement bé, amb el consol de la companyia de Déu enmig de les contrarietats de la vida. En aquest sentit, encaixen sense gaires problemes amb la resta de produccions de la lírica verdagueriana, producte lògic i potser inevitable d'una època complexa, marcada per unes conjuntures i uns paradigmes socials, polítics i estètics molt determinats.

Rubén Luzón

LEONARD MUNTANER, EDITOR

BRAUMAN, RONY / SIVAN, EYAL. *Elogi de la desobediència. Seguit del guió de la pel·lícula Un especialista (el judici d'Eichmann a Jerusalem)*. 208 p.

MIRA, JOAN FRANCESC. *En un món fet de nacions (i altres textos i papers)*. 176 p.

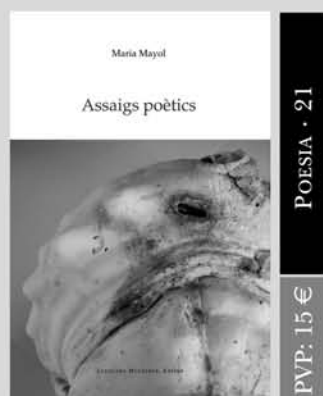
CARRERAS AUBETS, ANNA. *Tot serà blanc*. VIII Premi Alexandre Ballester de narrativa curta. 136 p.

VALENTÍ, HELENA. *La dona errant*. Edició i epíleg: Adrià Chavarría. 176 p.

MAS I VIVES, JOAN. *Com una vella cançó*. 256 p.

MAYOL, MARIA. *Assaigs poètics*. 192 p.

LEONARD MUNTANER, EDITOR, C/ Joan Bauçà, 33 - 1r 07007 Palma (Mallorca)
Tel. 971 25 64 05 · Fax: 971 256 139 · A/e: coc33@infonegoci.com

DISTRIBUCIÓ A BALEARS: PALMA DISTRIBUCIONS,
C/ Dragonera, 17 · 07014 Palma (Mallorca) Tel. 971 28 94 21 · 971 45 06 12

DISTRIBUCIÓ A CATALUNYA: MIDAC LLIBRES,
C/ Roís de Corella, 9 · 08205 Sabadell (Barcelona) Tel. 93 74 64 112 · Fax: 93 74 64 111

DISTRIBUCIÓ A VALÈNCIA I CASTELLÓ: GEA LLIBRES,
Carrer G, nau 6 · 46394 Ribarroja del Túria (València) Tel. 96 166 52 56 · Fax: 96 166 52 49

Cartes de Rilke Donar ales al món!

Rainer Maria Rilke
Cartes a un poeta jove
Traducció de Ramon Farrés
Angle Editorial, Barcelona, 2008
111 pàgs.

La traducció nova de Ramon Farrés sembla que hagi esguardat millor les *Cartes a un poeta jove* de Rainer Maria Rilke. Estem al davant d'una traducció catalana més esmolada, i, de retruc, més crítica. Recordin que aquest text és un recull d'epístoles, però, només d'una sola banda. Dit d'una altra manera, Franz Kapus només publica les cartes que Rilke li va fer arribar. En la introducció, d'una manera poc humil, Franz Kapus no ens fa saber el motiu pel qual no fa públiques les seves cartes; l'editor, però, creu que la publicació d'aquestes cartes suggereixen bona part del món en què el poeta alemany va viure i va crear. El testimoni de Rilke és important per als lectors potencials que es trobin immersos en un procés de creixement i desenvolupament personal; en la traducció nova de Farrés la prosa de les cartes agafa més força. La traducció amb què, fins ara, comptàvem per part d'Antoni Pascual, del 1984, contenia un to més líric. Ara bé, penso que la traducció de Pascual, encara, funciona. Allò que succeeix és que Farrés se'n surt millor a l'hora de treure l'entrellat de les cartes, i, ensems, crea una traducció més entenedora per als possibles lectors nous en llengua catalana. Els adreço a les cartes. Aquestes cartes són els pensaments que, al voltant de la vida i la poesia, Rilke transmet a Franz Kapus. Aquestes deu cartes no són cap assaig de crítica literària. Rilke tampoc no ho pretenia. A més a més, en la tercera carta, Rilke ens comenta la seva no gens favorable bona opinió dels llibres de «crítica estètica». Però, sense ell pretendre-ho, aquestes cartes esdevenen un text de referència que molts crítics literaris han comentat al llarg de les seves obres; els elements que sostenen aquestes cartes, per exemple, cons-

taten que la sexualitat és difícil (com tota cosa seriosa, afegeix Rilke). Això també comporta que les relacions velles entre home i dona s'han de renovar; que l'experiència artística es troba molt a prop, arran de la combinatòria dolor i plaer, de la sexualitat; insisteix en la paciència com a vehicle que ha d'ajudar a engendrar tota obra artística; la recomanació de la lectura de tots els llibres de la Bíblia i els llibres del poeta danès Jens Peter Jacobsen; creu que l'obra d'art és bona si sorgeix de la necessitat. Aquest judici estètic l'emparenta amb la filòsofa Simone Weil i la seva corresponent necessitat d'obediència que cal haver —com *Job*— amb la natura, precisament, per ser una bellesa que Déu ha creat; i, finalment, la pregunta més sincera i profunda de la primera carta. Rilke li recomana a Kapus que en l'hora més silenciosa de la nit es preguntin si per a ell escriure és una necessitat o no. De la resposta en depèn la manera d'acarar la vida: «Hi ha tan sols un mitjà. Entri dintre seu. Investigui el fonament que l'impulsa a escriure; esbrini si les seves arrels arriben fins a l'indret més profund del seu cor, confessi's a si mateix si es moriria en cas que l'impedissin d'escriure».

Aquestes cartes funcionen com el paratext del qual podem els temes que Rilke va treballar en els seus llibres de poemes: la malenconia, el repòs amb la natura, la creença en quelcom diví, la dificultat de l'amor, el presagi de la mort, i el gaudi de l'expressió artística. La contemplació i el recolliment en la natura són un tema cabdal d'aquestes cartes i de la poesia de Rilke. I això s'emparenta amb la idea que Rilke tenia de la sacralitat de la natura, i que també trobem en llibres com el *Gènesi* i els *Salms*. Si la natura ha estat creada per Déu, n'hem de tenir cura. Mai no podem englotir-nos-la. El poeta, a l'hora de crear, ha de romandre ben a la vora de la natura. Els poetes d'ara sembla que ho hagin oblidat.

Fa goig que la col·lecció «El Far» d'Angle Editorial hagi decidit reeditar, i, alhora traduir de bell nou, aquestes cartes de Rilke. Per una banda, la traducció al català de Farrés les enriqueix; per altra banda, penso que els pensaments de Rilke fan moure el món. Aquestes *Cartes a un poeta jove* donen ales al món. Fan néixer i aparèixer món al món.

Adrià Chavarria

Quan una dona parla...

Isabel Canet
Or i vellut. Retrats de dones de Gandia
Ajuntament de Gandia, 2007
252 pàgs.

Una part de l'imaginari col·lectiu d'una societat (és a dir, tot aquell patrimoni no material, que pertany més bé al camp de la ficció, de la cultura o de l'art) està bastit sobre personatges, succeïts o anècdotes que no passaran a la història escrita amb majúscules. De vegades, com fa Isabel Canet, basta recórrer a les vides quotidianes de nou dones, en aquest cas de Gandia, tot i que la localització podria ser qualsevol altra, per a ordinar un llibre bonic i il·lustratiu d'allò que ha sigut la batalla quotidiana d'uns personatges quasi anònims que s'han limitat, senzillament, a aportar a la seua societat (la Gandia que coneix les convulsions bèl·liques dels anys trenta, les tristors de la postguerra, els tímids canvis socioculturals dels seixanta, la caiguda de la dictadura i el camí inicial envers la normalitat democràtica dels vuitanta) allò de millor que hi podien aportar: el seu treball, el seu compromís militant amb la vida.

Or i vellut és un llibre bastit a partir dels retrats literaturitzats de nou dones de diferents extraccions socials, de diferents ideologies, però totes unides pel denominador comú de l'inconformisme, del seu afany de superació. Que el lector no hi busque cap altra grandesa, excentricitat o xafarderia. Estem davant d'un llibre discret, elaborat amb un respecte exquisit cap a les seues protagonistes, redactat amb elegància, sense cap voluntat periodística i sí molta intensitat literària. La veu d'Isabel Canet no pretén ser neutral, ni objectiva. Quan vol reconstruir ambients amb tot luxe de detalls, ho fa; o expandir-se en les descripcions costumistes, les que ens acosten amb realisme agredolç altres temps; i quan vol marcar la proximitat a través de la complicitat emotiva, o amenitzar les narracions amb notes d'humor o epi-

La fallida del model Barcelona

Joan Ramon Resina

La vocació de modernitat de Barcelona.

Auge i declivi d'una imatge urbana

Galàxia Gutenberg / Cercle de Lectors,

Barcelona, 2008

316 pàgs.

sodis d'una ironia molt marcada també ho fa. En aquest sentit, per exemple, paga la pena remarcar l'agilitat atractiva amb què l'autora tracta la personalitat d'Otilia Sancho, en el capítol titulat «El somriure de l'oceà». A més a més, encara que l'objectiu primer d'*Or i vellut* és retratar biogràficament cada dona, no ens passa desapercebuda la formació —i la vocació— d'Isabel Canet com a historiadora. I així, la vida de cada personatge està perfectament contextualitzada en els principals esdeveniments de l'època, i el text ens ofereix dades culturals, socials i antropològiques que van ordint una trama diversa de situacions, de posicionaments ideològics, de professions i/o de vocacions humanes.

Allò que inicialment era un treball encarregat pel Centre de la Dona de Gandia s'acaba convertint en un compromís de l'autora envers la condició silenciada de les dones: «Quan una dona parla, arrossega el discurs de tot de dones que hi viuen dins i que es prolonguen cap enrere generacionalment fins al principi dels temps [...] La dona actual, esdevinguda rica hereva, atresora els clams pels sentiments no expressats, per les paraules no proferides a causa d'una condició femenina condemnada al mutisme». Però Isabel en reconeix la distància avantatjada des del seu present: «No podem evitar sentir una gran tendresa per totes elles. I en la mateixa mesura, no podem evitar el desig d'apartar-nos decididament del que elles representen».

Paquita Egea Muñoz (filla de família republicana), M. Magdalena San Miguel Moragues (serventa), Otilia Sancho Lloréns (empresària pastissera), Clàudia Garcia Escrivà (mestra), Adelina Bataller Bataller (locutora de ràdio), Mariles Azcón Malonda (farmacèutica), Consuelo Tomàs Martínez (encaixadora de taronges), Sor Josefina Navarro Ferrer (religiosa), i Rosa Aparicio Ferrer (brodadora) no eren heroïnes abans de poblar les pàgines d'aquest llibre i no ho són des que les seues vides han passat a formar part de l'imaginari simbòlic d'una col·lectivitat. Però la sensibilitat literària d'Isabel Canet ens les ha fetes visibles des de la seua victòria més noble: haver plantat cara a un destí doblement sever, el que les va convertir en víctimes de la guerra i el que les va fer nàixer dones.

Maria Josep Escrivà

la Barcelona depauperada del Barri Xino, no sempre descrit amb precisió per la munió d'escriptors forans que el van visitar. Més endavant, *La plaça del Diamant* serveix a Resina per examinar la Barcelona derrotada en la Guerra Civil, mentre, finalment, deplora la seva descatalanització mitjançant una crítica lectura d'*El amante bilingüe*, de Juan Marsé, i s'endinsa en l'opulència de la Barcelona olímpica a través de *La ciudad de los prodigios*, de Mendoza.

Aquest itinerari al llarg de més de cent anys de la història de Barcelona convergeix en l'últim capítol on l'autor exposa la seva opinió sobre l'estat de la ciutat a començaments del segle XXI. Barcelona, explica l'assagista, ha perdut irrevocablement la seva catalanitat en favor d'una transformació constant vertebrada tan sols per la concepció de la ciutat com a espectacle. Resina és summament crític amb la gestió socialista de la ciutat i discrepa de la Barcelona desarrelada que descuida la identitat com a base decisiva de la sociabilitat. Així les coses, la cultura, lluny d'estar vinculada a la singularitat històrica del país, és tan sols un objecte de gestió, mentre la ciutat per viure-hi —malgrat els reiterats eslògans programats des de l'alcaldia— comença a veure's suplantada per la ciutat dels turistes.

La funesta combinació de construcció desbocada i turisme de masses que defineix la Barcelona actual, explica Resina, ve a concloure el *desenvolupisme* iniciat en l'etapa Porcioles que el projecte olímpic de Pasqual Maragall no va fer més que continuar. El Fòrum Universal de les Cultures va ser la darrera i més desafortunada etapa d'una opció que havia de conduir a la construcció d'una Gran Barcelona que, en opinió del nostre autor, «ha devastat la seva història per consumir-la com a imatge».

En els últims anys s'ha parlat a bastament de crisi del catalanisme. L'assaig que presenta Joan Ramon Resina contradiu, en part, aquesta feblesa. La seva aportació no és tan sols una convincent impugnació teòrica a un model de desenvolupament que, a hores d'ara, sembla definitivament esgotat, sinó també la demostració que, des d'un catalanisme compromès com el de Resina, és possible articular una via alternativa per redefinir el futur de la capital de Catalunya.

Xavier Filella

Per damunt del temps i les circumstàncies

El pare de qui açò escriu mai no ha comprat un monestir, ni sencer ni en ruïnes, però el pare de M. Dolors Farrés (Vic, Osona, 1962) sí que ho féu. Aquest fet ja suposa un detall de consideració per a destacar com aquesta periodista decidí bastir una novel·la sobre les restes del cenobi propietat de la seua família. Es tracta d'una obra que sembla haver-se encomanat de la paciència medieval per a veure la llum a les premses: set anys i mig de redacció i quatre per a ésser publicada. La seua gènesi es remunta a fa vint anys, quan, segons l'autora, tingué un flaix —i per què no un *remake* de la il·luminació de Randa?— que li suggerí l'argument. Sense cap dubte, tot s'ha congriat perquè sobre les restes del monestir de Sant Llorenç del Munt, del terme de Sant Julià de Vilatorrada, a vora dos segles de la desamortització, flamege de nou la vida monàstica, encara que potser amb uns matisos un tant insòlits per als agustins que habitaren el cenobi *in illo tempore*. L'autora remarca amb fermesa que aquesta novel·la sorgí molt abans que aquesta moda de la novel·la històrica. Aquesta obra restà com a finalista del premi Sant Jordi en la seua edició del 2007, sent el guanyador ni més ni menys que un narrador de la talla de Pep Coll.

La novel·la ens ofereix la història de l'amor homosexual entre dos monjos del cenobi. Aquesta passió, embolcallada en les dificultats de l'època, serveix de canemàs per a presentar tot un seguit d'altres històries laterals, de personatges, de relacions socials que dibuixen d'una manera bastant gràfica el que podria haver estat aquesta època convulsa. «*El monestir de l'amor secret* no és una novel·la històrica, com tampoc ho són moltes que es posen dins d'aquesta etiqueta»: així de contundent es mostra l'autora a l'hora de catalogar la seua obra. Ho justifica dient que els fets que s'hi expliquen a *El monestir de l'amor secret* «no són històrics» encara que «està tramada en una base històrica»,

que és la dels anys de la Pesta Negra i el Cisma d'Occident a la Catalunya interior. Aquesta distinció tampoc té massa importància, perquè es tracta d'una novel·la magnífica; magnífica perquè tant els personatges com l'argument estan força ben treballats i amb uns resultats que plauen el lector que cerca tensió, que cerca interès, que cerca una bona història com les d'abans i com les d'ara. I aquest relat ofereix tots aquests ingredients en dosis més que elevades. Des del nostre punt de vista, un dels errors més freqüents en la narrativa que pretén emparar-se sota el mantell de l'etiqueta històrica és que sovint hom presenta un discurs on per a justificar la seua ambientació es limita a encabir com a tascons ací i enllà, forçadament, personatges o detalls que de tant en tant ens pretenen recordar que som al S. XV o al XIX. La dificultat rau en reproduir les mentalitats, la manera d'actuar, establir una recreació coherent d'una època o almenys una recreació creïble en l'època. Malgrat les paraules de l'autora, aquesta novel·la creiem que aconsegueix notablement patentitzar els personatges d'època d'una faísó versemblant i creïble alhora que amb una gran complexitat psicològica. Un primer nivell consisteix en la reproducció dels decorats, dels paisatges; l'altre nivell, però, demana la reconstrucció mental de l'època. I M. Dolors Farrés ho aconsegueix en aquesta novel·la brillantment. En aquesta obra els personatges excel·leixen; en absolut plans o previsibles —hi ha res més

espantós que una novel·la on un lector ja endevina quin paper jugarà cadascun dels personatges?— esdevenen protagonistes amb veu pròpia. M. Dolors Farrés ha sabut crear una magnífica sèrie de veus secundàries que animen la tensió narrativa desenvolupada pels dos protagonistes principals fins extrems insospitats. És un dels majors encerts de l'obra des del nostre punt de vista. I domina tant aquest joc de protagonismes que fins i tot arriba a intercanviar els espais de rellevància narrativa a fi d'agilitar la ficció i proporcionar-li cops d'efecte molt agraïbles. Fet i fet, aquesta és una magnífica història d'amor en temps difícils, amb l'encant afegit de l'època i d'elements que per al lector del segle XXI resulten interessants: monestirs medievals, traduccions, medicina i religió... Però la qüestió principal és que ens conta una història amb la qual ens podem sentir fàcilment identificats —un amor perseguit o prohibit, la lluita per l'assoliment dels propis objectius, l'amor com a força de redempció i de sublimació de les dificultats. Tot un clàssic en la literatura. Com també resulta clàssica la gens difícil elevació a al·legòrics d'alguns dels personatges i de les situacions, fet aquest no gaire corrent en la novel·lística contemporània i que permet una doble lectura de l'espai narratiu. No ens resta cap dubte que el procés escripturari tan perllongat ha permès aquesta profunditat en les veus del discurs. Ara bé, si a més d'uns personatges reeixits, el decorat i els secundaris —si se'ns permet el símil cinematogràfic— resulten excel·lents, crec que ens trobem davant d'una obra que podem incorporar a la nostra biblioteca de referència, amb independència si segueix o no les modes de l'època. La bona literatura destaca amb llum pròpia i creiem que *El monestir de l'amor secret* resulta una novel·la que ens reconcilia amb el gènere.

M. Dolors Farrés
El monestir de l'amor secret
Proa, Barcelona, 2007
380 pàgs.

Alexandre Navarro

Catalunya

a la inquietant sala dels espills

Els catalans estan darrerament molt preocupats pel futur del seu país i del catalanisme. La profusió de títols sobre les perspectives futures de Catalunya o sobre el moment polític ha estat tanta que fins i tot hi ha hagut editor, poc sospitós de desafecte, que ha mostrat la seua irritació. En qualsevol cas, aquest capficament —certament obsessiu— és si fa no fa el símptoma més escandalós dels efectes trasbalsadors d'una nova i incerta situació històrica. D'una banda, hi ha les inseguretats provocades per la globalització i algunes de les seues conseqüències més evidents com és l'arribada massiva d'uns immigrants sovint poc proclius a segons quin tipus d'integració. De l'altra, el sentiment d'orfanat per part d'alguns notables després de dues llargues dècades d'invicte pujolisme. No és un clima precisament tranquil·litzador i menys encara quan la classe política s'ha d'enfrontar a una societat cada vegada més allunyada dels afers públics, abstencionista per cansament o per enuig. No cal dir tampoc que els greus problemes derivats de l'obsolescència de les infraestructures, els desenganys amb les promeses dels governs de Madrid, la desesperació d'uns en els erms de l'oposició o les baralles entre els prohoms dels distints tripartits —sovint ridícules i enervants— han excitat molt els fàcils de lletra i paraula. Fet i fet, la Catalunya d'avui, la seua societat, el seu sistema de partits, la seua economia, la seua centralitat geopolítica tenen poc a veure amb la que va inaugurar la democràcia. Ni TV3 i els seus presumptes efectes «nacionalitzadors» són ja el que eren, si se'm permet l'acudit.

En aquest context convuls, els uns i els altres s'afanyen bé a enyorar els temps passats i les velles receptes, bé a revisar les idees d'ahir i alhora actualitzar la imatge d'una societat que canvia de pell a

gran velocitat. En el fons, aquest desfici per explicar-se, aquests exàmens apressats de consciència són, d'alguna manera, producte del mateix estat d'inquietut, de la mateixa percepció d'indefinició, de la urgència per delimitar una situació relativament estable des de la qual fer projeccions d'aparència més o menys fiable.

Entre els molts llibres apareguts l'editorial lleidatana Pagès publica un aplec d'articles coordinat per Jordi Font sota el títol *Una idea de Catalunya. Aportacions al debat del catalanisme* (2008). Josep Maria Àlvarez, Ferran Mascarell, Miquel Iceta, Isidre Molas, Antoni Castells, Ernest Maragall o Raimon Obiols són alguns dels autors que han contribuït amb alguna aportació. Justament la d'Obiols trobe que és una de les més lúcides. El dirigent socialista, des d'un cert pragmatisme que pot resultar fins i tot antipàtic, critica les exageracions retòriques dels plantejaments sobiranistes —com ara les d'Alfons López Tena a *Catalunya sota Espanya* (2008)— o rebutja els identitarismes

ben sovint catastròfics, i valga com a exemple el cas valencià. En aquest sentit, Obiols creu que la voluntat de definir els valencians com uns catalans del sud *senso stricto* ha estat un element que ha afavorit l'hegemonia del PP i del nacionalisme espanyol al País Valencià. Podríem discutir llargament sobre l'oportunitat de l'exemple, però, sí, indubtablement l'hegemonia de la dreta hispanovalencianista i ultraliberal al país ha estat una autèntica catàstrofe no només per a la llengua o la cultura dels valencians sinó també per a qualsevol qüestió que guarde relació amb el seu benestar general. Sia com sia, per a Obiols, el risc principal que es planteja a la Catalunya del futur «és el d'una eventual centrifugació multicultural i cívica, el deteriorament produït per una progressiva confrontació d'identitarismes, en un marc de disgregació social, cultural i política». Paga la pena retenir que la seua idea de *causa comuna* s'oposa frontalment a la d'una *casa comuna* del catalanisme propugnada darrerament en clau de discurs per a la salvació nacional des de les files del nacionalisme conservador. Resumint molt, i en paraules d'Obiols, «Catalunya és de tothom, i la seua societat i les seves institucions no poden estar ni dividides ni en mans de cap partit, elit o grup de poder».

L'elegància dialèctica del socialista contrasta amb el to agre d'un tecnòcrata com David Madí desplegat en *Democràcia a sang freda* (2007). Madí fa una apologia del seu partit, CiU, i del seu cap, Artur Mas, una exaltació precisament del contrari que predica Obiols, és a dir, d'un catalanisme plural i sense exclusions. Injust amb personatges com el desaparegut Pere Esteve, o impertinent fins a caure en la grolleria amb d'altres com el president José Montilla o el líder republicà Carod-

Rovira, el lector té la sensació sovint d'estar escoltant sense voler-ho xafardejos de mal gust des de la paret mitgera del veí.

De la lectura del seu llibre pot deduir-se que Madí no ha deixat de ser un xic de casa bé, amb una certa educació, poca gràcia per a fer acudits i molts màsters, que es va posar a fer de cap de campanya d'un partit polític com hauria pogut entrar a treballar a una multinacional i al qual se li ha indignat que l'hagen vençut una autèntica colla de botafoguerades i oportunistes sense cap legitimitat.

Poc afortunat també el llibre de Josep Martí, *Ets de dretes i no ho saps. Crítica de la gran impostura catalana* (2008), en el fons una caricatura de mala qualitat del pensament d'esquerres i un cant als dubtosos avantatges, al meu parer, de sentir-se pròxim al pensament del senyor Camps, monsenyor García-Gasco i *tutti quanti*.

Prou més afortunat, malgrat l'acidesa d'algun dels comentaris, és el llibre

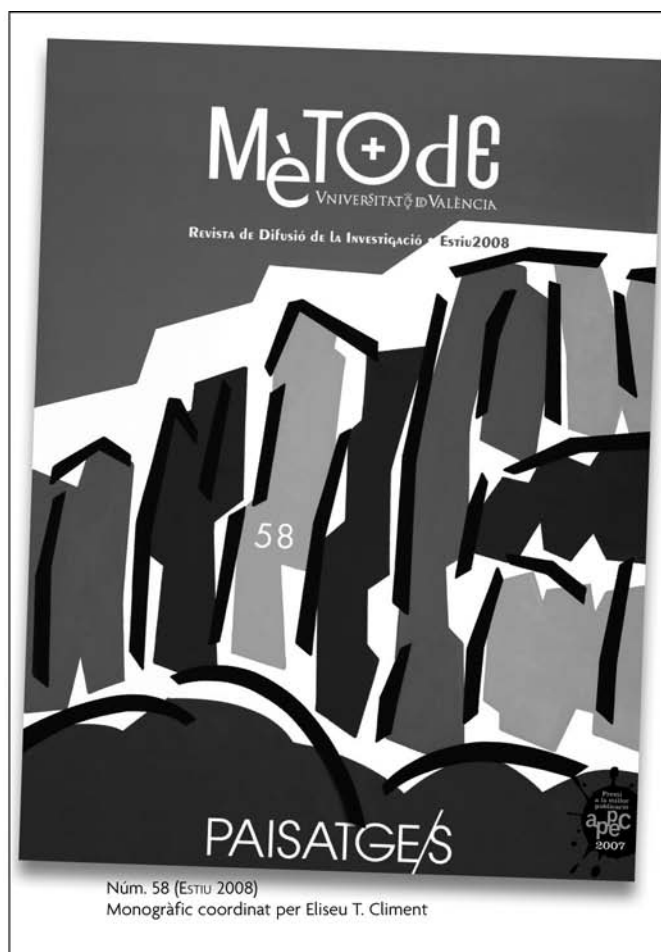
d'Isabel-Clara Simó, *Adéu, Boadella* (2008), una sentida contestació des del nacionalisme al desafortunat *Adiós, Cataluña* (2007) de l'agreguat actor.

Paga la pena de fer una ullada també als reculls d'articles *Pensament polític als Països Catalans, 1714-2014* (2007), coordinat per Jaume Renyer i Enric Pujol, i *Catalunya: estat de la nació* (2007), amb aportacions, entre d'altres, d'Heribert Barrera, Eric Bertran, Gabriel Bibiloni, Sean Connery o Aureli Argemí.

Altres novetats desiguals però ressenyables són les de Vicenç Villatoro, *L'engany: el segon tripartit o la desnacionalització de Catalunya* (2008); *Necessitem governants* (2007), d'Àngel Pes; *Delenda est Catalonia* (2008), d'Enric Vila Casas, o *L'Esquerra de la llibertat* (2007) de Jaume Renyer.

Així mateix, dos molts bons títols cobreixen l'etapa de l'expresident de la Generalitat de Catalunya, Pasqual Maragall. Es tracta d'*Una agenda imperfecta* (2008), de Josep Maria Vallés, i de *Mil dies amb PM* (2008), de Jordi Mercader. Tot plegat, Catalunya de ple a la sempre inquietant sala dels espills.

Francesc Viadel

Subscriu-te a Mètode i rebràs un regal exclusiu

Si et subscrius ara a la revista podràs escollir com a regal de benvinguda el llibre *Els nostres naturalistes*, de Josep M. Camarasa i Jesús I. Català, segon títol de la col·lecció MONOGRAFIES MÈTODE. Si ho prefereixes, podràs triar també entre el DVD amb els 50 primers números de MÈTODE, la samarreta dissenyada per Artur Heras amb el lema «Cultivar la ciència» o el llibre *Albert Einstein. El seu segle i la seua ciència*.

SUBSCRIPCIONS:
Servei de Publicacions de la Universitat de València. C/ Arts Gràfiques 13, València 46010.
Tel.: 96 386 45 61.

<http://www.metode.cat>

Preu Subscripció anual 2008 (4 números l'any): 20€ per a Espanya,
30€ per a l'estranger

La història capgirada

En la globalització, el centre de l'economia mundial, que semblava ancorat eternament a Occident, es desplaça ineluctablement cap a Orient. És un fet que els ideòlegs d'Occident tracten d'aturar, desprestigiar o encobrir, fabricant el fantasma de l'amenaça islàmica, el despotisme oriental i el xoc de civilitzacions. Ara bé, afirma Gunder Frank, això que ara passa, vist en perspectiva històrica, no és més que el retorn del centre del sistema econòmic allà on havia estat durant segles. Si volem entendre el que s'està esdevenint, cal *re-orientar* la recerca històrica, és a dir, dirigir-la cap a Orient, tot abandonant l'estret marc de l'eurocentrisme. Hem de recompondre el passat tal com fou realment per a poder entendre el present. Comprovarem, llavors, que el domini econòmic d'Occident ha estat un fet circumstancial, limitat en el temps i l'espai, i que la pretesa superioritat de la nostra civilització és tan sols un mite construït sobre una base falsa.

Gunder Frank desenvolupa, tot partint del segle X, i amb l'ajuda d'una abundant bibliografia, l'argumentari que sosté aquestes afirmacions. Identifica els eixos comercials, majoritàriament asiàtics, amb l'excepció veneciana, i del posterior comerç triangular (Gran Bretanya-Àfrica-Amèrica del Nord) al qual dona una importància secundària. Quantifica i compara el PIB, la renda per habitant i les taxes de creixement, fins el 1800 favorables a Àsia. Avalua la influència de les institucions i canvis culturals, la part més fluixa del llibre, tot arribant a la conclusió sorprenent segons la qual la *revolució científica* a Europa (de Galileu a Newton) no tingué una repercussió comparable a la invenció, pels xinesos, de la brúixola, la impremta i la pólvora. I finalment es pregunta com és que, malgrat tot, emergí Europa.

La resposta és contundent: perquè Àsia li deixà pas temporalment. A partir del 1500 Europa, fins aleshores completament marginal dins del sistema econòmic mundial, s'enganxa al vagó de cua del desenvolupament oriental exportant l'única mercaderia de què disposa, la plata americana, que serveix per impulsar el creixement a Àsia. I només entorn del 1800, aprofitant la recessió que travessa Àsia, aconsegueix Europa entrar en una etapa de desenvolupament autocentrat mitjançant un procés de substitució

André Gunder Frank
*Re-orientar. La economia global
en la era del predominio asiàtico*
PUV, València, 2008
455 pàgs.

d'importacions i, després, d'expansió dels seus mercats. Aquest fenomen, conegut com a *revolució industrial*, no fou efecte d'una ruptura gestada per l'originalitat de les institucions o de la cultura europees. Occident penetrà pel forat obert per una recessió secular de l'economia asiàtica, després d'un cicle expansiu de quatre segles, però retornarà a una posició perifèrica quan aquesta es redreçarà, cosa que ja està succeint.

Una interpretació totalitzadora i *holística* (terme i metodologia reclamats per Frank amb insistència) que fica al mateix sac segles distants, regions heterogènies i situacions molt

diverses, presenta inevitablement flancs febles. La primera qüestió hi seria la fiabilitat de les quantificacions. Cal dir en honor a Frank que fa servir les xifres d'autors eurocèntrics (Bairoch, Kuznets, Landes, Madison), els quals atorguen un nivell superior de renda per habitant a la Xina, encara en 1750. La diferència rau en el fet que per aquests autors les dades reforcen la idea de ruptura produïda per la revolució industrial, mentre que per a Frank confirmen una continuïtat momentàniament interrompuda. Ací es troba, em sembla, el problema principal de la seua interpretació. La visió de la història basada en un llarg termini amplíssim (del segle X al XXI) només li permet veure els grans cicles de creixement de caràcter secular, centrats sempre en Orient (segles X al XII, XV al XVIII, i XXI en endavant) passant per alt les discontinuïtats que contradueixen aquest moviment.

Frank referma que les dades desmenteixen la formació, a partir del segle XV, d'una economia-món amb centre a Europa, com afirma Wallerstein. Aporta arguments interessants, com ara el volum ínfim del comerç holandès comparat amb el comerç intraasiàtic, o els fluxos de capital d'Europa cap a Àsia. Tanmateix, minimitza canvis transcendents, esdevinguts a Europa, i es desfà amb lleugeresa dels qui els defensen: la formació dels Estats moderns (Anderson), el poder militar que permeté a Anglaterra penetrar a l'Índia (M. Mann), la fixació dels drets de propietat i la creació d'institucions capitalistes (North), els avanços tecnològics (Landes), la cultura individualista i els canvis polítics que l'acompanyen (Weber), l'eficiència d'un sistema basat en el benefici i la inversió (Marx). Aquestes transformacions potser no autoritzen a parlar d'hegemonia d'Occident, d'ençà del segle XV, però prepararen l'explosió dels segles XIX i XX i el desplaçament indubtable del centre de l'economia mundial. En aquest punt l'autor, entestat a combatre l'eurocentrisme, força els arguments i és poc convincent. Tot i les insuficiències assenyalades, el llibre és dens i sòlid, molt ben documentat, i la proposta de *re-orientar* la històrica és un repte pendent.

Revista de revistes

La revista de cultura contemporània publicada en anglès per l'Institut Ramon Llull amb la col·laboració editorial de PUV té com a vocació promoure el coneixement exterior de la cultura i el pensament d'expressió catalana. El darrer número dedica el dossier a un tema d'actualitat radical: "Facing a troubled past: history and memory". Amb aportacions d'Albert Balcells, Borja de Riquer, Andreu Mayayo, Dolors Genovés, Queralt Solé i F. M. Àlvaro, s'hi presenta un panorama complet de l'experiència, els debats i les qüestions obertes al voltant de la manera d'encarar un passat tràgic, fosses amb víctimes sense identificar incloses. A més, s'ofereixen assaigs de Victòria Camps (sobre ciutadania republicana), Joan Prats (sobre el populisme), Julià Guillamon (literatura de l'exili), i notes culturals a càrrec de Carme Puche, Pilar Vélez i Xavier Pla, que tracten respectivament del centenari de l'IEC, Rusiñol i la Barcelona modernista i la història de la novel·la *Incerta glòria*, de Joan Sales. Dues converses, amb Xavier Rubert de Ventós i amb Quim Monzó, i ressenyes de llibres, completen el sumari d'una revista que tradueix un bon nombre d'articles ja apareguts en publicacions culturals catalanes. (Núm. 3, 2008, IRL, Diputació 279, 08007 Barcelona / PUV, Arts Gràfiques 13, 46010 València).

Pasajes

Coordinat per Justo Serna i Anacleto Pons el número de tardor d'aquesta revista de pensament contemporani publica un dossier sobre Internet, llibres i cultura digital, amb aportacions de Robert Darnton, Julia Puig, Justo

Serna, Anacleto Pons, Manuel Talens i Paul Mathias, que analitzen les diferents dimensions d'un fenomen que ha pres ja carta de naturalesa en la vida quotidiana, el treball, la recerca i la difusió del saber, fins al punt d'obligar-nos al replantejament d'algunes pràctiques i institucions ben assentades, com ara el llibre i les biblioteques, la docència o les tècniques d'estudi. A més, Javier Echeverría, un dels primers experts en aquestes qüestions, és entrevistat. Per una altra banda, J. M. Sánchez Ron escriu sobre poder i ciència en un món globalitzat i canviant, Àlex Matas sobre el testimoni, l'escriptura i la responsabilitat històrica, i Mario Amorós sobre Salvador Allende com a referent per al segle XXI. Cal destacar, entre les ressenyes, la que dedica Francisco Fernández Buey a l'autobiografia de Rossana Rossanda, que titula "Per al llibre blanc del comunisme al segle XX". (Núm. 27, tardor 2008, PUV-Fundación Cañada Blanch, Arts Gràfiques, 13, 46010 València).

Eines

"El compromís polític" és l'encapçalament del darrer lliurament. En un context en què "els polítics" reben indiscriminadament, es tracta de reflexionar sobre les arrels i el sentit d'un compromís públic viscut a fons, en el qual coincideixen tendencialment vocació i professió, amb efectes sovint positius i honorables i de vegades no tant. Marina Llansana escriu en defensa de la políti-

ca, Ernest Benach sobre política com a pedagogia, Mariona Ferrer sobre participació democràtica més enllà del vot, Arantxa Capdevila sobre comunicació i democràcia mediàtica, i Mònica Sabata sobre la política com a eina de transformació. A més, Joan Botella conversa amb Joan Ridao al voltant de qüestions polítiques. La revista aborda més temes, com ara dinàmiques electorals (M. Amorós), comportament electoral dual a Catalunya (C. Riba), Turquia en transformació (E. Soler), i inclou també comentaris sobre llibres, a càrrec de G. Bel, G. Muñoz, A. Parés i J. Mateu, que ressenyen obres de Tim Hardford, Emili Gómez Nadal, Manuel Castells /Marina Subirats i Tomeu Martí. (Núm. 5, estiu 2008, Fundació Josep Irla, Calàbria 166, 08015 Barcelona).

Via

Bona part es dedica a l'anàlisi del Maig del 68, quaranta anys després. Hi escriuen Agustí Pons, Francesc-Marc Àlvaro, Luc Ferry, Damià Pons, Salvador Giner, Carles Llinàs i Jordi Graupera, veus plurals que componen una aproximació útil a un fenomen complex que va trasbalsar la societat europea, eliminà residus autoritaris i estructures jeràrquiques i culminà la transició a un cert aprofundiment democràtic i de llibertats. La lectura del dossier és profitosa, perquè apunta visions prou elaborades i no sempre coincidents. A més hi ha anàlisis de qualitat sobre temes diversos, com ara televisió i identitat nacional (S. Cardús), acomodació política als estats plurinacionals (F. Requejo), la felicitat dels ciutadans (R. Ribera) o *Incerta glòria* de Joan Sales (X. Pla i O. Mongin). (Núm. 6, 2008, Centre d'Estudis Jordi Pujol, Passeig de Gràcia 8-10, 08007 Barcelona).

Aquestes pàgines de novetats bibliogràfiques són patrocinades pel Servei de Política Lingüística de la Universitat de València:

EDITORIAL AFERS

Calhoun, Craig: *Nacionalisme*, 208 pàgs.

Cattini, Giovanni C.: *Prat de la Riba i la historiografia catalana. Intel·lectuals i crisi política a la fi del segle XIX*, 362 pàgs.

Comas i Güell, Montserrat: *Víctor Balaguer i la identitat col·lectiva*, 264 pàgs.

Ferrando, Antoni (ed.): *El Primer congrés Internacional de la Llengua Catalana i el País Valencià*, 274 pàgs.

Fuster, Joan: *Heretgies, revoltes i sermons. Tres assaigs d'història cultural*, 228 pàgs.

Garcia Martínez, Sebastià; Salavert Faviani, Vicent L.: *L'ocupació franquista de la Universitat de València el 1939*, 168 pàgs.

Rubiralta i Casas, Fermí: *Daniel Cardona i Civit*, 228 pàgs.

Solé i Barjau, Queralt: *Els morts clandestins. Les fosses comunes de la Guerra Civil a Catalunya (1936-1939)*, 610 pàgs.

Viciano, Pau: *Barres i corones. La bandera de la ciutat de València (segles XIV-XIX)*, 88 pàgs.

EDICIONS BROMERA

Barberà, Elies: *Aixàtiva, Aixàtiva*, 104 pàgs.

Barrachina, Eduardo: *Espais naturals, paratges per descobrir*, 144 pàgs.

Bodí, Francesc: *El soroll de la resta*, 248 pàgs.

Capilla, Juli (ed.): *Antologia Vicent Andrés Estellés*, 224 pàgs.

Connolly, John: *Els turmentats*, traducció de Carles Miró, 400 pàgs.

Cuenca, Maria Josep: *Gramàtica del text*, 152 pàgs.

Franco, Josep: *Rondalles valencianes*, dibuixos d'Enric Solbes, 128 pàgs.

Granell, Marc: *Oda als peus i altres poemes*, dibuixos de Manuel Granell, 64 pàgs.

Homes, A. M.: *La filla de l'amant*, 232 pàgs.

Lacreu, Josep: *Diccionari de Primària*, 1.072 pàgs.

Lozano, Urbà: *Plagis*, 208 pàgs.

Luque, Bartolo: *El món per un forat*, 216 pàgs.

Machirant, Francesc (ed.): *Llibre dels fets. Jaume I*, 272 pàgs.

Mahfuz, Naguib: *La batalla de Tebes*, 296 pàgs.

Pamuk, Orhan: *Altres colors*, 408 pàgs.

Picó, Maria Josep: *El planeta i tu*, 139 pàgs.

Rushdie, Salman: *Els fills de la mitjanit*, 608 pàgs.

Sarrià, Xavi: *Històries del Paradís*, 152 pàgs.

Senabre, Enric: *El sabor de la ciutadania*, 160 pàgs.

Torreño, Antoni: *Deesses per nassos*, 128 pàgs.

EDICIONS DEL BULLENT

Castellano, Pep: *Els pirates no ploren*, 96 pàgs.

Gisbert, Francesc: *Les cares de la integració. Per a entendre el racisme*, 72 pàgs.

Gisbert, Francesc: *Màgia per a un poble*, 270 pàgs.

Gisbert, Toni: *El mico destronat. Per a entendre qui som*, 80 pàgs.

Martínez, Virgínia; Ribes, Sara: *La reina Mariola*, 48 pàgs.

Siscar, Anaïs: *La Bruixa de Diània*, 128 pàgs.

Valor i Vives, Enric: *Rondalles*, format de regal.

CEIC ALFONS EL VELL

AA.DD.: *El viatge del Tirant* (CD).

Calvo, Leandro: *Hidrografia i Geologia valenciana*, 496 pàgs.

Gregori Escrivà, Miquel: *La fàbrica de taulells del Pilar a la Font d'en Carròs*, 175 pàgs.

López Fernández, José: *Història de la Vital. Indústries de conserves i derivats cítrics a Gandia*, 175 pàgs.

Monjo, Joan M.: *77 mirades a un mateix paisatge*, 123 pàgs.

Moscardó Sabater, Emili: *El pobla-*

ment romà durant l'Alt Imperi. La comarca de la Safor-Valldigna (CD).

Pellicer i Rocher, Vicent: *Història de l'Art de la Safor. Segles XIII-XVIII*, 410 pàgs.

Ródenas Mayor, Xavier; Sendra Pérez, Josep; Peiró Barrero, José María: *Els boscos de la Safor*, 182 pàgs.

DENES

Abelló, Montserrat: *El fred íntim del silenci*.

Biosca, Vicent: *El lladre de pebrassos*.

Gutiérrez, Ignasi: *70 grams*.

Hauf, Albert: *En el món de sant Vicent Ferrer*.

Martí Mestre, Joaquim: *Els col·loquis valencians atribuïts a Carles Leon*.

Mena, Juanvi: *Ka i les mercenàries*.

Newman, J. Henry: *Isaïes, profeta de Nadal*.

Piñán, Berta: *Un mes i altres poemes*.

Salvador, Carles: *Narrativa*.

EDICIONS DE 1984

Honoré de Balzac: *Sarrasine*, traducció de Jaume Costa, 124 pàgs.

Goodwin, Jason: *La serp de pedra*, traducció de Maria Iniesta i Agulló, 326 pàgs.

Lara, Jordi: *Una màquina d'espavilar ocells de nit*, 273 pàgs.

Serrahima, Maurici: *Dotze mestres*, 398 pàgs.

EDICIONS 62 / EMPÚRIES / COLUMNA

Auster, Paul: *Un home a les fosques*, traducció d'Albert Nolla, 176 pàgs.

Casanovas, Jordi: *La Ruïna*, 96 pàgs.

Calders, Pere: *La ciutat cansada*, edició de Jordi Castellanos, 232 pàgs.

Ferran, Jaume: *Diari de tardor*, 208 pàgs.

EL GALL EDITOR

Andrade, Eugénio de: *Ofici de paciència*, 115 pàgs.

Roth, Henry: *Digueu-ne son*, 564 pàgs.

Xirinacs i Díaz, Sergi: *Ignició*, 65 pàgs.

GRUP RBA

Erra, Ramon: *Desfent el nus del mocador*, 206 pàgs.

Rafart, Susanna: *Les tombes blanques. Contes de la Mediterrània*, 125 pàgs.

LEONARD MUNTANER EDITOR

Brauman, Rony; Sivan, Eyal: *Elogi de la desobediència. Seguit del guió de la pel·lícula Un especialista (el judici d'Eichmann a Jerusalem)*, 201 pàgs.

Carreras Aubet, Anna: *Tot serà blanc*, 136 pàgs.

Mas i Vives, Joan: *Com una vella cançó*, 256 pàgs.

Mayol, Maria: *Assaigs poètics*, 192 pàgs.

Mira, Joan Francesc: *En un món fet de nacions (i altres textos i papers)*, 174 pàgs.

Roig, Albert: *La mort i la primavera de Mercè Rodoreda (versió dramàtica)*, 62 pàgs.

Valentí, Helena: *La dona errant*, edició a cura d'Adrià Chavarría, 176 pàgs.

Vélez, Francesc Josep: *El lament d'Europa*, pròleg de Jesús Rivelles Esquirol, 105 pàgs.

EDITORIAL MOLL

De B. Moll, Francesc: *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears*, 260 pàgs.

Marí, Manel: *El tàlem*, 60 pàgs.

Mesquida Sansó, Jaume: *Arrels de llum*, 92 pàgs.

Simon Gueullette, Thomas: *Els mil i un quarts d'hora. Contes tàrtars*, traducció d'Encarna Sant-Celoni i Verger, 697 pàgs.

PERIFÈRIC EDICIONS

Cano, Carles: *Contes d'ahir i de sempre*, il·lustracions de Paco Giménez, 89 pàgs.

Ribera, Paulina: *El repte d'ensenyar a escriure. L'inici d'ensenyar a escriure. L'inici de la producció de textos en Educació Infantil*, 242 pàgs.

Rodríguez Gonzalo, Carmen (ed.): *La lengua escrita y los proyectos de trabajo. Propuestas para el aula*, 207 pàgs.

Tranströmer, Tomas: *La plaça salvatge*, 75 pàgs.

PROA

Gimeno, Xavier: *Fuga*, 248 pàgs.

Calvo, Lluís: *Cent mil déus en un cau fosc*, 81 pàgs.

Modiano, Patrick: *En el cafè de la joventut perduda*, 144 pàgs.

Nadal, Bernat: *El vestit vermell*, pròleg de David Castillo, 77 pàgs.

Roure, Eduard: *Lligall trobat a la Cabana*, 128 pàgs.

EDICIONS DEL SALOBRE

Bobin, Christian: *La presència pura*, 34 pàgs.

Cardoso Pires, José: *De profundis. Vals lent*, 62 pàgs.

Cardoso Pires, José: *El delfí*, 270 pàgs.

McCullers, Carson: *Rellotge sense busques*, 298 pàgs.

Riera, Miquel Àngel: *Obra narrativa*, 1.550 pàgs.

Terron, Àngel: *Art breu. Antologia 1973-2008*, 123 pàgs.

TRES I QUATRE

Guzmán Moncada, Carlos: *Una geografia imaginària: Mèxic i la literatura catalana de l'exili*, 300 pàgs.

Egea, Octavi: *Lost Persons Area*, 113 pàgs.

Martínez Marzo, Isidre: *Cementiri dels Anglesos*, 142 pàgs.

Vilaseca, David: *L'aprenentatge de la soledat*, 432 pàgs.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

LLIBRES

AA.DD.: *Historia de Xàtiva*, col. «Història i Geografia Local», 528 pàgs.

Alfonso, Isabel: *La historia rural de las sociedades medievales europeas. Tendencias y perspectivas*, col. «Història», 308 pàgs.

Arocas, N.C.; Calañas, J.A.; Calero, A.R., eds.: *Friedrich Schiller. Estudios sobre la recepción literaria e interdisciplinar de su obra*, col. «Oberta», 149, 300 pàgs.

Blanco, Alda; Thomson, Guy, eds.: *Visiones del liberalismo. Política, identidad y cultura en la España del siglo XIX*, col. «Història», 236 pàgs.

Casanova, Emili; Echenique, M. Teresa, eds.: *El deler per les paraules. Les aportacions de Germà Colón a la romanística*, col. «Oberta», 154, 322 pàgs.

Cawsey, Suzanne F.: *Reialesa i propaganda. L'eloqüència reial i la Corona d'Aragó, c. 1200-1450*, col. «Història», 224 pàgs.

Cingolani, Stefano Maria: *Gestes dels Comtes de Barcelona i Reis d'Aragó*, col. «Fonts Històriques Valencianes», 32, 140 pàgs.

Cingolani, Stefano Maria: *Libre dels reis*, col. «Fonts Històriques Valencianes», 33, 256 pàgs.

Darwin, Charles R.: *La lluita per la vida*, col. «Breviaris», 20, 92 pàgs.

Ferrero, Remedios; Guia, Lluís, eds.: *Corts i Parlaments de la Corona d'Aragó. Unes institucions emblemàtiques en una monarquia composta*, col. «Oberta», 151, 660 pàgs.

Frank, André Gunder: *Re-orientar. La economia global en la era del predominio asiàtic*, col. «Història», 460 pàgs.

Julià Emperador, dit l'Apòstata: *Contra els galileus*, col. «Breviaris», 17, 118 pàgs.

Klemperer, Victor: *Assaigs*, col. «Breviaris», 18, 156 pàgs.

Mas i Miralles, Antoni, ed.: *Antoni Almúnia: Libre de tots los actes, letres, privilegis y altres qualsevol provisions del Consell d'Oriola*, col. «Fonts Històriques Valencianes», 35, 516 pàgs.

Orlandi, Angela: *Mercaderies i diners: la correspondència datiniana entre València i Mallorca (1395-1398)*, col. «Fonts Històriques Valencianes», 29, 724 pàgs.

Ricoeur, Paul: *Sobre la traducció*, col. «Breviaris», 13, 80 pàgs.

Roberts, J.A.G.: *Historia de China*, col. «Història», 392 pàgs.

Viciano Navarro, Pau: *Regir la cosa pública. Prohoms i poder local a la vila de Castelló (segles XIV - XV)*, col. «Història», 384 pàgs.

Wallerstein, Immanuel: *L'universalisme europeu. La retòrica del poder*, col. «Assaig», 19, 128 pàgs.

REVISTES

L'Espill, 28, «Comunicació i poder», 196 pàgs.

Mètode, 58, «Paisatges», 148 pàgs. «Els nostres naturalistes, vol. 2», 384 pàgs.

En certa manera les gloses sobre la paràbola vital de Josep Vicent Marqués (1943-2008) estan fora de lloc o són prematures. Només la distància temporal podria matisar la càrrega d'arrogància o impostura d'entrar en terrenys massa personals, tan arriscats. La paradoxa, però, és que vida i obra resulten indestriables en J. V. Marqués, sociòleg que havia estudiat Dret, que centrà inicialment l'atenció en les possibilitats nacionals del País Valencià, un pioner de l'ecologisme que dedicà molta reflexió, precisament, al que podríem dir-ne «sociologia de les relacions personals». Perquè Marqués «vivía» les teories, elaborava idees per a la intervenció social o per al que ell entenia com a pràctica política, basada en el contacte directe amb grups que volien «aclarir» les idees. Posteriorment exploraria terrenys mediàtics més amplis.

A més, encara resta pendent una reconsideració de l'evolució del País dels anys seixanta ençà, on cal situar les aportacions de Marqués. Convindria fer-ho. Avui el seu perfil apareix una mica desdibuixat, sota el pes d'un present aclaparador que esborra els referents i la història, fins i tot la més recent. Avui un intel·lectual com Marqués, anticapitalista radical, hereu de Maig del 68, nacionalista, ecologista i feminista (o antipatriarcal) per oposició visceral a totes les opressions, té un punt de figura exòtica, amb la qual no se sap ben bé què fer-ne.

I tanmateix, existí un temps en què València era un laboratori d'idees on podien sorgir elaboracions o projectes

Josep Vicent Marqués: pensar a contracorrent

impensats, malgrat la confusió o la immaduresa. Un laboratori actiu i vibrant, marcat per una gran opacitat (imposada per la dictadura). Marqués fou fill d'aquest ambient d'incitacions, membre del Partit Socialista Valencià, fundador de Germania Socialista, autor d'un assaig sobre la ideologia valenciana com *País perplex* (1974), que convé llegir, o rellegir, perquè parla d'un País que ja no existeix però que continua viu en alguns replecs de la societat valenciana, i perquè és un text brillant, representatiu d'un estil idiosincràtic.

S'ha presentat Marqués com a exponent d'una visió del País alternativa al «fusterianisme», no tan *catalanista*. És curiós, ara tot és buscar aquesta mena d'alternatives, que podrien reconciliar amb la comunitat triomfant. I tanmateix, el combat de Marqués als anys seixanta i setanta era contra l'esquerra emergent, sucursalista, per dur-la al terreny del nacionalisme. Per això escrigué el pamflet «Per què com a marxistes som valencianistes», i no es mogué d'aquesta posició. D'altra banda, Marqués (professor de Sociologia a la Facultat d'Econòmiques el curs 1968/69) fou la primera persona a qui vaig sentir dir sistemàticament

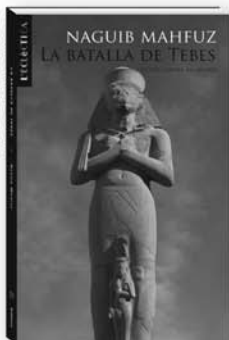
«català» per referir-se al valencià. Supose que la seua capacitat d'ironia i blasme, adobada amb humor, respondria adequadament tot intent de fer-lo passar per antecedent d'una tercera o quarta via.

Resta per fer el recompte rigorós d'una obra dispersa. Marqués va escriure molt, en registres diversos. Començà preocupat pels aspectes socials i de mentalitat de la qüestió nacional i per vessants històrics de la política valenciana (el paper de la Dreta Regional Valenciana, per exemple), i després passà al tema ecològic (*Ecología y lucha de clases*, 1978) i a la sociologia de la vida quotidiana (*No és natural*, 1980). Preparà durant anys una tesi sobre «dominació masculina», escrigué centenars d'articles, donà milers de xarrades. També escrigué ficció i algun assaig en castellà (com ara *Qué hace el poder en tu cama*). Entenia la política com a agitació amb un component de dinàmica de grups. El terreny de la política democràtica, amb les seues llums i ombres, la que ens ha tocat viure, li era bastant alié. Fill, doncs, d'una època (la del franquisme decadent i la Transició) que ha quedat enrere. Però caldrà dir-ho: un intel·lectual considerable, espill de les nostres preocupacions, motor de rebel·lia, espurnejant i enginyós. Una figura irrepetible, que ensopegà amb la tradicional impermeabilitat d'una societat on tot estava bastant més lligat del que havíem pensat.

Gustau Muñoz

Novetats tardor

DEL PREMI NOBEL
NAGUIB MAHFUZ

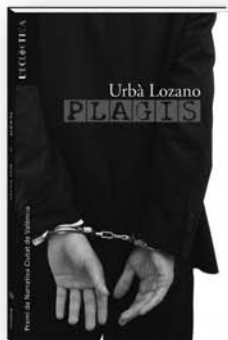
Una gran història èpica amb guerres, venjances i amors impossibles.

PREMI BEST
BOOKER OF THE BOOKERS

El relat de la vida de Saleem ens acosta alhora la història apassionant de l'Índia moderna.

PREMI DE NARRATIVA
CIUTAT DE VALÈNCIA

Una obra original, inimitable, tot i que el títol jugue a despistar-nos.

PREMI ENRIC VALOR
DE NOVEL·LA

En plena maduresa, Bataller sent la rutina aturar-se i deixar pas al compte enrere.

www.bromera.com
edicions

bromera

Àlbums!

Un bon símptoma

A principis dels anys vuitanta, en els inicis de la literatura infantil en valencià, eren poques les editorials que s'atreuen a publicar llibres amb una generosa quantitat de dibuixos a color. N'hi havia, naturalment, honroses excepcions, com les obres guardonades amb els premis Enric Valor que publicava Bullent, i hi havia també algunes publicacions institucionals. En qualsevol cas, eren pocs els àlbums en el sentit que li donen al terme els especialistes actuals. Una situació que es perpetuà en la dècada dels noranta, en què es crearen la majoria de les col·leccions infantils actives en l'actualitat, amb il·lustracions que exercien de complement accessori al text i majoritàriament en blanc i negre. L'alternativa a color resultava —i, potser, resulta encara— inviable econòmicament per a la salut econòmica de les empreses editorials valencianes.

Per tant, patiem d'una anormalitat en l'oferta de llibres per a xiquets i xiquetes que, per sort, sembla que s'ha començat a suplir des de fa uns anys, gràcies a l'aposta de, bàsicament, dues editorials: Edicions Brosquil i Tàndem Edicions. De Brosquil hem de ressenyar dues col·leccions: «El somni de...», molt interessant, ja que en cada llibre ens proposa un acostament a la pintura dels grans artistes plàstics —Van Gogh, Picasso, Velázquez, Goya...—, i «Estrella Polar», una col·lecció més variada que compta ja amb vint títols. D'aquesta col·lecció, centrants nos només en els últims llibres publicats, ressenyaria obres com *Un conte de balenes*, de Mònica Gutiérrez Serna; *El País del Gris*, de Marta Rivera Ferner; *Somnis de llana*, de Mercè Sendino, i *Cristòfol Colom: una mar, dues vores*, de Marta Rivera i Alberto Urcaray, dignes tots d'un estudi més detallat.

Però, sobretot, destacaria la col·lecció «Àlbums Il·lustrats» de Tàndem. Aquesta col·lecció es diferencia per la diversitat formal de cadascun dels llibres. No té l'homogeneïtat de les anteriors, però això la fa encara més imaginativa i atractiva. De fet, potser, és una de les millors que hi ha en el mercat del llibre en català i compta amb vora deu títols, els primers dels quals foren de la il·lustradora Montse Gisbert, a qui li devem, entre altres, els dos excel·lents llibres que tenen com a protagonista un elefant, *L'abecedari de Potam*, *l'elefant i Potam i els colors*. Tant l'un com l'altre destaquen per la narració d'unes històries senzilles, però suggeridores, i per la integració estètica perfecta entre el text i les imatges, amb un ús viu i alegre del color.

A més, hem d'afegir els extraordinaris llibres publicats recentment, com ara *Gran recull de mentides il·lustrades*, d'Aitana Carrasco, que estimula la ironia dels infants, amb escenes impactants i una adequada combina-

ció de diversos tipus de dibuixos, més o menys realistes, amb formes molt dinàmiques i una gran varietat de textures pictòriques. Varietat que tenen també, per exemple, *Què li passa a Laia?*, de Javier Sobrino i Pablo Amargo, que corprèn pel contingut, o *Gallons de taronja*, de Françoise Legendre i Natali Fortier, un llibre que combina pinzellades, traços de llapis, ceres, etc., amb un dibuix molt gestual que ajuda a la lectura d'una història bella i trista —per la mort de l'avi— que aflora una rica explosió de sentiments.

Sentiments que predominen en *Les coses que guardes*, de Mònica Gutiérrez Serna, un llibre diferent amb il·lustracions més realistes, en blanc i negre, que deixen a la vista els traços i les línies del dibuix, amb una trama més poètica que narrativa, en la línia d'un altre dels àlbums, *El capità no recorda el seu nom*, de Nicola Troshinsky, amb uns dibuixos amb colors no molt variats, però vius, que resulten, sobretot, evocadors i que ressalten una història que commou. Finalment, *Per què vivim als afores de la ciutat*, de Peter Stamm i Jutta Bauer, més clàssic en la distribució espacial del text i de les il·lustracions, és un llibre singular per la riquesa de la història que conta.

En definitiva, una aportació de gran qualitat que ens fa pensar que la fortalesa i el dinamisme de la producció editorial valenciana de llibres per a infants ha aconseguit un bon grau de normalitat. La pena és que la majoria dels àlbums no són de producció autòctona, sinó traduïts, i, per tant, caldrà donar una oportunitat als autors valencians. En qualsevol cas, benvinguts siguen els àlbums! Són un bon símptoma.

Josep Antoni Fluixà

Júlia Zabala tria 'Abd Al-Wahhab Al-Bayati

'Abd Al-Wahhab Al-Bayati (Bagdad, 1926 — Damasc, 1999) és un dels més grans poetes àrabs. Pertany a la generació poètica iraquiana dels anys 50 que va introduir la poesia àrab en el món literari contemporani. Poeta de l'exili, del símbol, de la recreació del mite sumeri, exalta l'heroïcitat entre la recerca de l'amor i de la mort, baixa als inferns i espera el moment de la resurrecció entre les ruïnes del pobles que s'enfonsen sota el pes de les bombes en l'antiga Babilònia.

El poema «Retorn a Babilònia» pertany al llibre *Aquell que ve i que no ve* (Alladhi ya'ti wa laya'ti) escrit el 1966 i del qual no disposem de traducció al català publicada. El poeta reclama la dignitat de l'ésser humà que mor com una estrella, mirant el cel, sota el foc enemic però dempeus i sentint-se amo del seu destí. Com els herois clàssics.

Ishtar, la deessa babilònica de l'amor i la guerra ompli gran part de l'obra poètica de l'iraquià i en aquest poema veiem com li reclama el retorn dels inferns perquè, al capdavall, el seu amant Tammuz, déu de la primavera, no tornarà. Ens cobreix un vel fi de tristesa, de l'epicitat del desert, de les pedres que conformen el paisatge vital de tot un poble hereu d'una desolació ancestral. El poeta crida per damunt de les cendres, la pluja, la nit. Crida reclamant una nova Ishtar que rescate el seu poble dels inferns. Reclamant la pluja que netege les ferides. Perquè per damunt de tot el nostre miracle és morir dempeus, esclatar com un estel. Plantar-li cara al destí.

Cada dia retornem a una Babilònia que continua enfonsant-se sota el pes de les bombes. La quotidianitat ens immunitza. S'anestesiïen les consciències i Al-Bayati reclama, amb una actualitat vivíssima, una nova dignitat.

Els versos del poeta s'escolen amb una disfressa de mitologia, amb la bellesa quasi arqueològica de les paraules que ens traslladen a uns dels bressols de la humanitat, per recordar-nos l'existència del drama. En altres poemes ens parlarà de Nisapur, de Granada, de Berlín, de Beirut... Però en tots ells ens colpirà la paraula plena de l'hereu de la bellesa entre el drama.

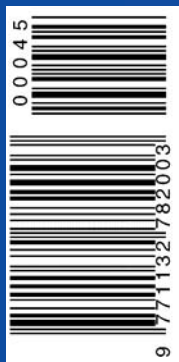

RETORN A BABILÒNIA

El miracle de l'home és morir dempeus:
Els ulls en alt, mirant els estels.
Encara que mora, encara que el foc enemic el destrüisca,
el seu miracle és encendre la nit,
suportar el colp de la fortuna adversa.
Ser amo del seu destí.
Senyor! Em van dir els estels de l'estany
que ja derrotat i febril
va passar Alexandre el Gran a cavall.
Ai, estels!
Babilònia roman sota la haima de la nit.
En les seues ruïnes udolen els xacals,
plens de pols els ulls tristos i buits.
Als peus del temps, Babilònia espera la resurrecció.
Ah, Ishtar, aixeca't i ompli els gots!
Mulla els llavis d'aquest lleó ferit.
Aixeca't a vetllar amb els xacals
i els gemecs del vent.

Fes caure la pluja en aquestes ruïnes tristes.
Però Ishtar continua amb les mans tallades sobre el mur:
La pols, el silenci i l'herba cobreixen el seu rostre,
muda pedra de les despulles desolades.
Torna, Ishtar, a la llegenda com espiga o sol sense migdia,
com una dona de fum, escudella trencada.
Perquè —ai, estimada!— Tammuz no tornarà a la vida.
Babilònia sense bàlsams, viàtic ni destí,
sota la volta de la nit vesteix un sudari de cendres.
Ishtar! Vaig cridar a les pedres
que em van respondre com un eco:
Ishtar! Ishtar!
I per fi va caure la pluja
i van esquerdar-se les parets
rere la lluna enfonsada sota les ruïnes.

Del llibre *Aquell que ve i no ve*
Traducció de Júlia Zabala.

EXPOSICIÓ LOS NICARAGÜENSES

>Des del 29 de setembre fins
el 12 de novembre de 2008

>De 9 a 21 hores
tots els dies de la setmana

>Sala Luis Vives
Centre Cultural Bancaixa
Plaça Tetuan, 23. València

Selecció de fotografies que aproximen
al públic a l'autèntica realitat de la Nicaragua actual

Bancaixa

el compromís social